

Ekonomiska utsikter

våren 2010

Ekonomiska utsikter | Våren 2010

Tabeller

1:1	Försörjningsbalans och nyckeltal.....	5
2:1	Internationella förutsättningar.....	8
2:2	Svenska varuexportmarknader.....	15
3:1	Försörjningsbalans.....	17
3:2	Export och import av varor.....	19
3:3	Investeringar.....	21
3:4	Disponibel inkomst och privat konsumtion.....	22
3:5	Produktion inom olika sektorer.....	23
3:6	Arbetsproduktivitet.....	24
3:7	Arbetsmarknadsläget.....	26
3:8	Sysselsättningen enligt NR.....	26
3:9	Utgående lön.....	28
3:10	Bidrag till prisökningen.....	29
4:1	Utanförskapet enligt 2006 års definition.....	33
4:2	Bred arbetslöshet.....	34
4:3	Finanspolitiska åtgärder 2009 och 2010.....	36
4:4	Regeringens politik fördelade på åtgärder.....	37

Diagram

2:1	Arbetslösheten i Norden.....	8
2:2	Kapacitetsutnyttjandet i euroområdet.....	10
2:3	Arbetslöshet i euroområdet.....	11
2:4	Räntespread gentemot Tyskland.....	12
2:5	Nya privata husbyggen i USA.....	14
2:6	Arbetslösheten i USA.....	14
3:1	BNP i Sverige.....	17
3:2	Exportvolym.....	19
3:3	Orderingång exportmarknaden.....	19
3:4	Svensk växelkurs mot exportkonkurrentländer.....	19
3:5	Handel med varor.....	19
3:6	Bruttoinvesteringar.....	20
3:7	Privat konsumtion.....	21
3:8	Hushållens konfidensindikator.....	22
3:9	Villaprisernas utveckling.....	22
3:10	Hushållssektorernas sparkvot.....	23
3:11	Industriproduktionen.....	23
3:12	Produktivitet.....	24
3:13	Arbetade timmar.....	25
3:14	Nyanmälda platser och varsel.....	26
3:15	Sysselsättning och arbetskraft 16–64 år.....	26
3:16	Sysselsättningsgrad 16–64 år.....	26
3:17	Arbetslöshet 16–64 år.....	26
3:18	Två vinstmått i näringslivet.....	28
3:19	Näringslivets löneökningar.....	28
3:20	KPI och KPIF.....	29
4:1	Reporänta i Sverige.....	31
4:2	Personer som får ersättning från vissa trygghetssystem.....	33
4:3	Antalet deltagare i jobbgaranti för ungdomar i februari 2010.....	38
4:4	Skattereduktion för hushållstjänster.....	41
4:5	Andel ensamstående vuxna eller sammanboende par i olika inkomstintervall.....	41
4:6	Reporänta och rörlig bostadsränta.....	44
4:7	Fastighetsprisindex.....	44
4:8	Befolkningsökning och påbörjade bostäder.....	47
4:9	Påbörjade bostäder i flerbostadshus, nybyggnad.....	47

Innehåll

1. Sammanfattning.....	4
2. Internationell utveckling.....	8
3. Sverige: BNP ökar igen men sysselsättningen står still.....	17
4. Ekonomisk politik.....	30

LO-ekonomerna utger sedan 1947 en konjunkturrapport.

Den kommer ut två gånger om året, vår och höst.

Detta är 2010 års vårrapport.

Vid frågor om prognosen, ring Lars Ernsäter på telefon 08-796 27 44.

Manusstopp: 2010-04-22

Den tabell- och diagrambilaga som tidigare varit del av

den tryckta rapporten, finns att få som pdf-fil.

© Landsorganisationen i Sverige 2010

Omslagsfoto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Original: MacGunnar – Information & Media

Tryck: LO-Tryckeriet, Stockholm 2010

ISBN 978-91-566-2622-7

LO 10.04 1 000

1. Sammanfattning

Internationell ekonomi: Trög återhämtning

Europas ekonomier växer igen, om än i ojämn och svag takt. Men det finns fortsatt stora utmaningar inte minst på arbetsmarknaden. Utfasning av finanspolitisk stimulans och inriktning på konsolidering kan ge problem då arbetslösheten är fortsatt hög och beräknas fortsätta stiga både 2010 och 2011.

Finansmarknaden i euroområdet har stabiliserats. Dock har osäkerheten gällande EU-ländernas framtida budgetkonsolidering och eventuella finansiella hjälpåtgärder inneburit en press nedåt på euron. Bland annat som en följd av denna förtroendekris fortsätter euron att försvagas mot US-dollar under året.

I Danmark har arbetslösheten mer än fördubblats från en låg nivå före krisen och den ekonomiska tillväxten är fortsatt svag. Norges ekonomi har däremot stärkts märkbart under den senaste tiden och arbetslösheten är fortfarande mycket låg. Finland upplevde ifjol ett mycket djupt BNP-fall, mycket beroende på att botten gick ur finsk export. Exporten förväntas dock öka kraftigt både i år och nästa år och ger ett positivt bidrag till tillväxten.

Tysk ekonomi tar fart igen, också via ökad export. Utvecklingen understöds även av planerade finanspolitiska stimulansåtgärder. Genom samarbete mellan arbetsmarknadens parter begränsas även framöver negativa effekter på den tyska sysselsättningen.

Storbritanniens bostadsmarknad verkar nu ha stabiliserats igen och sysselsättningsnivån ökar något. En försvagad privat och offentlig konsumtion innebär en svag ekonomisk utveckling under 2010, som får bättre fart året därpå. Bank of England förväntas hålla styrrentan mycket låg under resten av året.

USAs ekonomiska tillväxt har visat sig bli starkare än väntat, men arbetsmarknaden är likväl den svagaste sedan 1930-talskrisen. Risken för en så kallad "double dip" verkar nu vara över. Fallet i sysselsättningen verkar nästan ha upphört, kapacitetsutnyttjandet i industrin ser ut att vara på väg upp och bostadspriserna har stabiliserats. Men utvecklingen för kommersiella fastigheter är ett orosmoln. Förhållandena på de finansiella marknaderna har förbättrats väsentligt, men det är mycket svårt att få lån för att köpa eller renovera kommersiella fastigheter. Bankernas kreditförluster stiger fortfarande på många typer av lån. Federal Reserve fortsätter att hålla en exceptionellt låg styrränta även framåt och finanspolitiken kommer att stramas upp.

I Asiens tillväxtekonomier sker en stark återhämtning via inhemsk efterfrågan och ökad export. Sam-

mantaget vidhålls bilden från vår prognos i höstas av en trög internationell vändning, med den största tillväxtpotentialen i Asien.

Som en följd av krisen och hög arbetslöshet stegras inkomstklyftorna och medför enorma sociala kostnader. En stor del av de finanspolitiska resurserna har gått till att etablera stabilitet på finansmarknaderna. Höga statsskulder innebär begränsningar för offentliga satsningar och risk för höjda marknadsräntor och därmed åtstramande effekt på efterfrågan och investeringar.

Svensk ekonomi: återhämtning inledd men fortsatt massarbetslöshet BNP ökar igen...

Svensk BNP väntas i år åter öka efter det rekordstora fallet i fjol på nästan 5 procent jämfört med året innan. Flera faktorer bidrar till att nuläget är svårtolkat och till att osäkerheten om den framtida utvecklingen är ovanligt stor. För det första kompliceras bilden av att läget i ekonomin är tudelat. Produktionen i industrin rasade i slutet av 2009 och har sedan dess inte visat några tendenser till att lyfta, medan utvecklingen i tjänstesektorerna under fjolåret, understödd av expansiv ekonomisk politik, var betydligt bättre. För det andra kontrasterar bilden i SCBs statistik starkt mot den påtagliga optimism bland företagen som tonar fram i olika indikatorer, till exempel Konjunkturbarometern. Det mest förvånande är ändå att sysselsättningen totalt sett stabiliserades och faktiskt började öka något under fjolåret, samtidigt som BNP minskade.

BNP väntas öka med 2,8 respektive 3,3 procent i år och nästa år. Inhemsk efterfrågan kommer att spela en större roll i denna konjunkturuppgång jämfört med tidigare. För varuexport och industriproduktion väntas en förhållandevis trög tillväxt. I år och framför allt 2011 väntas de fasta bruttoinvesteringarna i näringslivet åter öka även om det låga kapacitetsutnyttjandet dämpar investeringsaktiviteten. Ett stort BNP-bidrag från lagerutvecklingen är en viktig faktor för tillväxten i år. I Sverige är förutsättningarna för konsumtionsuppgång bättre jämfört med många andra länder då hushållens sparande i utgångsläget är mycket högt och hushållens konsumtion väntas öka i god takt både i år och nästa år.

... men sysselsättningen väntas stå still

Bilden av arbetsmarknaden har förändrats markant under det senaste dryga halvåret. Sysselsättningen stabiliserades och började till och med öka något under höst-

Försörjningsbalans och nyckeltal

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Privat konsumtion	-0,3	-0,8	2,6	3,0
Offentlig konsumtion	1,4	2,1	1,5	0,5
Investeringar	2,6	-15,3	1,4	8,4
Lagerinvesteringar ¹	-0,6	-1,5	1,4	0,1
Export av varor och tjänster	1,9	-12,5	4,3	6,4
Import av varor och tjänster	3,0	-13,4	6,2	7,1
BNP	-0,2	-4,9	2,8	3,3
Nyckeltal:				
Sysselsättning	0,9	-2,3	-0,2	0,2
Arbetslöshet, ILO, 16-64 ²	6,2	8,4	9,0	9,0
Sysselsättningsgrad, 16-64 ³	75,7	73,5	73,1	73,2
Timlön	4,3	3,4	2,4	2,6
Produktivitet i näringslivet	-2,7	-3,3	3,6	3,9
KPI	3,4	-0,3	0,9	1,7
KPIF	2,7	1,9	1,8	1,2
Real disponibel inkomst	2,7	2,1	0,9	1,8
Bytesbalans ⁴	9,5	7,2	6,5	6,6
Reporänta ⁵	4,1	0,70	0,4	1,8
SEK/USD ⁵	6,60	7,65	7,21	7,21
SEK/Euro ⁵	9,61	10,62	9,64	9,34

Tabell 1:1

Källa: SCB, Riksbanken samt egna beräkningar

- 1 Förändring i procent av föregående års BNP.
- 2 Procent av arbetskraften.
- 3 Procent av befolkningen 16-64.
- 4 Procent av BNP.
- 5 Årsgenomsnitt, procent.

ten i fjol enligt SCB/AKUs säsongrensade siffror, och den positiva utvecklingen har fortsatt i början av i år.

Sysselsättningen minskade i fjol inte i den grad som kunde förväntas utifrån historiska mönster. Företagen minskade inte alls antalet arbetade timmar i samma grad som produktionen gick ned och produktiviteten föll kraftigt. Därtill minskade den arbetade tiden per sysselsatt. Företagen tycks ha valt att behålla personal i betydligt större omfattning än i tidigare nedgångar.

Efterfrågan på arbetskraft väntas bli svag både i år och nästa år. Eftersom många företag har valt att behålla personal trots produktionsnedgången kan de kommande årens ökande produktion klaras utan att man behöver nyanställa. Sysselsättningen väntas av det skälet bli i stort oförändrad 2010 och 2011 jämfört med 2009.

En i det närmaste oförändrad efterfrågan på arbetskraft, tillsammans med en förhållandevis stor ökning

av arbetskraften 2010 och 2011, innebär en arbetslöshet som landar på 9 procent 2010 och som ligger kvar på samma nivå året därefter.

Det brådskar inte med högre ränta

Riksbanken har aviserat att reporäntan, som nu ligger på 0,25 procent, kommer att börja höjas från sommaren eller tidig höst. Enligt räntebanan väntas räntan vara 4 procent det första kvartalet 2013. Vår bedömning av inflation och resursutnyttjande de närmaste åren talar för både en senare första höjning och en lägre räntebana. Hög arbetslöshet, måttliga löneökningar och högre produktivitet samt en starkare krona betyder ett lågt inflationstryck de närmaste åren. Den underliggande inflationen, mätt med KPIF (konsumentprisindex med fast ränta), väntas i både vår egen och Riksbankens prognos minska snabbt i år för att sedan stiga svagt under 2011 och landa på knappt 1,5 procent i slutet av det året.

Husprisernas utveckling och hushållens höga skuldsättning har återigen väckt frågan om hur penningpolitiken ska förhålla sig till tillgångspriser. En del bedömare argumenterar för en tidig, eller inledningsvis kraftig, räntehöjning för att man vill förhindra en alltför snabb husprisuppgång byggd på att hushållen förväntar sig en alltför låg bolåneränta. Vi tror dock att Riksbanken i nuläget, med all rätt, fokuserar på inflation och resursutnyttjande. Vår syn är att risken för en ohållbar utveckling av huspriserna framöver, vilket i förlängningen skulle kunna leda till ett kraftigt fall, är liten. Enligt en rapport från Konjunkturinstitutet har svenska hushåll realistiska förväntningar om bolåneräntan de närmaste åren.

Ekonomisk politik: behov av tillfälliga stimulanser och varaktiga reformer

Vår prognos visar att det på kort sikt behövs en effektiv stimulans av efterfrågan i svensk ekonomi via den offentliga budgeten för att arbetslösheten ska kunna bringas ner snabbare. Utöver beslutade och aviserade åtgärder antas transfereringarna till hushållen öka med 5 miljarder kronor 2010 och med ytterligare 5 miljarder kronor 2011. Vidare antas att ett resurstillskott på 10 miljarder kronor ges till kommunsektorn 2011.

Trots detta står sysselsättningen och stampar i år och nästa år i vår prognos, och arbetslösheten ligger kvar på 9 procent till och med 2011.

Nu är behovet stort och akut av en effektiv ekonomisk politik för full sysselsättning som samtidigt leder till minskande ekonomiska klyftor. Vi vill därför se tre tillfälliga insatser för att motverka krisen:

- Statsbidrag till kommuner och landsting för 2011 måste aviseras för att offentlig sektor ska kunna upprätthålla sysselsättningen. Det var helt felaktigt av

regeringen att inte lägga fram ytterligare tillfälliga statsbidrag i vårbudgeten.

- *Ändra utformningen av ROT-avdraget* så att det blir tidsbegränsat till och med 2011 och minska det maximala skatteavdraget för att skapa utrymme till avdrag för arbeten även på flerbostadshus.
- *Satsa på utbildning och arbetsmarknadspolitik.* När efterfrågan på arbetskraft vänder upp blir det nödvändigt med väl fungerande arbetsmarknadsutbildningar igen. Ett utbildningslyft för de som saknar gymnasieutbildning borde ha införts tidigare i krisen, men det finns fortfarande behov av att höja kompetensen i arbetskraften.

Effektiva tillfälliga insatser bör också kombineras med varaktiga insatser på ett sätt som befäster den ekonomiska uppgången och understödjer en långsiktigt positiv utveckling av både jobb, tillväxt och rättvis fördelning. Vi vill därför se tre varaktiga insatser:

- En *bostadspolitik* som främjar geografisk rörlighet kan effektivt understödja en snabb minskning av arbetslösheten. Antalet nybyggda bostäder har inte ökat i samma takt som befolkningen under 2000-talet. Den borgerliga regeringen har dragit ned på subventionerna till byggande av hyresrätter. Det är en utveckling åt fel håll och en översyn av bostadspolitiken, inte minst ur ett arbetsmarknadsperspektiv, är nödvändig.
- En *a-kassereform* som omfattar en sänkning av avgiften till cirka 100 kronor i månaden, en skattereduktion på medlemsavgiften, kraftigt höjda inkomsttak och borttagandet av nedtrappningen av ersättningsnivån. Det stärker den svenska modellen och ökar omställningsförmågan i vår ekonomi.
- Politikerna bör påbörja en *skattereform* för att skapa ett stabilt skattesystem som främjar tillväxt och sysselsättning, och finansierar en välfärdsstat som erbjuder välfärdstjänster av hög kvalitet, generösa inkomstförsäkringar och väl avvägda transfereringar.

Bakåtblick: mycket ris och lite ros till svensk krispolitik

Otillräcklig och missriktad finanspolitik

En bakåtblick över åren 2008–2009 visar att den svenska regeringen mötte finanskrisen och den djupa lågkonjunkturen med otillräckliga och missriktade finanspolitiska stimulanser. Enligt regeringens vårproposition beräknas budgetunderskottet bli 2 procent av BNP i år, 1 procent nästa år och återgår sedan till balans 2012. Det är relativt blygsamma budgetunderskott med tanke på den djupa lågkonjunkturen och höga arbetslösheten. Vi konstaterar därför att regeringen inte har utnyttjat det starka statsfinansiella läget fullt ut, och att Sverige kommer att gå ur krisen med ett mycket

starkt budgetsaldo och en av västvärldens lägsta offentliga skulder.

Stimulanser bör utformas så att de ger maximal effekt på produktion och sysselsättning. Hur stora effekterna blir beror på hur mycket av satsningarna som går till hushållens sparande och till konsumtion av importerade varor och tjänster, så kallade spar- och importläckage. Jobbskatteavdraget har relativt högt spar- och importläckage och måste därför anses vara ineffektivt för att stimulera sysselsättningen genom krisen. Sänkta arbetsgivaravgifter riskerar i kristider att leda till ökade företagsvinster istället för nyanställningar, och har därför ett mycket högt sparläckage. Det är därmed den kanske mest ineffektiva konjunkturåtgärden. ROT-avdraget kan vara effektivt om det gynnar byggarbetare som finns i landet, annars uppstår ett importläckage som minskar effektiviteten. De mest effektiva åtgärderna är dock satsningar på offentliga investeringar och konsumtion. Dessa har oftast inget sparläckage och importläckaget är lågt.

Vi konstaterar att regeringens politik är i hög grad ineffektiv och missriktad ur ett konjunkturperspektiv. Av satsningarna under 2009 bestod hela 90 procent av ineffektiva åtgärder som sänkt inkomstskatt (jobbskatteavdraget) och sänkt arbetsgivaravgift. Under 2010 blir andelen ineffektiva åtgärder 65 procent, men denna lägre andel beror uteslutande på det tillfälliga statsbidraget till kommuner och landsting.

Regeringen har för att möta krisen bedrivit en ekonomisk politik med långsiktiga strukturpolitiska och ideologiska syften snarare än en stimulanspolitik för att bekämpa den djupa lågkonjunkturen. Det gäller exempelvis jobbskatteavdraget som infördes före krisen och sedan fullföljdes med steg tre och fyra under krisen. Andra åtgärder, som ROT-avdraget och avdraget för hushållstjänster är permanenta, och kan därför inte heller ses som effektiva konjunkturåtgärder. Åtgärder bör vara ofinansierade och temporära, eller tidigare-läggning av strukturella åtgärder, för att ses som konjunkturpolitik. Vår bedömning är att mycket av regeringens ekonomiska politik under krisen hade genomförts även utan kris och lågkonjunktur.

Toppbetyg till Riksbanken för krishanteringen

Riksbanken har utnyttjat räntevapnet kraftfullt sedan hösten 2008 då det stod klart att finanskrisen var global och medförde allvarliga konsekvenser för den reala ekonomin. I samband med de kraftiga sänkningarna av reporäntan annonserade man dessutom att avsikten var att ligga kvar med den mycket låga räntenivån under en längre tid.

Dessutom har man genomfört en rad extraordinära åtgärder för att ge ytterligare stimulans när det inte var möjligt att sänka räntan mycket mer, och för att främja

finansiell stabilitet och underlätta kreditförsörjningen. Riksbanken erbjöd bland annat lån till rörlig ränta under längre löptider än vanligt. Vidare erbjöd banken lån i US-dollar och godkände ett större antal värdepapper som säkerhet. Banken erbjöd också vid vissa tillfällen lån till fast ränta under upp till 12 månader.

Vårt helhetsintryck av Riksbankens snabba och resoluta agerande under krisen är att den förtjänar toppbetyg. Penningpolitiken har varit avgörande för att svensk ekonomi inte föll ännu djupare i krisen.

Arbetsmarknadspolitik med låga ambitioner

Den aktiva arbetsmarknadspolitikerna har en viktig roll i kristider. Den kan upprätthålla arbetsutbudet och samtidigt rusta människor för de nya jobb som kommer när konjunkturen vänder. Därför är det bra att volymerna i de arbetsmarknadspolitiska programmen ökar kraftigt, eftersom det får arbetslösa att stanna kvar i arbetskraften.

Det är i de båda så kallade jobbgarantierna (Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar) som programvolymerna ökar kraftigt. Under 2011 beräknas cirka 80 procent av alla programdeltagare finnas i någon av jobbgarantierna, som håller på att sluka nästan all programverksamhet på Arbetsförmedlingen. Det blir därför svårt att få tillgång till programaktiviteter utanför jobbgarantierna. Det finns dessutom en överhängande risk att kvaliteten försämras när deltagandet ökar snabbt till höga volymer.

För att rusta arbetslösa för de nya jobben måste programmen innehålla någon form av kompetenshöjande aktiviteter. Men med den borgerliga regeringen har förskjutningen från kompetenshöjande insatser, som arbetspraktik och arbetsmarknadsutbildning, till renodlad jobbsökaraktiviteter blivit mycket tydlig. Av deltagarna i jobbgarantierna får ungefär en femtedel, och för ungdomar endast en tiondel, tillgång till praktik eller utbildning i någon form. En arbetsmarknadspolitik som inte fokuserar på kompetenshöjande insatser riskerar i kristider att cementera svaga grupper i långvarig arbetslöshet. Den aktiva arbetsmarknadspolitikerna har med regeringens politik urholkats på ett sätt som vi bedömer som allvarligt.

Det som tidigare var Arbetsförmedlingens kärnverksamhet, exempelvis vägledning och stöd i jobbsökandet som erbjöds alla arbetslösa, klassas numer som arbetsmarknadspolitiska program. Den bilden framgår tydligt i våra analyser av jobbgarantierna. Det innebär att personer som tidigare räknades som öppet arbetslösa nu "döljs" i program trots att innehållet är i stort sett detsamma. Dessutom betyder detta att de höga programvolymerna vi nu ser inte utgör någon skillnad mot det som arbetslösa tidigare fick ta del av som öppet arbetslösa. Det ger en allvarlig och missvisande

bild av regeringens aktiva arbetsmarknadspolitik genom krisen.

Det så kallade "utanförskapet" har ökat

För oss LO-ekonomerna är begreppet "utanförskap" otydligt och oanvändbart i diskussionen om arbetslöshetsproblemen i Sverige. Men eftersom begreppet fick stor betydelse i ekonomdebatten 2006 har vi valt att analysera det här.

Enligt den borgerliga alliansens definition uppgick utanförskapet till 1,3 miljoner människor i januari 2007. Ett år senare, på toppen av högkonjunkturen, räknades fortfarande hela 1,2 miljoner personer till utanförskapet. I januari i år hade utanförskapet, så som det definierades 2006, ökat till 1,4 miljoner personer. För dem som fäster vikt vid detta begrepp måste utvecklingen betecknas som ett misslyckande.

Begreppet "utanförskap" är inte konsekvent knutet till sysselsättningen trots att regeringen kopplat det till sin "jobbpolitik". Begreppet baseras på dem som får sin försörjning från samhället. Klivenheten för de borgerliga består i om det är sysselsättning eller transfereringar som ska stå i fokus. Vi tolkar användningen av begreppet i politiken som att det är viktigare att minska de offentliga utgifterna för inkomstförsäkringarna än att öka sysselsättningen och de offentliga inkomsterna.

2. Internationell utveckling

Trög internationell vändning

Europas ekonomier växer igen men har fortsatt stora utmaningar framför sig, inte minst på arbetsmarknaden. USAs ekonomiska tillväxt har visat sig bli något starkare än väntat, men där är arbetsmarknaden likväl den svagaste sedan 1930-talskrisen. I tillväxtekonomierna i Asien sker dock en stark återhämtning via inhemsk efterfrågan och växande export. Sammantaget vidhålls bilden från vår prognos i höstas av en trög internationell vändning.

Under det gångna året har stimulanspaket och extremt expansiv penningpolitik hållit uppe allmän efterfrågan och minskat de värsta sociala konsekvenserna av krisen. Även om en återhämtning nu är i sikte, så kommer krisen fortsatt att sätta spår i form av negativ utveckling på arbetsmarknaden. Som en följd av krisen och hög arbetslöshet stegras inkomstklyftorna. Förutom enorma sociala kostnader innebär detta även potentiella hinder för ekonomisk tillväxt och därmed grunden för välstånd. En stor del av de finanspolitiska

resurserna har gått till att etablera stabilitet på finansmarknaderna. Legitimiteten för räddningspaketen riktade mot banker, kan säkert påverkas av hur staterna framgent väljer att hantera arbetslösheten.

Legitimiteten, men kanske framförallt också framtida risk för nya finansiella kriser, påverkas även av hur väl det politiska systemet håller fast vid regleringen av de finansiella marknaderna och banksystemen. G-20-ländernas möte i slutet av april kommer att ge vägledning i hur stark den politiska beslutsamheten fortsatt är på detta viktiga område. Krisens efterdyningar har lett till en global diskussion om protektionism och växelkursregimer, som har bäring på hur väl man lyckas trygga den reala ekonomin från orimligt stora och hastiga svängningar orsakade av tillkortakommanden i det finansiella systemet.

En finansiell kris innebär vanligen en lång återhämtningsperiod på ungefär sju år för den reala ekonomin. Forskarna Carmen Reinhart och Kenneth Rogoff menar att huvudanledningen till detta är att tillväxten hämmas om den offentliga skulden överstiger 90 procent av BNP, vilket beräknas bli fallet för flera länder under de kommande åren. Höga statskulder innebär begränsningar för offentliga satsningar och risk för höjda marknadsräntor och därmed åtstramande effekt på efterfrågan och investeringar. Stämmer detta kan således den internationella ekonomiska utvecklingen stå inför sju svåra år.

Internationella förutsättningar

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
BNP				
USA	0,4	-2,4	2,8	2,3
Japan	-0,7	-5,0	1,8	2,0
Tyskland	1,0	-5,0	1,2	1,6
UK	0,6	-5,0	1,1	2,1
Danmark	-1,2	-5,1	1,2	1,9
Norge fastl	2,2	-1,5	2,0	2,7
Finland	0,8	-7,8	3,0	3,5
OECD	-3,5	-3,4	2,1	2,2
EMU-12	0,5	-4,1	1,0	1,5
Kina	9,0	8,7	10,0	9,3
Svensk exportmarknadstillväxt	1,3	-16,5	4,0	5,8
Råoljepris, Brent				
USD/fat ¹	97	62	81	82
Växelkurs				
USD/EURO ¹	1,46	1,39	1,34	1,29

Tabell 2:1 Källa: OECD, Riksbanken, Reuters EcoWin samt egna beräkningar

1 Årsgenomsnitt.

Arbetslösheten i Norden

ILO-definitionen, säsongsrensade månadssiffror*

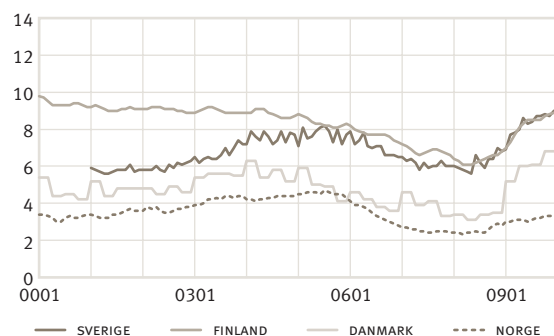

Diagram 2:1

Källa: SCB, MacroBond, Danmarks Statistik

* För Danmark är det enligt Danmarks Statistik ILO-definitionen med undantag för åldersspannet 15–66 år istället för 15–74 år. För Danmark har kvartalsciffror omvandlats till genomsnittliga månadssiffror och dessa är inte säsongsrensade.

Norden

Hög arbetslöshet i Finland och Danmark

Den svenska arbetslösheten har länge varit lägre än den finska, men har under det senaste året varit lika hög eller högre. I Danmark har arbetslösheten mer än fördubblats från en låg nivå innan krisen. Mest anmärkningsvärt är dock att arbetslösheten i Norge inte har ökat nämnvärt under krisåret 2009 – mindre än 1 procentenhet – och ligger kvar på en mycket låg nivå. Faktum är att dagens norska arbetslöshetsnivå fortfarande är låg i ett historiskt perspektiv.

Danmark

Fortsatt svag ekonomisk tillväxt

Danmark kände av lågkonjunkturen som första EU-land i slutet av 2007. Under 2008 minskade BNP med 0,9 procent, vilket var betydligt sämre än de flesta andra EU-länder. Den snabba nedgången fortsatte under 2009 då BNP föll med 4,9 procent. Den privata konsumtionen minskade med 4,6 procent under fjolåret, medan den offentliga konsumtionen steg med 2,5 procent. Sammanlagt föll exporten med 10,4 procent och importen med 13,2 procent under 2009.

Under hösten 2009 vände den negativa utvecklingen, och då främst när det gäller hushållens förtroende och tjänstenäringarnas utveckling. Under det fjärde kvartalet 2009 steg BNP med 0,2 procent jämfört med kvartalet innan. Den privata konsumtionen steg med 0,4 procent, bland annat beroende på en stigande bilförsäljning. Även den offentliga konsumtionen ökade med 0,4 procent. Under det fjärde kvartalet ökade exporten med 0,3 procent medan importen fortsatte att falla med 0,9 procent. Det var tjänstehandeln som bidrog till förbättringarna medan varuhandeln, både vad gäller export och import, fortsatte att minska. Exportutvecklingen är splittrad även vad gäller mottagarland, där exporten till Sverige redan har ökat medan den fortsätter att sjunka till Tyskland. Enligt vår prognos växer BNP med 1,2 procent i år och med 1,9 procent under 2011.

Den tidigare överhettade bostadsmarknaden har medfört ett fall i huspriser och bygginvesteringar som kan fortsätta att hämma den privata konsumtionen framöver. Nedgången i huspriser har även medfört att hushållens sparande ökat kraftigt. Det är istället stimulanser från den ekonomiska politiken i form av skattelättnader som kan stimulera hushållen till ökad konsumtion.

Den danska regeringen har aviserat en sparplan som ger en betydligt stramare finanspolitik från och med 2011. Sparplanen siktar på nolltillväxt i den offentliga konsumtionen från och med 2011 och åren därpå. Arbetarrörelsens Erhvervsråd varnar för att åtstramningen kommer för tidigt och kan bryta den vändning på arbetsmarknaden som bedöms ske under nästa år.

Arbetslösheten har mer än fördubblats

Enligt Danmark Statistik slutade arbetslösheten att öka i början av 2010. Den danska arbetslöshetsstatistiken som presenteras månadsvis är dock registerbaserad statistik som inte är förenlig med ILO-definitionen. Men Danmark Statistik redovisar även kvartalssiffror som, enligt dem själva, är förenliga med ILOs definition (de redovisar dock 15–66 år till skillnad från 15–74 år enligt ILO). Enligt dessa var arbetslösheten 6,8 procent under det fjärde kvartalet 2009. Det är en fördubbling av arbetslöshetstalet jämfört med motsvarande kvartal året innan, och ännu något mer jämfört med när krisen tog fart. Det är endast Spanien och Irland som har haft en större procentuell ökning av antalet arbetslösa än Danmark bland jämförbara länder.

Enligt Danmark Statistik har sysselsättningen minskat med mer än 150 000 personer, eller 5 procent, mellan det fjärde kvartalet 2008 och det fjärde kvartalet 2009. Det danska sysselsättningsfallet har alltså varit betydligt större än det svenska, trots att den danska arbetsmarknaden är betydligt mindre. Ungefär hälften av sysselsättningsnedgången i Danmark har skett inom servicesektorn, men industrin och byggbranschen har också drabbats hårt. Enligt Arbetarrörelsens Erhvervsråd dröjer det till det andra halvåret 2011 innan sysselsättningen återigen vänder uppåt. Då är det inom den privata servicesektorn jobben väntas komma. Fram till dess beräknas sysselsättningen att minska med ytterligare nästan 70 000 personer.

Norge

Krisen blev kort i Norge

Norsk ekonomi har stärkts märkbart under den senaste tiden efter en relativt tidig vändning redan under andra kvartalet 2009. Under helåret 2009 föll fastlands-BNP (exklusive olja, gas och shipping) med blygsamma 1 procent jämfört med året innan. Förklaringarna är dels att låga räntor och finanspolitiska stimulanser gav tidig effekt på den privata konsumtionen och förhindrade ett husprisfall. Men även reallöneökningar och en förhållandevis låg arbetslöshet, tillsammans med en förvånansvärt god exportutveckling (exklusive olja och gas), har bidragit till den förhållandevis gynnsamma utvecklingen. Enligt vår prognos beräknas Norges fastlands-BNP att växa med 2,0 procent i år och med 2,7 procent under 2011.

Endast en blygsam ökning av arbetslösheten

Arbetslösheten, som började stiga från rekordlåg nivå i slutet av 2008, har endast ökat med cirka 1 procentenhet till 3,2 procent i februari. Många bedömare hade väntat sig en större ökning. Sysselsättningen föll med 0,9 procent, eller 24 000 personer, mellan det fjärde kvartalet 2008 och det fjärde kvartalet 2009. Fallet

motverkades av en sysselsättningsökning inom of-fentlig sektor.

Den expansiva finanspolitiken förväntas bidra till en stark ekonomisk utveckling även under 2010. Men där-efter kommer politiken att stramas åt, enligt finans-departementet, på grund av regelverk och budgetskäl. Samtidigt kommer Norges Bank att fortsätta höja rän-tan, vilket ger en dämpande effekt på konsumtionsut-vecklingen under nästa år. Hushållens sparkvot är dock mycket hög för närvarande, något som ger ett fortsatt konsumtionsutrymme även när räntorna stiger.

Finland

Störst nedgång i hela OECD 2009 – men ljusare framtidsutsikter

Under fjolåret upplevde Finland det djupaste BNP-fallet bland samtliga OECD-länder då BNP minskade med 7,4 procent. Industriproduktionen minskade med 20 procent och exporten föll med hela 25 procent, bland annat beroende på mycket svag efterfrågan från Ryssland. Den inhemska efterfrågan utvecklades svagt, och den privata konsumtionen minskade med 1,1 procent, trots en expansiv finanspolitik i form av skatte-sänkningar. Stimulans effekterna har varit begränsade på grund av hushållens höga sparande.

Den finländska exporten stärkts något under det sista kvartalet i fjol, och kommer att stärkas i takt med att den globala efterfrågan, inte minst från de tre stora exportmarknaderna Sverige, Tyskland och Ryssland, tar fart. Valutaförändringar kan dessutom gynna Finland, till skillnad från 2009, om euron försvagas mot bland annat den svenska kronan. Eftersom cirka 70 procent av Finlands export går till länder utanför euroområdet har valutakursförändringar stor påverkan på finsk export.

Den finska regeringens finanspolitiska stimulanser i fjol bestod främst av skattesänkningar, bland annat sänkt matmoms. Däremot var stimulanser via ut-giftsökningar näst intill obetydliga. Enligt Löntagarnas forskningsråd i Finland ser finanspolitiken ut att bli betydligt mindre expansiv, både vad gäller skatter och utgifter, under nästa år.

Enligt vår prognos kommer BNP att öka med 3,0 procent i år och 3,5 procent 2011. Det är en betydligt ljusare bild av finsk ekonomi än vad prognosmakare, exempelvis OECD, målande i höstas. Förklaringen är främst att exporten, som i fjol var det stora sänket i finsk ekonomi, förväntas öka kraftigt både i år och nästa år. Men ökade bostadsinvesteringar väntas också ge ett positivt bidrag till tillväxten.

Arbetslösheten har slutat att stiga

Arbetslösheten har stigit från 6,4 procent i februari 2008 till 9,2 procent i februari 2010. Samtidigt har ar-betskraftsutbudet minskat som en följd av stora pen-

sionsavgångar. I Finland finns även möjligheten för ar-betslösa som är 53,5 år eller äldre att få förlängd arbets-löshetsersättning som vid fyllda 60 år övergår till ar-betslöshetspension. Sysselsättningen har minskat med drygt 100 000 personer mellan det fjärde kvartalet 2008 och det fjärde kvartalet 2009, vilket motsvarar ett fall på 4,2 procent.

Enligt Löntagarnas forskningsinstitut kommer ar-betslösheten att stiga till 9,2 procent i genomsnitt 2010, vilket kan jämföras med 8,2 i fjol. Under 2011 bedöms arbetslösheten sjunka något till i genomsnitt 8,8 pro-cent samtidigt som sysselsättningen ökar något.

Euroområdet och Storbritannien

Svag återhämtning

BNP utvecklades svagt positivt jämfört med föregående kvartal, 0,4 procent, det tredje kvartalet 2009, följt av 0,1 procent under 2009 års sista kvartal. Investe-ringar och privat konsumtion bidrog negativt till BNP, medan lagerutveckling och viss återhämtning av ex-port bidrog positivt, understött av offentliga efterfrå-gestimulanser.

Konjunkturen har nu vänt i euroområdet men åter-hämtningen förväntas bli trög. För prognosperioden blir tillväxten ojämn och svag. Tillväxten i EMU-12 blir 1,0 procent under 2010 och 1,5 procent för 2011.

Industrins kapacitetsutnyttjande inom euroområ-det har fallit kraftigt i krisens spår och är nu mycket lågt, cirka 71 procent, vilket hämmar investeringarna. I Tyskland har kapacitetsutnyttjandet sjunkit från cirka 87 procent innan krisen, till nu cirka 74 procent. Även utanför EMU är kapacitetsutnyttjandet lågt; i Storbri-tannien cirka 76 procent och i USA cirka 72 procent.

Efterfrågan i euroområdet blir troligen svag under 2010 på grund av minskad stimulanspolitik, fortsatt ökande arbetslöshet, svag löneutveckling och därmed dämpad privat konsumtion.

Kapacitetsutnyttjandet i euroområdet

Tillverkningsindustri, procent

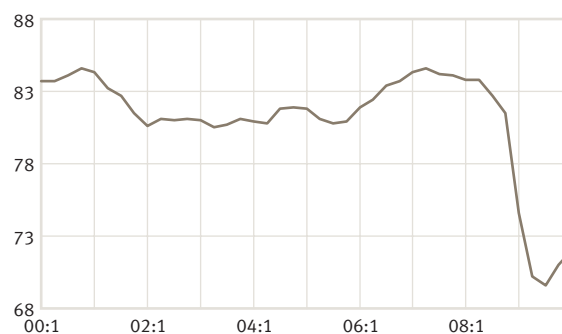

Diagram 2:2

Källa: MacroBond

Utfasning av finanspolitisk stimulans

Flera euroländer befinner sig i ett läge med stora budgetunderskott och i vissa fall även hög skuldkvot. Värst ute är Grekland med över 13 procent i budgetunderskott. Men även större ekonomier som Italien (med en offentlig skuld på 116 procent av BNP, tredje kvartalet 2009) och Spanien har stora konsolideringsproblem. Tyskland har gått från en offentlig skuld på 65 procent till 72 procent av BNP mellan kvartal tre 2008–2009. För hela euroområdet har skulden samma period gått från 67 till 78 procent av BNP och budgetunderskottet motsvarade – 6,4 procent 2009.

Medlemsländerna befinner sig under stark press att strama åt de offentliga stimulanserna för att för möta tillväxt- och stabilitetspaktens regler. Fortsatt finanspolitisk stimulans är planerad men dock längst till 2011, då de olika politikpaketen enligt gemensamt beslut i finansministerrådet, senast ska vara avslutade. En eventuellt för tidigt avvecklad stimulanspolitik kan dock ge problem då arbetslösheten är fortsatt hög och beräknas fortsätta stiga både 2010 och 2011. Tysk arbetsmarknad har klarat sig förhållandevis bra genom krisen, med en ganska stabil utveckling, medan till exempel Spanien har en arbetslöshet på närmare 20 procent. Det kommande året kommer därför präglas av en påbörjad budgetåtstramning som i bästa fall avvägs mot behov av fortsatt stimulans.

Arbetslöshet i euroområdet ILO-definitionen, säsongrensat, procent av arbetskraften

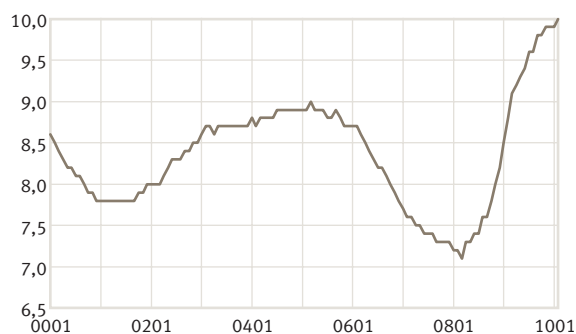

Diagram 2:3

Källa: MacroBond

Tyskland hoppas på exporten

I Tyskland bidrog finanspolitiska krispaket, expansiv penningpolitik, lagereffekter, privat konsumtion och ökad export till att BNP-tillväxten ökade med 0,7 procent under 2009 års tredje kvartal. Däremot innebar slopad så kallad skrotpremie för inlösen av äldre bilmodeller, en hämsko på privat efterfrågan under det fjärde kvartalet. Industriproduktionen minskade, ordningången avtog och produktionen stannade upp.

Tillväxten under årets början hålls tillbaka på grund av detta men även som följd av det bistra väder som har rått under vinterhalvåret (att jämföra med det milda väder som tvärtom innebar en rejäl skjuts för tysk byggsektor i början av 2008). I takt med att efterfrågan från omvärlden stärks så tar även tysk ekonomi fart igen via ökad export.

Den tyska regeringen satsar framöver på till exempel utbildning och forskning, minskad egenavgift till arbetslöshetsförsäkringen, ökat barnbidrag, skattesänkningar för både privatpersoner och företag, ökad möjlighet till visstidsanställningar samt ytterligare utrymme för att stabilisera finansmarknaden. Under 2010 förväntas tysk ekonomi att växa med 1,2 procent och 2011 1,6 procent.

Fack och arbetsgivare har via kollektivavtal och understött av statliga stöd, kunnat begränsa krisens negativa effekter på sysselsättningen. Förutom utökade möjligheter till förkortad arbetstid har sektoriella avtal träffats om engångsersättningar samt gradvisa löneökningar i två steg, vilka kan komma att utebli beroende på företagets ekonomiska situation.

Oväntat stark konsumtion i Storbritannien

Det fjärde kvartalet 2009 växte Storbritanniens ekonomi med blygsamma 0,4 procent. Detta var dock det första positiva kvartalet på två år. Förklaringen återfinns i ökade fasta investeringar och privat konsumtion, den senare understödd av momssänkning, höjda socialförsäkringsbidrag och låg räntenivå. Bostadsmarknaden verkar nu stabiliseras igen och sysselsättningsnivån ökar något. Däremot ökar fortfarande arbetslösheten, även om betydligt mindre än för ett år sedan, då den uppgick till 7,8 procent.

Den brittiska regeringen planerar nu för stora besparingar för att konsolidera statens finanser. En försvagad privat och offentlig konsumtion förväntas innebära en svag ekonomisk utveckling under 2010, om än positiv: 1,1 procent. 2011 förväntas BNP öka med 2,1 procent enligt prognosbilden. Tillväxten understöds av mindre restriktiva kreditvillkor, expansiv penningpolitik samt ett svagt pund.

Den kraftiga försvagningen av pundet alltsedan slutet av 2007 har reducerat det tidigare kraftiga underskottet i handelsbalansen. Under 2009 ökade trots detta faktum importen mer än exporten. Delvis kan detta förklaras av så kallad skrotpremie, vilken har gynnat import av utländska bilmodeller.

Bank of England har sedan början av 2009 bibehållit sin styrränta på 0,5 procent. En mycket låg räntenivå förväntas även gälla fram till andra halvan av 2010. Detta har i kombination med den brittiska finanspolitiken inneburit en starkt expansiv ekonomisk politik. Förutom åtgärder riktade mot den finansiella markna-

den, såsom bankgarantier, ökade insättningsgarantier och förstatligande av banker, har åtgärder genomförts såsom offentliga investeringar inom till exempel infrastruktur och aktivitetsstöd till arbetslösa. Under året genomförs bland annat en förlängning av jobbgaranti för ungdomar och stimulans av gröna investeringar.

Finansmarknaden fortfarande något instabil

Finansmarknaden i euroområdet har stabiliserats, delvis tack vare ECBs bankgaranti som gäller fram till december 2010. Trots detta har enligt ECB bankernas företagslån minskat de senaste månaderna inom eurozonen. Stora kreditförluster under krisen innebär att små företag och hushåll har fortsatt begränsad kredit-tillgång men i Tyskland har även större företag vissa svårigheter med kreditrestriktivitet.

EU har infört nya övervakningsmyndigheter som ska främja den långsiktiga stabiliteten. På den korta sikten kan förändringen bidra till förbättrad tilltro och tillgång till finansiering för åtminstone större, kreditvärdiga, företag. Detta lär behövas, inte minst som några enskilda euroländer har problem med trovärdigheten i att snabbt kunna uppfylla tillväxt- och stabilitetspaktens krav gällande statsskuld och skuldkvot, vilket har visat sig i negativa marknadsreaktioner. Särskilt har situationen i Grekland och osäkerheten gällande EUs eventuella hjälpaktioner inneburit en press nedåt på euron (se ruta). För medlemsländerna innebär euron å ena sidan en viss valutastabilitet men å andra sidan också att möjligheten till intern devalvering inte finns.

Svallvåg över euron

I efterdyningarna av den akuta globala finanskrisen 2008 har valutaunionen EMU satts på ett verkligt prov. Under slutet av 2009 kom ränteskillnaderna för några staters upplåning i euro gentemot tyska statens upplåningsränta i euro, att stiga snabbt och mycket.

Diagram 2:4 visar skillnaden mellan den ränta tyska staten får betala när de lånar upp i euro på 10-års löptid och den ränta som Grekland, Italien och Spanien får betala. Ökande ränteskillnader gäller flera euroländer som antingen uppvisar prognoser över en snabb ökning av den offentliga skuldkvoten från en låg nivå, till exempel Irland, eller en ökning från en redan hög skuldnivå.

Räntespread gentemot Tyskland
10-årig statsobligation i euro, i procentenheter

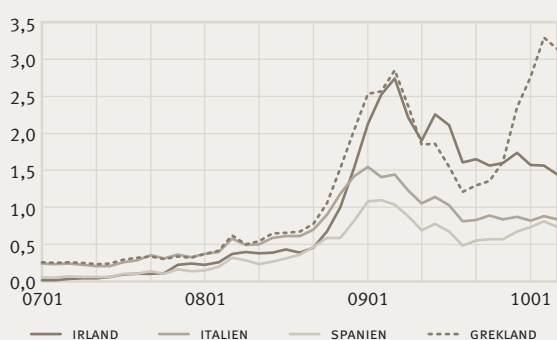

Diagram 2:4

Källa: Reuters EcoWin; IMF

Som hög skuldnivå har allmänt kommit att antas

allt över en skuldkvot om 60 procent av BNP enligt det skuldbegrepp som finns i EUs stabilitets- och tillväxtpakt (finansiellt sparande i offentlig sektor, brutto). Denna nivå har dock föga att säga om en farligt hög skuldnivå ur ett makroekonomiskt stabilitetsperspektiv, utan är mer att betrakta som en EU-politisk handlingsregel från den tid euron började skapas för cirka 10 år sedan. Nettoskuld som andel av BNP nämns sällan, men är av större betydelse för den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna.

I den akuta eurokrisen är löptiderna på statsobligationerna i skuldstockarna också en viktig faktor för finansiell hållbarhet, då möjligheterna för vissa länder att återfinansiera sig på kapitalmarknaderna under våren 2010 nästintill stängts, exempelvis för Grekland.

Hanteringen av eurokrisen kommer att ske med stöd av EU-regler för bilaterala lån till länder med risk att inte kunna förnya offentliga lån, samt med den internationella valutaunionen IMF som kommer in med skuldsaneringsprogram. Dessa brukar ha korta tidtabeller. Risken för en alltför åtstramande finanspolitik i flera euroländer är därmed uppenbar under de kommande åren. Priset utmäts i så fall i den reala ekonomin och till ett socialt högt pris: strukturarbetslösheten kan bli högre än annars, växande ekonomiska klyftor och fattigdom. Det kan också medföra en andra nedgång i ekonomier i euroområdet, en så kallad "double dip", vilken i så fall försvårar den faktiska skuldsanering som politiken syftar till.

Fallet Grekland är att betrakta som ett särfall i

Lågt inflationstryck

ECBs penningpolitik framöver behöver balansera det planerade undandragandet av euroländernas offentliga efterfrågestimulanser och det faktum att tillväxttakten hämmas av en fortsatt stigande arbetslöshet. I mars var inflationen i euroområdet 1,5 procent (årstakt), att jämföra med ECBs mål på en inflation under men nära 2 procent. Troligen kommer därför ECB låta räntan vara fortsatt låg under hela 2010.

USA

Kraftig upprevidering av tillväxten 2010

Vår bedömning är att BNP växer med 2,8 procent 2010, vilket är en rejäl upprevidering jämfört med tidigare prognos. Under 2011 ökar tillväxten med 2,3 procent. Det är helt klart att USAs ekonomi nu växer igen. Un-

der fjärde kvartalet växte produktionen med 1,4 procent jämfört med föregående kvartal. Tidigare har det funnits ett hot om en andra nedgång i BNP, en så kallad "double dip", vilket nu verkar vara borta.

Hushållens konsumtion växer endast i svag takt och hålls tillbaka av en svag arbetsmarknad, klen löneutveckling och svårigheter med att få krediter. Konsumtionen väger mycket tungt i den amerikanska ekonomin. Det är därför oroande att en viktig indikator för hushållens förtroende (Conference Board Consumer Confidence Index) föll kraftigt i februari, efter flera månader av högre värden. Det är uppenbart att många hushåll är oroade både över utvecklingen på arbetsmarknaden, både vad det gäller arbetstillfällen och löneutveckling. Förändringarna i lager bidrog kraftigt till produktionen under det fjärde kvartalet. Sannolikt

euro-området, men för trovärdigheten kring euron och valutaunionens framtid, ett mycket farligt sådant. Det som skett är att fundamentala ekonomiska siffror från offentlig statistik publicerats i felaktig form, sannolikt över en relativt lång tid. Politisk styrning av publicerade siffror existerar enligt vissa bedömare. Statsapparaten är svag. En ökning av offentligt anställda har ägt rum och verkar främst ha skett i statliga eller halvstatliga bolag. Vissa investmentbanker såsom Goldman Sachs anklagas vidare för att vara inblandade i att via särskilt utformade värdepapper, bidra till att dölja de verkliga siffrorna och framtida prognoserna över de grekiska offentliga finanserna.

Svallvågen över euron är en trovärdighetskris för den ekonomiska politiken i vissa enskilda stater, men det mest allvarliga är kanske misstron mot det uppbygg som valutaunionen innebär. Den är en sammanslutning av länder med relativt stora skillnader i förutsättningar, exempelvis i termer av inkomst- och produktivitetsnivå, och ekonomins storlek. Det innebär spänningar. Grundfrågan är att den ekonomiska utvecklingen tidvis kommer att kräva olika mycket stabilisering av efterfrågan, och då kommer en penningpolitik anpassad efter genomsnittet bli sämre anpassad för små ekonomier som ofta avviker än för de stora euro-länderna. Detta var dock känt och förutsett när euron skapades. Det borde vara hanterbart utan en förtroendekris för euron, genom en expansiv men välutformad och tidsbegränsad finanspolitik, även i en så stor kris som denna.

Särfallet Grekland borde inte ha kunnat uppstå, eftersom det inom EMU finns institutioner i form

av direktiv och förordningar som gäller i alla medlemsländer. Det finns processer för löpande övervakning och granskning av medlemsstaternas ekonomiska politik och utveckling. Eurons förtroendekris reser dock frågetecken kring EU-institutionernas sätt att fungera i praktiken när det gäller den ekonomiska politiken och övervakningen av euroländerna. EU-kommissionens roll i att kunna vara proaktiv i arbetet för en stabil valutaunion ter sig oklar. Kommissionen borde på eget initiativ eller på uppdrag av euro-gruppens medlemsländer, löpande kunna granska olika risker för svagheter i ländernas statsapparater.

Metoden för EU att göra sådant är redan existerande. Projekt för granskning kan dras igång för alla EU-länder, till exempel av nationella statistikbyråer, av metoder och öppenhet i nationalräkenskaperna etcetera. Kanske har det gjorts, men ändå har inte valutaunionens makrostabilitet kunnat noga diskuteras och hanteras väl på högsta politiska nivå. Handlingsplaner för genomförande av inre marknaden och för avreglering av den finansiella marknaden har till exempel funnits. Det känns som en avgörande framtidsfråga för euro-länderna att granskning och förebyggande av instabilitet blir betydligt bättre. Det borde vara en fråga på dagordningen för alla finansministrar i EU och stor öppenhet bör råda kring hur den ska uppnås.

Svallvågen över euron verkar långt ifrån ha klingat av ännu. Vi gör i vår prognos bedömningen att euron, bland annat som en följd av denna förtroendekris, fortsätter att försvagas mot US-dollar under 2010 och 2011.

avtar detta bidrag under de följande kvartalen. Även företagens investeringar har återhämtat sig, efter det kraftiga tappet under 2009.

Enligt Beige Book i mars förbättras nu det ekonomiska läget – om än svagt – i stora delar av landet. Vissa branscher, som sjukvård och IT, möter stigande efterfrågan. Även om försäljningen av bilar inte har ökat sedan januari, kan det beror på dåligt väder. Inom tillverkningsindustrin verkar annars fordonsrelaterade företag ha upplevt en vändning. Kapacitetsutnyttjandet i industrin verkar vara på väg upp, vilket är ett gott tecken.

Bostadspriserna har stabiliserats, men det finns inga tydliga tecken på att de stiger. Även bostadsbyggandet har slutat falla, men ligger fortfarande på en, i historisk jämförelse, mycket låg nivå. Möjligen går det också att se en vändning när det gäller kommersiella fastigheter, även om vakansgraderna fortsätter att stiga och hyrorna faller. Utvecklingen vad gäller kommersiella fastigheter är ett av de stora orosmoln som fortfarande hänger över den amerikanska ekonomin.

Nya privata husbyggen i USA

Miljoner hus, säsongrensade data

Diagram 2:5

Källa: MacroBond

Läget på de finansiella marknaderna bättre

Förhållandena på de finansiella marknaderna har förbättrats väsentligt jämfört med situationen för exempelvis ett år sedan. Penningmarknaderna fungerar relativt väl.

Fler större företag har möjlighet, och anser det attraktivt, att finansiera sig via värdepappersmarknaderna. Stigande aktiepriser innebär lägre kapitalkostnader för företagen, men ger också understöd till konsumtionen.

Det innebär inte att det är generellt lätt eller billigt att få krediter. Det är mycket svårt att få lån för att köpa eller renovera kommersiella fastigheter. Kreditsituationen för små och medelstora företag, samt privatpersoner, är fortsatt bekymmersam, eftersom ban-

kernas möjlighet och vilja att ge nya krediter är begränsad. Bankernas kreditförluster stiger fortfarande på många typer av lån.

Vändpunkt för sysselsättningen

Fallet i sysselsättningen verkar nästan ha upphört. I mars minskade sysselsättningen ("nonfarm payroll employment") med endast 36 000 personer. Sysselsättningsgraden ("civilian labour participation rate") var 64,8 procent. Antalet sysselsatta har minskat med 8,4 miljoner sedan lågkonjunkturen började i december 2007. Sysselsättningen faller nu framförallt inom byggsektorn, medan bemanningsbranschen anställer.

Arbetslösheten i USA

Procent av arbetskraften, säsongrensade data

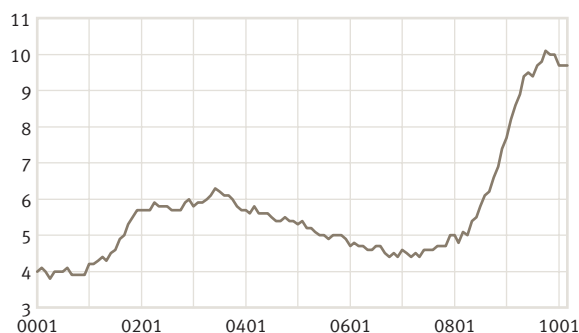

Diagram 2:6

Källa: MacroBond

Arbetslösheten har, efter att ha toppat över 10 procent, börjat vända ner. I februari var den 9,7 procent – samma som månaden före. Antalet arbetslösa var då 14,9 miljoner personer. Antalet långtidsarbetslösa fortsätter att öka och uppgick i januari till 6,1 miljoner – en ökning med 5 miljoner sedan december 2007 (Department of Labour).

Reallönerna ökar igen

Lönetrycket i den amerikanska ekonomin är lågt. Den statistisk som kommer in tyder på att den tendens till reallönesänkningar som fanns under 2009 verkar ha upphört. I februari ökade den genomsnittliga timlönen i privat sektor med 0,1 procent. Sett över det senaste året så har de nominella lönerna stigit med knappt 2 procent. Stabila reallöner är en förutsättning för att USAs konsumenter återigen ska kunna bidra positivt till tillväxten.

Okonventionell penningpolitik på väg att avvecklas

Federal Reserve fortsätter att hålla sin styrränta i intervallet 0–0,25 procent. Bedömningen är – fortsatt – att

Svenska varuexportmarknader

Respektive mottagarlands andel i procent av total svensk varuexport 1998 och 2009

Land	1998	Land	2009
1 Tyskland	11,4	1 Norge	10,6
2 Storbritannien och Nordirland	9,5	2 Tyskland	10,2
3 USA	8,6	3 Storbritannien och Nordirland	7,4
4 Norge	8,5	4 Danmark	7,3
5 Danmark	6,4	5 Finland	6,4
6 Nederländerna	5,9	6 USA	6,4
7 Finland	5,7	7 Frankrike	5,1
8 Frankrike	5,1	8 Nederländerna	4,7
9 Belgien	4,6	9 Belgien	3,7
10 Italien	3,6	10 Kina	3,1
Övriga länder	30,7	Övriga länder	35,1
Samtliga länder	100,0	Samtliga länder	100,0

Tabell 2:2

Källa: SCB

långt kapacitetsutnyttjande och låga inflationsförväntningar motiverar en exceptionellt låg styrränta även framåt. Den amerikanska centralbanken fortsätter att stödja framförallt bostadsfinansieringsmarknaden, medan andra typer av "okonventionella" stödåtgärder nu börjar avvecklas.

Finanspolitiken stramare

Det stora federala budgetunderskottet – cirka 10 procent av BNP under 2009 – har tvingat Obama-administration att utlova en stramare finanspolitik. Bland annat så har president Obama lovat att frysa nivån på alla utgiftsområden utom försvar och inrikes säkerhet.

Samtidigt har en ny jobbpolitik sjösatts – "Small Business Jobs and Wages Tax Cut". Bland annat så innehåller den skattesubventioner för företag som ökar antalet anställda under 2010. Subventionen uppgår till 5 000 dollar per ny anställd. Företag som ökar sin reala lönesumma kommer att få rabatt på arbetsgivaravgiften. Dessa förslag beräknas kosta 33 miljarder dollar.

Asien

Stark utveckling i tillväxtekonomierna

Även om Kinas export minskade som följd av det dramatiska fallet i global efterfrågan, så har den negativa effekten på tillväxten begränsats via en stark stimulans av inhemsk efterfrågan via expansiv finans- respektive penningpolitik. Nu sker en återhämtning inom exportindustrin. Brist på arbetskraft kan emellertid till viss del påverka takten i återhämtningen. Trots att man går från ett läge med arbetslöshet så finns en obalans mellan tillgänglig och efterfrågad kompetens. Detta sägs

bero på en kompetensmässigt tudelad arbetskraft, med en allt större andel högskoleutbildade och en stor andel lågutbildade, som var för sig inte motsvarar den nuvarande tillverkningsindustrins behov av kunskaper.¹

Det har skett en påtaglig minskning av obalansen mellan Kinas överskott och USAs underskott. Återstår att se hur växelkursjusteringen faller ut som följd av detta och dess påverkan på internationell handel. Under 2010–2011 beräknas Kinas BNP öka med 9–10 procent per år.

Indien har klarat sig väl igenom den globala krisen. Via export och inhemsk efterfrågan beräknas den indiska ekonomin växa med 7–8 procent per år under 2010–2011.² Privat konsumtion och investeringar gynnas av ökade vinster för företagen och av förbättrat läge för sysselsättningen. Inflationen är dock hög, 5–6 procent under prognosperioden, vilket kommer att kräva en åtstramad penningpolitik.

Japan har fortsatt problem med lågt kapacitetsutnyttjande och låg inhemsk efterfrågan, vilken påverkas av arbetslöshet och deflation. Tillväxten gynnas ändå av den starka tillväxten i övriga Asien samt planerade offentliga utgiftsökningar. Tillväxten blir 1,8 procent 2010 samt 2 procent 2010.

Sveriges exportmarknad skiftar

Sveriges industri är nu mycket beroende av vändningsförloppet internationellt. Med detta sagt är dock en exportledd tillväxt troligen inte möjlig för Sverige på samma nivå som efter 90-talskrisen. De överskott i

1 Arbetsnytt Kina, 20 april 2010.

2 IMF och OECD.

bytesbalansen som Sverige hade 1995–2008 (i snitt 5,5 procent av BNP) var höga och möjligen inte hållbara över tiden. Under tiden nu efter krisen, med en låg internationell efterfrågan, så kommer fler ekonomier i världen att vara mer beroende av inhemsk efterfrågan.

I detta sammanhang kan det vara intressant att studera Sveriges omvärldsberoende. I tabell 2.2 visas de viktigaste marknaderna för svensk varuexport 2009, och en jämförelse med 1998. De tio största mottagarländerna var med ett undantag (Kina har tagit över Italiens tiondeplats) desamma 2009 som 1998. Däremot har den inbördes ordningen förändrats något under perioden. Under 2009 var Norge vår största varuexportmarknad, tätt följt av Tyskland.

Det framgår av tabellen att Sveriges varuexportmarknader mellan 1998 och 2009 har skiftat till att omfatta fler länder än tidigare. De tio största mottagarländernas andel av svensk varuexport har minskat från 69,3 procent 1998 till 64,9 procent 2009. Det beror framför allt på att andra länders marknader har vuxit snabbt under de senaste tio åren, och att svensk export når fler länder än tidigare.

Under perioden har dock övriga Norden ökat något i betydelse och tog 2009 emot 24,4 procent av svensk varuexport. Till euroländerna gick sammanlagt 38,5 procent av vår varuexport 2009. Det är tydligt att samtidigt som vår export når fler länder än tidigare har vårt närområde blivit allt viktigare.

Kina tog emot 1,8 procent av svensk varuexport 1998, vilket gav en trettondeplats, och har nu vuxit till 3,1 procent 2009.

3. Sverige: BNP ökar igen men sysselsättningen står still

- Sveriges BNP bedöms öka med 2,8 respektive 3,3 procent 2010 och 2011.
- Sysselsättningen minskade med 100 000 personer i fjol efter en överraskande stabiliseringen under andra halvåret. Oförändrad sysselsättning i år och nästa år tillsammans med ett relativt högt arbetsutbud innebär att arbetslösheten stiger till 9 procent.
- Måttliga löneökningar och ökad produktivitet talar för låg inflation 2010 och 2011.

DEN SVENSKA EKONOMIN har ännu inte på allvar börjat återhämta sig efter det mycket kraftiga BNP-fallet under det fjärde kvartalet 2008 och det första kvartalet 2009. Enligt nationalräkenskapernas säsongrensade statistik minskade BNP oväntat under det fjärde kvartalet i fjol efter att ha varit i stort sett oförändrad under det andra och tredje kvartalet. I år väntas dock BNP åter öka och det rekordstora fallet i fjol på nästan 5 procent jämfört med året innan vänds till en uppgång med knappt 3 procent.

Flera faktorer bidrar till att nuläget är svårtolkat och till att osäkerheten om den framtida utvecklingen är ovanligt stor. För det första kompliceras bilden av att läget i ekonomin är tudelad. Produktionen i industrin rasade i slutet av 2008 och har sedan dess inte visat några tendenser till att lyfta, medan utvecklingen i tjänstesektorerna under fjolåret, understödd av expansiv ekonomisk politik, var betydligt bättre. Sysselsättningen i industrin minskade med 70 000 personer i fjol jämfört med 2008, samtidigt som sysselsättningen i tjänstesektorerna ökade något.

För det andra skiljer sig bilden i nationalräkenskaperna tydligt från den bild som tonar fram i Konjunkturbarometern, Inköpschefsindex, Exportchefsindex och andra indikatorer. Enligt dessa finns det en påtaglig optimism bland företagen, inte minst inom industrin, både när det gäller nulägesbeskrivning och framtidstro. Ett annat exempel på framtidstro är det faktum att industriföretagen enligt SCBs investeringsenkät planerar att öka investeringarna med 5 procent i år.

Det mest anmärkningsvärda är kanske att sysselsättningen totalt sett stabiliserades och faktiskt började öka något under fjolåret samtidigt som BNP minskade. Tudelningen av ekonomin är en delförklaring. Krisen slog hårt mot industrin som är viktig för BNP, medan många sysselsättningsintensiva sektorer klarade sig bra.

BNP i Sverige
Säsongrensade kvartalsvärden

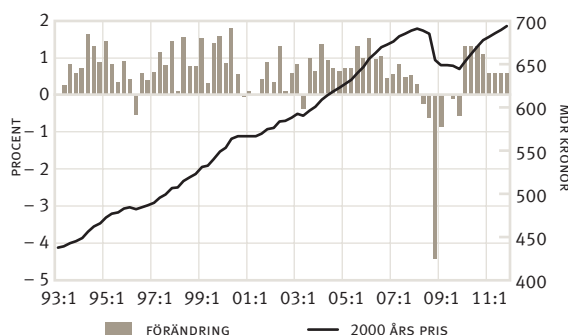

Diagram 3:1 Källa: SCB samt egna beräkningar

Försörjningsbalans
Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Privat konsumtion	-0,3	-0,8	2,6	3,0
Offentlig konsumtion	1,4	2,1	1,5	0,5
Investeringar	2,6	-15,3	1,4	8,4
Lagerinvesteringar ¹	-0,6	-1,5	1,4	0,1
Export av varor och tjänster	1,9	-12,5	4,3	6,4
Import av varor och tjänster	3,0	-13,4	6,2	7,1
BNP	-0,2	-4,9	2,8	3,3

Tabell 3:1 Källa: SCB samt egna beräkningar

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

BNP väntas öka med 2,8 respektive 3,3 procent i år och nästa år. Konjunktoren i OECD-länderna väntas bli relativt svag dessa år och omvärldens efterfrågan på

svensk export återhämtar sig därför långsamt. Tillsammans med den expansiva ekonomiska politiken innebär det att inhemsk efterfrågan spelar en större roll i denna konjunkturuppgång jämfört med många tidigare. För varuexport och industriproduktion väntas en förhållandevis trög tillväxt.

I år och framför allt 2011 bedöms de fasta bruttointvesteringarna i näringslivet åter öka i spåren av både förbättrade finansieringsmöjligheter och företagens förväntningar om en ökande efterfrågan, även om det låga kapacitetsutnyttjandet dämpar investeringsaktiviteten. Ett stort BNP-bidrag från lagerutvecklingen är en viktig faktor för uppgången i år.

Ökningstakten för hushållens konsumtion avtog mot slutet av fjolåret men under 2010 väntas konsumtionen ta bättre fart. Konsumtionen av bilar har börjat öka kraftigt och försäljningen i detaljhandeln visar tendenser till att åter stiga efter en viss inbromsning. Därtill kommer att huspriserna stiger och att läget på arbetsmarknaden inte är så dystert som tidigare befars. Den relativt svaga ökningen av hushållens reala disponibla inkomster innebär att den konsumtionsökning som ligger i vår prognosbild är en följd av att hushållens sparkvot faller 2010 och 2011.

Sysselsättningen minskade i fjol inte i den grad som kunde förväntas utifrån historiska samband mellan sysselsättning och produktion eller mellan sysselsättning och indikatorer som varsel och antalet nyanmälda lediga platser. Det berodde främst på att företagen inte alls minskade antalet arbetade timmar i samma grad som produktionen gick ned, produktiviteten föll kraftigt, men också på att den arbetade tiden per sysselsatt minskade. Företagen tycks ha valt att behålla personal i betydligt större omfattning än i tidigare nedgångar.

Efterfrågan på arbetskraft väntas bli svag både i år och nästa år. Eftersom många företag har valt att behålla personal trots produktionsnedgången kan de kommande årens ökande produktion klaras utan att man behöver nyanställa. Sysselsättningen väntas av det skälet bli i stort oförändrad 2010 och 2011 jämfört med 2009.

En i det närmaste oförändrad efterfrågan på arbetskraft, tillsammans med en förhållandevis stor ökning av arbetskraften 2010 och 2011, innebär en arbetslöshet som landar på 9 procent 2010 och som ligger kvar på samma nivå året därefter.

KPI-inflationen väntas stiga framöver, framför allt under 2011, när hushållens räntekostnader stiger i takt med att Riksbanken höjer reporäntan. Den underliggande inflationen väntas sjunka påtagligt under 2010 som en följd av sjunkande enhetsarbetskostnader och svag importprisutveckling när växelkursen förstärks.

Antaganden om den ekonomiska politiken och växelkurser

Penningpolitiken: Vi antar att reporäntan höjs enligt Riksbankens egen ränteprognoz från den 19 april 2010. Den första höjningen kommer till sommaren eller tidig höst 2010. Reporäntan höjs gradvis och når upp till 1,1 procent det första kvartalet 2011, 2,8 procent det första kvartalet 2012 och 4 procent det första kvartalet 2013.

Finanspolitiken: Utöver beslutade och aviserade åtgärder antas transfereringarna till hushållen öka med 5 miljarder kronor 2010 och med ytterligare 5 miljarder kronor 2011. Vidare antas att ett resurstillskott på 10 miljarder kronor ges till kommunsektorn 2011.

Växelkurser: Den genomsnittliga växelkursen för dollarn mot euron förutsätts vara 1,34 respektive 1,29 2010 och 2011. Kronans växelkurs mot euron antas vara 9,64 2010 och 9,34 2011. Det ger en växelkurs för kronan mot dollarn på 7,21 2010 och 2011.

De redovisade beräkningarna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen 2010 och 2011. Den faktiska BNP-utvecklingen bedöms ligga 0,3 procentenheter över den kalenderkorrigerade 2010.

Efterfrågan och produktion

Trög uppgång för exporten efter det mycket stora fallet 2009

Exporten av varor minskade med drygt 17 procent i fjol jämfört med 2008. Konjunkturen i OECD-länderna väntas bli svag 2010 och 2011 och omvärldens efterfrågan på svensk export återhämtar sig därför långsamt. Ökningen av varuexporten väntas stanna vid blygsamma 4,5 respektive 6 procent 2010 och 2011.

Exporten föll brant under det fjärde kvartalet 2008 när världshandeln tvärbromsade. Nedgången fortsatte under loppet av 2009, men i betydligt lugnare takt. Även om det finns exempel på varor, till exempel läkemedel, som klarade sig hyggligt, så föll exporten överlag markant. Fordonsexporten minskade med drygt 40 procent, exporten av metaller och exporten av maskiner minskade med runt 30 procent.

Bilden av orderingång, marknadsutveckling och försäljning har sedan en tid varit påfallande ljus i indikatorer baserade på enkäter till företagen som Konjunk-

Exportvolym

Årlig procentuell förändring

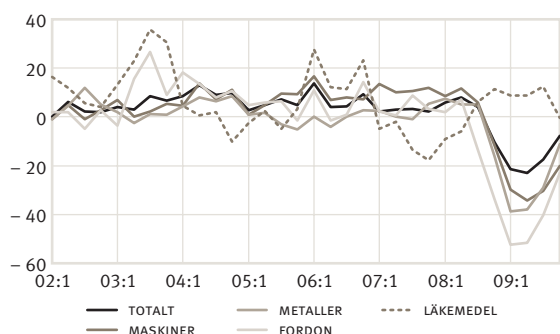

Diagram 3:2

Källa: SCB

Svensk växelkurs mot exportkonkurrentländer

Index jan 1991 = 100

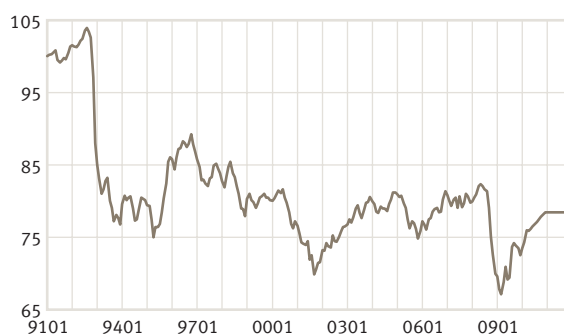

Diagram 3:4

Källa: Riksbanken samt egna beräkningar

Orderingång exportmarknaden

Index 2005 = 100, säsongrensade månadsdata

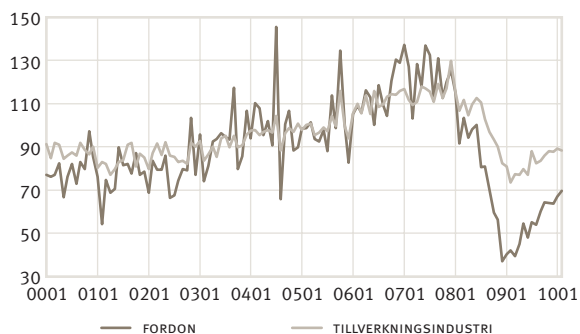

Diagram 3:3

Källa: SCB

Handel med varor

Säsongrensade kvartalsvärden 2000 års pris, mdr kr

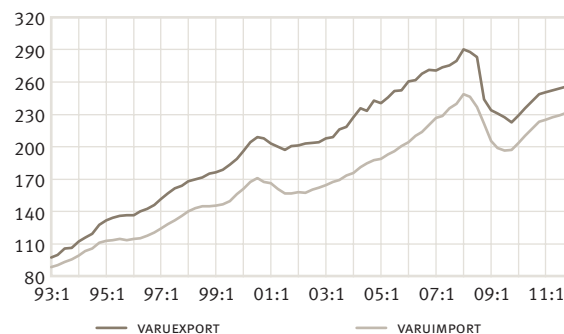

Diagram 3:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

Export och import av varor

Procentuell förändring

	2008		2009		2010		2011	
	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser
Export	1,1	3,4	- 17,2	0,5	4,5	- 0,4	6,0	- 0,4
Import	2,2	4,2	- 16,2	- 1,1	7,0	- 0,3	7,0	- 1,3

Tabell 3:2

Källa: SCB samt egna beräkningar

turbarometern, Inköpschefsindex och Exportchefsindex. Att varuexporten fortsatte att falla under det andra halvåret i fjol, enligt nationalräkenskapernas säsongrensade data, framstår mot den bakgrunden som förbryllande. Därtill kommer att industrins exportordergång enligt SCBs statistik har ökat sedan våren 2009, om än ganska svagt.

Vi tolkar SCBs utrikeshandelsstatistik för varor för det första kvartalet i år som att varuexporten nu har börjat öka, men skillnaden mellan den samstämmiga bilden i olika indikatorer och utfallsdata skapar en osäkerhet om kraften i uppgången.

Vi använder importen av varor och tjänster i de viktigaste avnämländerna för svensk export som indika-

tor på omvärldens efterfrågan. Mätt på detta sätt väntas marknadstillväxten för svensk varuexport öka med måttliga 4 respektive 6 procent 2010 och 2011.

Den svenska kronan försvagades kraftigt under hösten 2008 och i början av 2009. Därefter har kronan återtagit mycket förlorad mark och kronförstärkning- en väntas fortsätta under 2010. Sett över åren 2008–2011 tar kronans rörelser nästan ut varandra. I år väntas kronfallet få viss positiv effekt på exportvolymutvecklingen och 2011 håller kronans återfunna styrka tillbaka volymutvecklingen något.

Sammantaget väntas varuexporten i år öka lite snabbare än marknaden beroende på ett fördröjt genomslag av den försvagade kronan. Nästa år växer exporten i takt med marknaden. Den starkare kronan håller tillbaka den samtidigt som sammansättningen av den svenska exporten med en inriktning mot investeringsvaror, väntas komma att vara gynnsam.

Tjänsteexportens andel av den totala exporten har gradvis ökat under 2000-talet och tjänsteexporten föll bara marginellt i fjol. I år och 2011 växer tjänsteexporten igen när konjunkturen förbättras och världshandeln åter ökar. Bidragen till tjänsteexporten från utlänningars konsumtion i Sverige väntas gradvis bli mindre när kronan stärks.

Importen tar fart i år och nästa år

Importen av varor minskade med drygt 16 procent i fjol. Den relativt snabba efterfrågeutvecklingen gör att importen ökar med 7 procent både 2010 och 2011. I år ger det kraftiga lageromslaget mycket import, nästa år är det främst ökande maskininvesteringar som drar.

Importen av varor minskade kraftigt det fjärde kvartalet 2008. Minskningen fortsatte under fjolåret, men i allt långsammare takt. Det är i stort sett samma typ av varor som när det gäller exporten som har drabbats hårdast: motorfordon, stål, maskiner och metallvaror.

Enligt SCBs utrikeshandelsstatistik för varor tycks varuimporten ha vänt upp under det första kvartalet i år. Det stora lageromslaget – företagen drog i fjol ner sina lager mycket kraftigt, det gör man inte i år – talar för att importuppgången i år blir relativt stark, även om maskininvesteringarna minskar och varuexporten utvecklas ganska svagt.

2011 bidrar inte lagerinvesteringarna alls i samma utsträckning till importökningen. Det är i stället andra delar av efterfrågan med ett högt importinnehåll som drar upp importen, särskilt maskininvesteringarna men också varuexport och hushållens köp av sällanköpsvaror.

Tjänsteimporten minskade med nästan 6 procent i fjol. I år och nästa år väntas såväl ökad efterfrågan på frakttjänster som ökat utlandsresande, i spåren av en starkare krona, göra att tjänsteimporten åter ökar.

Investeringarna vänder upp efter stort ras

De fasta bruttoinvesteringarna minskade med drygt 15 procent 2009. Ett fall i näringslivets investeringar och bostadsinvesteringarna på runt 20 procent vardera motverkades av att de offentliga investeringarna ökade med cirka 7 procent. I år och nästa år väntas de totala investeringarna åter öka, med 1,4 respektive 8,4 procent.

Det kraftiga efterfrågebortfallet i slutet av 2008 och i början av 2009 samt raset för kapacitetsutnyttjandet, särskilt i industrin, innebar att näringslivets investeringar föll mycket kraftigt under loppet av 2009. Finansieringsproblem till följd av finanskrisen bidrog till att investeringsnedgången blev så snabb och stor.

I år och framför allt 2011 bedöms investeringarna i näringslivet åter öka i spåren av både förbättrade finansieringsmöjligheter och företagens förväntningar om en ökande efterfrågan, även om det mycket låga kapacitetsutnyttjandet talar för att företagen kan öka produktionen utan att investera. Men efter det stora fallet är investeringsnivån mycket låg. Bara för att bevara produktionskapaciteten krävs sannolikt betydande ersättningsinvesteringar. Det kan också vara så att efterfrågekrisen har snabbat på strukturomvandlingen och att en del kapital inte är lika användbart längre.

Bruttoinvesteringar

Säsongrensade kvartalsvärden

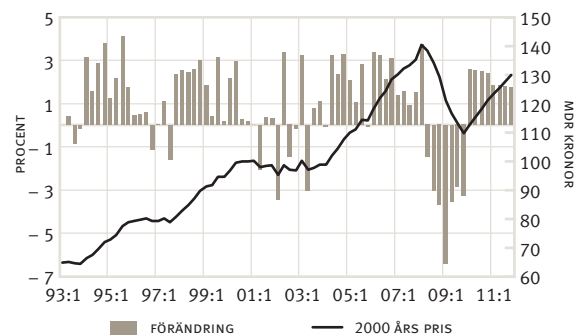

Diagram 3:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

Ett visst stöd för en investeringsuppgång redan i år ges i SCBs investeringsenkät från februari. Enligt den planerar industrin att öka investeringarna med 5 procent i år. Det kan ses som ett av flera exempel på en optimism hos företagen som inte har sin motsvarighet i annan statistik. När det gäller tjänsteföretagens investeringar skiljer sig planerna åt mellan olika branscher, men de pekar sammantaget mot åtminstone en stabilisering.

Bostadsinvesteringarna minskade med drygt 20 pro-

Investeringar

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Totalt	2,6	-15,3	1,4	8,4
Industri	2,0	-21,9	1,4	10,9
Övrigt näringsliv	4,8	-18,2	0,3	9,2
Offentlig sektor	2,8	6,9	2,4	1,1
Bostäder	-5,2	-20,5	4,6	12,1

Tabell 3:3

Källa: SCB samt egna beräkningar

cent i fjol. Allmän återhämtning i ekonomin, stor efterfrågan på bostäder i vissa regioner, låga räntor och en påtaglig prisuppgång på bostäder gör att bostadsinvesteringarna väntas vända upp redan i år, dock från en mycket låg nivå. För en ökning av bostadsinvesteringarna talar också att stämningläget bland de bostadsbyggande företagen gradvis har blivit allt ljusare, enligt Konjunkturbarometern. Det låga antalet påbörjade lägenheter under det senaste året gör att ökningen inledningsvis blir svag.

Den starka ökningen av de offentliga investeringarna 2009 berodde främst på att pengar avsatts till infrastrukturinvesteringar. I år och nästa år finns inte motsvarande finanspolitiska stimulanser riktade mot infrastruktur och de offentliga investeringarna väntas därför endast öka svagt.

Det mycket stora efterfrågebortfallet i ekonomin innebar att företagen minskade sina lager kraftigt under 2009 och lagerutvecklingen gav ett stort negativt bidrag till BNP-tillväxten. Enligt Konjunkturinstitutets barometer är företagen nu allmänt sett nöjda med storleken på sina lager och ytterligare neddragningar är därför inte att vänta. Därmed ger lagerinvesteringarna ett stort positivt bidrag till BNP-utvecklingen i år.

Finanspolitisk stimulans ger ökande offentlig konsumtion

Den offentliga konsumtionen ökade med 2,1 procent 2009. I år och nästa år väntas en ökning med 1,5 respektive 0,5 procent. Ökningarna möjliggörs av finanspolitiska stimulanser.

Statens konsumtion ökar i år till följd av anslagshöjningar, bland annat avseende arbetsmarknadspolitiken. För 2011 har inga ytterligare höjningar antagits av oss och statlig konsumtion blir i stort sett oförändrad.

Kommunsektorns skatteintäkter utvecklas svagt i år på grund av utvecklingen på arbetsmarknaden. Tappet i kommunernas skatteinkomster motverkas av tillfälligt konjunkturstöd och statsbidrag på sammanlagt 17 miljarder kronor, vilket leder till att den kommunala

konsumtionen kan öka. För 2011 har vi antagit att kommunerna ges ett resurstillskott på 10 miljarder kronor, vilket gör att konsumtionen ökar även då.

Hushållens konsumtion ökar 2010 och 2011

Hushållens sparande ökade mycket kraftigt i fjol när konsumtionen minskade med 0,8 procent samtidigt som de reala disponibla inkomsterna ökade med drygt 2 procent. Det höga sparandet är en potential för framtida konsumtionsökningar.

Konsumtionsminskningen 2009 jämfört med året innan var ett resultat av att konsumtionen föll under loppet av 2008, särskilt under det fjärde kvartalet enligt nationalräkenskapernas säsongrensade data. Under de tre sista kvartalen 2009 ökade hushållens konsumtion.

Ökningstakten för hushållens konsumtion avtog mot slutet av fjolåret men under 2010 väntas konsumtionen ta bättre fart. Konsumtionen av bilar har börjat öka kraftigt och försäljningen i detaljhandeln visar tendenser till att åter stiga efter en viss inbromsning. Därtill kommer att huspriserna stiger och att läget på arbetsmarknaden inte är så dystert som tidigare befarats.

Enligt Konjunkturinstitutets hushållsbarometer från mars ser hushållen allt ljusare på Sveriges ekonomi, läget på arbetsmarknaden och sin egen ekonomi. Den så kallade konfidensindikatorn (CCI), som används för att sammanfatta stämningläget hos hushållen, visar att dessa har en mer positiv uppfattning om det ekonomiska läget än normalt.

Privat konsumtion

Säsongrensade kvartalsvärden

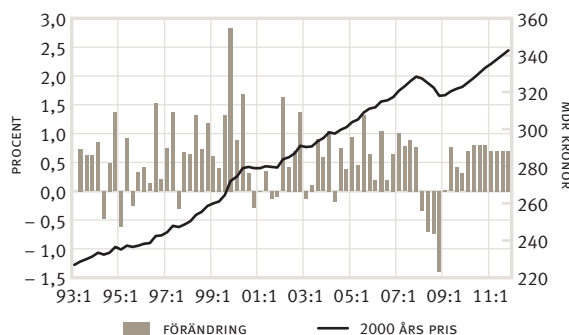

Diagram 3:7

Källa: SCB samt egna beräkningar

Hushållens reala disponibla inkomster ökade med 2,1 procent 2009 trots att lönesumman utvecklades svagt när sysselsättningen föll. Inkomsterna drogs upp av ökade offentliga transfereringar och sjunkande skatte- och ränteutgifter.

I år väntas en svagare utveckling av hushållens inkomster än i fjol. Lönesumman fortsätter att utvecklas långsamt samtidigt som inkomstöverföringarna från

Hushållens konfidensindikator

KI-barometern netttotal

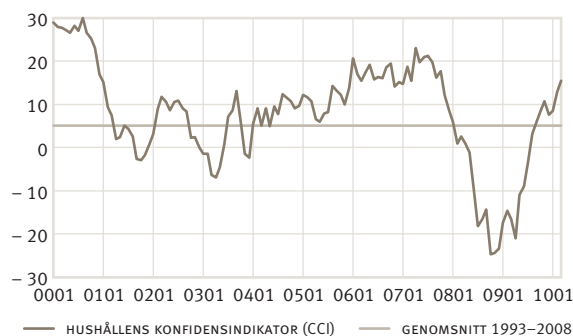

Diagram 3:8

Källa: KI-barometern

Disponibel inkomst och privat konsumtion

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Timplöner	4,3	3,4	2,4	2,6
Arbetade timmar	1,6	-2,9	-0,2	0,2
Lönesumma	5,8	0,4	1,8	2,9
Övriga faktorinkomster	-0,5	-0,4	0,4	3,3
Transfereringar	1,2	7,6	3,2	1,8
Skatter	-0,8	-3,8	2,1	2,8
Disponibel inkomst	5,6	4,4	2,0	2,6
Konsumentpris, IPI	2,8	2,2	1,1	0,7
Real disponibel inkomst	2,7	2,1	0,9	1,8
Privat konsumtion	-0,3	-0,8	2,6	3,0
Sparkvot ¹	11,6	13,9	12,5	11,6
KPI	3,4	-0,3	0,9	1,7
KPIF	2,7	1,9	1,8	1,2
Prisförändringar under resp år				
Hushållens tillgångar	-5,6	8,0	9,3	0,8
Småhus+Mark	-3,0	6,0	10,7	0,6
Börsaktier	-42,0	46,0	18,0	5,0

Tabell 3:4

Källa: SCB samt egna beräkningar

¹ Inkluderar sparande i avtals- och premiepensioner.

offentlig sektor inte är lika stora som 2009, bland annat på grund av "bromsen" i pensionssystemet. Vi har antagit att transfereringarna till hushållen ökar med 5 miljarder kronor utöver vad som hittills är beslutat eller aviserat av regeringen. Försvagningen av inkomstutvecklingen i reala termer motverkas av att konsumentpriserna ökar ungefär 1 procentenhet långsammare jämfört med i fjol.

2011 växer inkomsterna åter något snabbare. Lönesumman ökar snabbare när antalet arbetade timmar ökar marginellt istället för minskar. Vi har räknat med att inkomstskatten för pensionärer sänks med 5 miljarder kronor, samt antagit att transfereringarna till hushållen ökar med 5 miljarder utöver vad som aviserats hittills.

Den relativt svaga ökningen av hushållens reala disponibla inkomster innebär att den konsumtionsökning som ligger i vår prognosbild är en följd av att hushållens sparkvot faller 2010 och 2011.

Sparkvoten ökade kraftigt i fjol men minskar 2010 och 2011

Utvecklingen av villapriserna påverkar hushållens konsumtion. När priserna stiger vill hushållen låna mer eller spara mindre och använda en större del av sina inkomster till konsumtion. När priserna i stället minskar, så drar hushållen ned på sina kommande konsumtionsutgifter.

Mot slutet av 2008 och början av 2009 sjönk villapriserna mätt som årstakt. Den låga bostadslåneräntan medförde till slut att villapriserna började stiga och första kvartalet 2010 låg årstakten på 10 procent. Priserna väntas fortsätta att stiga under loppet av 2010 men utvecklingen dämpas påtagligt under 2011 i takt med att räntorna väntas stiga. Mot slutet av 2011 väntas årstakten ligga på knappt 1 procent.

Villaprisernas utveckling

Årlig procentuell förändring, kvartal

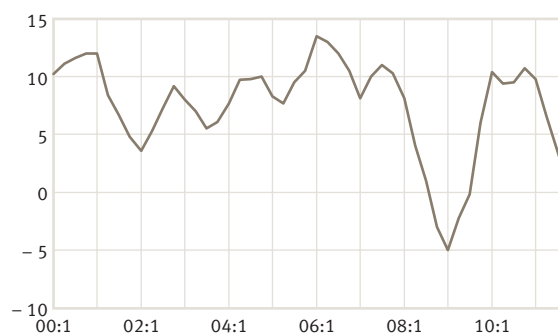

Diagram 3:9

Källa: SCB samt egna beräkningar

Hushållssektorernas sparkvot

Procent

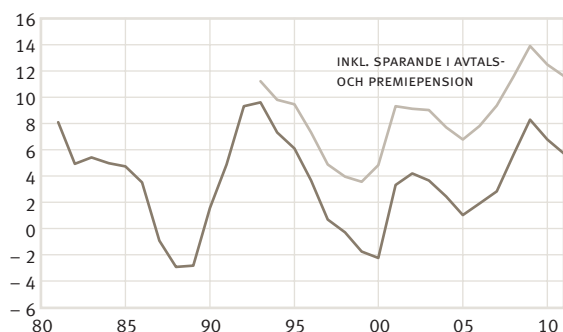

Diagram 3:10

Källa: SCB samt egna beräkningar

Det är inte endast villapriserna som påverkar konsumtionen, utan även börsutvecklingen. Efter det stora fallet i aktievärdena under 2008 har dessa stigit kraftigt. I takt med att räntan höjs och villapriserna dämpas under 2011, väntar vi oss en lugnare utveckling av aktievärdena. Mot slutet av 2011 närmar sig ändå aktievärdena i vår prognos de tidigare toppnoteringarna från 2000 och 2007.

Sammantaget beräknas hushållens förmögenhetsvärden stiga med 8–9 procent under loppet av åren 2009 och 2010, men ökningen dämpas påtagligt ned till 1 procent under 2011. Hushållens sparkvot reagerar med viss eftersläpning på dessa värdeförändringar och därför bidrog prisnedgången på villor och aktier under 2008 till att sparkvoten ökade under 2009. Under 2010 och 2011 väntas dock sparkvoten att sjunka i takt med att förmögenhetsvärdena stiger.

Produktionen i näringslivet ökar åter

Näringslivets produktion minskade med närmare 7 procent 2009. Nedgången berodde framför allt på ett mycket stort fall i industriproduktionen. 2010 och 2011 väntas produktionen i näringslivet öka relativt starkt, med 3,4 respektive 4,1 procent. Industriproduktionen utvecklas förhållandevis svagt beroende på den tröga uppgången för varuexporten.

Industriproduktionen, som drabbades mycket hårt av den kraftiga nedgången i den internationella ekonomin, minskade med drygt 17 procent i fjol jämfört med året innan. Enligt nationalräkenskapernas säsongsade siffror inträffade det stora raset för industriproduktionen under det fjärde kvartalet 2008. Under 2009 fortsatte industriproduktionen att minska, men i betydligt långsammare takt. Bilden enligt industriproduktionsindex är lite annorlunda. Där rasade industriproduktionen under hösten 2008, för att under 2009 i

Industriproduktionen

Säsongsade kvartalsvärden 2000 års pris, mdr kr

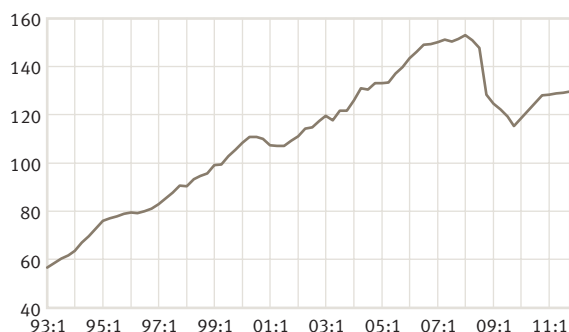

Diagram 3:11

Källa: SCB samt egna beräkningar

Produktion inom olika sektorer

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Näringsliv	-0,4	-6,6	3,4	4,1
Industri	-3,5	-17,1	2,4	4,7
Byggnads	2,9	-3,9	4,5	4,8
Övrigt näringsliv	0,5	-3,1	3,6	3,8
Offentlig sektor	0,3	1,0	0,7	0,3

Tabell 3:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

stort sett plana ut. Ännu en bit in i 2010 syns inga tecken på att industriproduktionen är på väg att lyfta.

Vare sig bilden i nationalräkenskaperna eller industriproduktionsindex rimmar särskilt väl med den påtagliga optimism bland företagen som framkommer i såväl nuläges- som framåtblickande indikatorer. Det skapar en stor osäkerhet om utvecklingen såväl bakåt som framåt i tiden.

Industriproduktionen samvarierar i stor utsträckning med varuexporten. I år väntas en relativt långsam ökning av varuexporten och fortsatt fallande inhemska maskininvesteringar medföra att industriproduktionen ökar svagt. En svag ökning för helåret 2010 jämfört med 2009, innebär ändå en relativt stark ökning under loppet av 2010. Detta eftersom ökningen sker från en, i slutet av 2009, mycket nedpressat nivå. 2011 bedöms industriproduktionen öka lite snabbare, men det handlar fortfarande om en trög återhämtning och produktionen är i slutet av 2011 mycket lägre än den var före krisen.

Nedgången av byggproduktionen under fjolåret var jämförelsevis begränsad. Kraftigt minskade bostads-

investeringar och minskade bygginvesteringar inom näringslivet motverkades av ökade offentliga investeringar. Bostadsinvesteringarna börjar åter öka under 2010, byggproduktionen vänder då upp och väntas 2010 och 2011 växa i en takt motsvarande den under perioden före krisen.

Efter ett markant fall under det fjärde kvartalet i fjol har produktionen i övrigt näringsliv ökat svagt under loppet av 2009 enligt nationalräkenskapernas säsongsrensade siffror. Helåret 2009 jämfört med 2008 minskade produktionen med runt 3 procent. Tjänstebanserna har inte alls drabbats av krisen i samma utsträckning som industrin. Inhemsk efterfrågan har hållits uppe, bland annat via den expansiva ekonomiska politiken. Vidare har privatiseringar och ökade inköp från offentlig sektor bidragit till utvecklingen. Produktionsökningen under loppet av fjolåret väntas fortsätta i år och 2011 mot bakgrund av hushållens ökande efterfrågan på tjänster, ökande tjänsteexport, fortsatta privatiseringar och ökande offentliga inköp.

Den offentliga produktionen ökade i fjol betydligt långsammare än den offentliga konsumtionen och väntas göra så även fortsättningsvis, men i avtagande grad. Det är en följd av privatiseringar inom skolan och vården samt att arbetsmarknadspolitiska program allt mer köps in från privata aktörer.

Stark produktivitetssökning 2010 och 2011 efter minskning tre år i rad

Den uppmätta produktiviteten i näringslivet, det vill säga förädlingsvärdet per arbetad timme, har minskat tre år i rad beroende på att insatsen av arbetade timmar inte utnyttjades fullt ut. Under 2007 och första halvåret 2008 baserade företagen troligen sina beslut om arbetsstyrkans storlek på alltför optimistiska förväntningar om den framtida efterfrågeutvecklingen. Antalet arbetade timmar fortsatte att öka snabbt samtidigt som produktionsutvecklingen dämpades – produktiviteten föll. Trots att antalet arbetade timmar började minska under det andra halvåret 2008 tog produktivitetssänkningen rejäl fart mot slutet av året, som en följd av den dramatiska produktionsnedgång som skedde när finanskrisen slog till. Produktiviteten har sedan fortsatt att vara låg under 2009 och ingen påtaglig återhämtning har kommit till stånd.

Produktivitetssänkningen i näringslivet i fjol på drygt 3 procent jämfört med året innan, speglar att företagen allmänt sett inte har anpassat antalet arbetade timmar fullt ut till den mycket kraftiga produktionsnedgången. Det innebär att många företag framöver kan öka produktionen utan att öka antalet arbetade timmar, vilket kommer att driva upp produktivitetssökningen i år och nästa år när produktionen stiger.

Antalet arbetade timmar i näringslivet väntas mins-

ka något i år jämfört med 2009. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika delar av näringslivet. I tjänstebanserna som helhet stiger timmarna samtidigt som de fortsätter att falla i industrin. 2011 väntas antalet arbetade timmar i näringslivet sammantaget öka marginellt.

Produktivitet

Årlig procentuell förändring

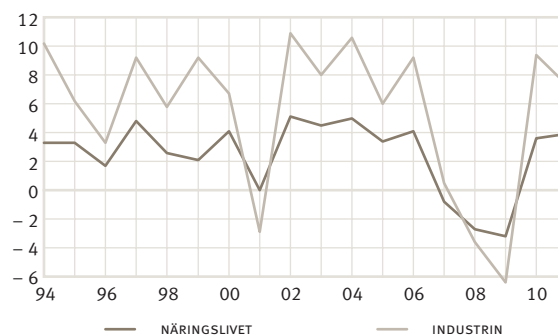

Diagram 3:12

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsproduktivitet

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Näringsliv	-2,7	-3,3	3,6	3,9
Industri	-3,7	-6,4	9,4	7,3
Byggnads	-3,1	-0,2	0,5	2,0
Övrigt näringsliv	-2,1	-2,6	2,4	3,3
Offentlig sektor	0,8	2,5	1,0	0,0
BNP	-1,8	-2,0	3,1	3,1

Tabell 3:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

Givet den produktionsökning som ligger i vår prognosbild ökar produktiviteten i näringslivet med 3,6 respektive 3,9 procent 2010 och 2011. Behovet av att anpassa arbetsstyrkan är störst inom industrin som har drabbats hårdast av efterfrågebortfall och sjunkande produktion. Där väntas produktiviteten gå från en minskning med 6,4 procent i år till en ökning med 9,4 procent 2010.

Den överraskande svaga utvecklingen av produktiviteten under 2009 skapar osäkerhet om den framtida utvecklingen. Återhämtningen 2010 och 2011 i vår prognos innebär att produktivitetssnivån i näringslivet 2011 blir ungefär densamma som 2006. Den blir högre i industrin och något lägre i tjänstesektorerna.

Arbetsmarknad, löner och priser

Övriga stabilisering av sysselsättningen

Bilden av arbetsmarknaden har förändrats mycket under det senaste dryga halvåret. Sysselsättningen stabiliserades och började till och med öka något under hösten i fjol enligt SCB/AKUs säsongrensade siffror, och den positiva utvecklingen har fortsatt i början av i år. Sysselsättningsfallet 2009 jämfört med året innan blev något mindre än befarat och stannade vid drygt 100 000 personer för ekonomin som helhet.

Sysselsättningsutvecklingen 2009 skilde sig markant mellan olika delar av arbetsmarknaden. Nedgången var störst inom industrin där antalet sysselsatta minskade med hela 70 000 personer enligt nationalräkenskaper. I offentlig sektor minskade sysselsättningen med 30 000 personer. Inom tjänstesektorerna sammantaget ökade sysselsättningen med 10 000 personer. Sysselsättningen i sektorerna för utbildning, hälso- och sjukvård ökade med 13 000 personer beroende på privatiseringar av offentlig verksamhet. Sysselsättningen i de sektorer som producerar företagstjänster ökade med 11 000 personer, vilket är anmärkningsvärt eftersom produktionen samtidigt sjönk kraftigt. Företagen tycks ha valt att i stor utsträckning behålla personal trots vikande produktion, vilket resulterat i kraftigt fallande produktivitet. Den svaga produktivetsutvecklingen i sektorerna som producerar företagstjänster är en starkt bidragande faktor till att produktiviteten sjunkit i tjänstesektorerna som helhet.

Allmänt sett minskade inte sysselsättningen i fjol i den grad som kunde förväntas utifrån historiska samband mellan sysselsättning och produktion eller mellan sysselsättning och indikatorer som varsel och antalet nyanmälda lediga platser. Det berodde främst på att företagen inte alls minskade antalet arbetade timmar i samma grad som produktionen gick ned, produktiviteten föll kraftigt, men också på att den arbetade tiden per sysselsatt minskade. Företagen tycks ha valt att behålla personal i betydligt större omfattning än i tidigare nedgångar.

Ledande indikatorer tyder på en fortsatt stabilisering på arbetsmarknaden. Antalet varsel har gradvis minskat sedan i våras efter den enorma uppgången under hösten 2008 och början av 2009 och ligger nu på nivåer jämförbara med åren före krisen. Samtidigt har antalet nyanmälda lediga platser börjat öka. Företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern har successivt förbättrats. Inom industrin väntas sysselsättningen minska ytterligare något medan en del tjänstebranscher och byggindustrin planerar för ökande eller oförändrad sysselsättning.

Efterfrågan på arbetskraft väntas bli svag både i år och nästa år. Eftersom många företag har valt att behålla personal trots produktionsnedgången kan de

kommande årens ökande produktion klaras utan att man behöver nyanställa. Sysselsättningen väntas av det skälet bli i stort oförändrad 2010 och 2011 jämfört med 2009. Tudelelingen på arbetsmarknaden väntas bestå. Sysselsättningen i industrin fortsätter att minska, vilket motverkas av en måttlig uppgång i tjänstesektorerna och en uppgång i byggindustrin. I offentlig sektor väntas en stabilisering av sysselsättningen komma till stånd.

Sysselsättningsprognosen innebär att sysselsättningsgraden (16–64 år) faller till drygt 73 procent. Det är inte mycket lägre än nivån efter nedgången i början på 2000-talet, trots att produktionsnedgången nu är betydligt större.

Medelarbetstiden

Sysselsättningen räknat i antal personer påverkas av hur medelarbetstiden, det vill säga den arbetade tiden per sysselsatt, utvecklas. Under år 2009 minskade medelarbetstiden med nästan 1 procent.

I industrin kan den minskande medelarbetstiden delvis förklaras av tillfälliga avtal om kortare arbetstid som har slutits där som ett sätt att möta krisen, de så kallade krisavtalen. Den största minskningen av medelarbetstiden uppvisades dock i byggbranschen, medan medelarbetstiden ökade i offentlig sektor. En tänkbar förklaring till detta motstridiga mönster är att man i olika verksamheter har olika metoder att snabbt anpassa sysselsättningen efter behoven. I vissa sektorer är det vanligt att variera övertidsuttaget och i andra är det vanligare att använda tillfälligt timanställda för att svara upp mot tillfälliga behov.

Åren 2010 och 2011 räknar vi inte med någon förändring av medelarbetstiden. Den kraftiga minskningen av medelarbetstiden i byggbranschen och industrin, i början av år 2009, klingade av under slutet av året. Avtalen om arbetstidsförkortning i industrin går ut under

Arbetade timmar

Säsongrensade kvartalsvärden

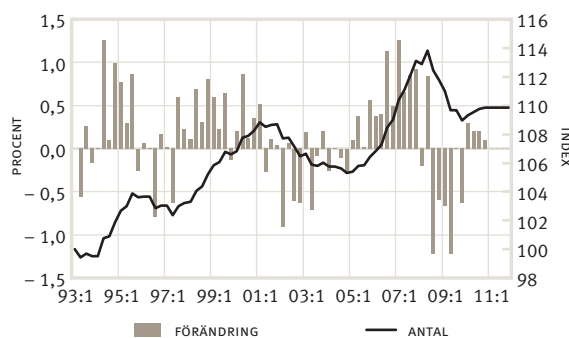

Diagram 3:13

Källa: SCB samt egna beräkningar

Nyanmälda platser och varsel

3 mån glid, 1 000-tal

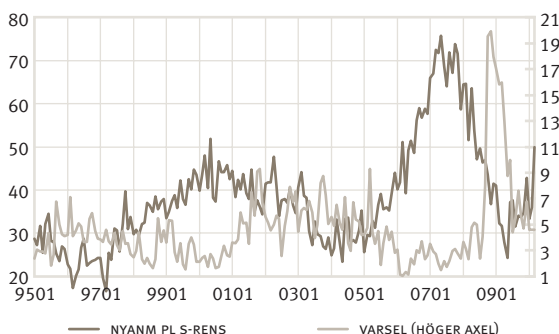

Diagram 3:14

Källa: Arbetsförmedlingen samt egna beräkningar

Sysselsättningsgrad 16–64 år

Procent

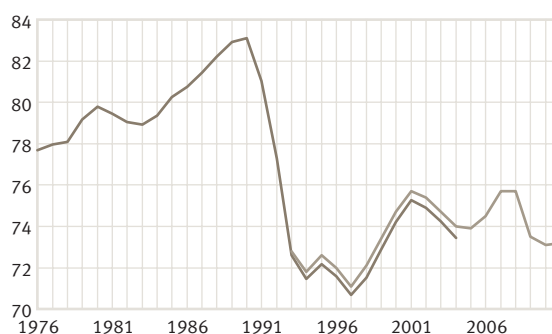

Diagram 3:16

Källa: SCB samt egna beräkningar

Sysselsättning och arbetskraft 16–64 år

1 000-tal, ILO-definitionen

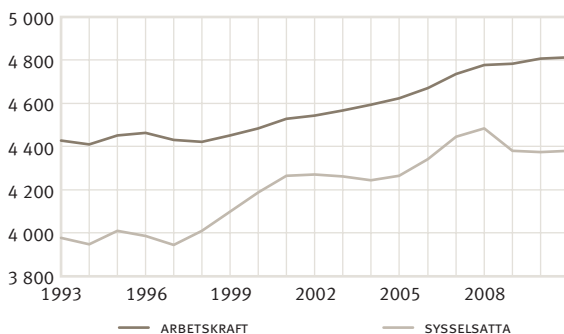

Diagram 3:15

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetslöshet 16–64 år

Procent

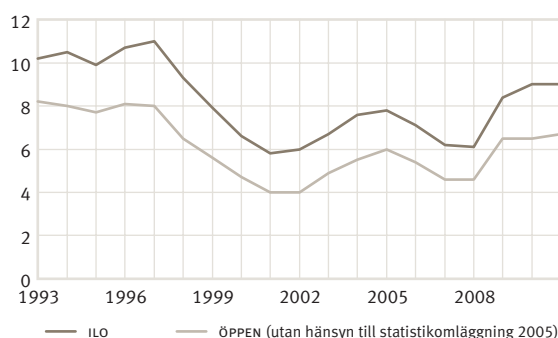

Diagram 3:17

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsmarknadsläget

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Arbetskraft, ILO, 16–64	0,9	0,1	0,5	0,2
Arbetade timmar	1,6	-2,9	-0,2	0,2
Arbetad tid per sysselsatt	0,6	-0,8	0,0	0,0
Sysselsatta, 16–64	0,9	-2,3	-0,2	0,2
Öppen arbetslöshet, 16–64 ¹	4,6	6,5	6,5	6,7
Arbetslöshet, ILO, 16–64 ²	6,2	8,4	9,0	9,0
Programdeltagare ³	1,8	2,7	4,7	4,7

Tabell 3:7

Källa: SCB samt egna beräkningar

- 1 Arbetslösa exklusive heltidsstuderande arbetssökande. I procent av arbetskraften (exklusive heltidsstuderande arbetssökande).
- 2 I procent av arbetskraften inklusive arbetssökande heltidsstuderande.
- 3 I procent av arbetskraften exklusive heltidsstuderande arbetssökande.

Sysselsättningen enligt NR

Förändring i tusental

	2008	2009	2010	2011
Totalt	41	-92	-8	8
Näringsliv	64	-63	-4	4
Industri	-3	-71	-42	-15
Byggnads	14	-3	11	8
Övrigt näringsliv	53	12	26	11
Offentlig sektor	-22	-30	-3	4

Tabell 3:8

Källa: SCB samt egna beräkningar

året och några nya väntas inte tecknas i någon större omfattning.

Antalet sjukskrivna väntas minska under 2010, men hur det påverkar sjukfrånvaron och därmed medelarbetsstiden är oklart. Ändrade regler i sjukförsäkringen medför att det i år är ovanligt många med långa sjukskrivningar som lämnar sjukförsäkringen. Att denna grupp har anställningar att gå tillbaka till i samma utsträckning som de som tidigare har lämnat en sjukskrivning är långtifrån självklart. Under år 2011 väntas ett visst återflöde till sjukförsäkringen från denna grupp.

Relativt högt arbetsutbud trots den svaga konjunkturen

Tillväxten i arbetskraften dämpades under år 2009, men inte så snabbt som var att vänta med hänsyn tagen till demografin och det försämrade arbetsmarknadsläget. Antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspensionärerna) minskar snabbare än vad som kan förklaras av demografin, men inte så mycket att det räcker till som förklaring till det ökade arbetsutbudet. Under början av 2010 har arbetskraften fortsatt att öka i god takt.

Vi bedömer att ökningen kommer att klinga av under 2010 och resultera i en arbetskraft som är 24 000 personer större än 2009, vilket vi anser kan förklaras av demografin och arbetsmarknadsläget tillsammans med mer restriktiva regler för sjukersättningen. Vi bedömer också att den förhållandevis stora arbetskraften åren 2009 och 2010 innebär att förutsättningarna för en fortsatt ökning år 2011 är begränsade. Nivån år 2011 blir därför bara marginellt högre än nivån år 2010.

Arbetslösheten stabiliseras på hög nivå

Ett förhållandevis högt arbetsutbud åren 2010 och 2011 tillsammans med en i det närmaste oförändrad efterfrågan på arbetskraft innebär en arbetslöshet som enligt ILO-definitionen, i åldrarna 16–64 år, något högre år 2010 än 2009 och ligger kvar på samma nivå året därefter.

Under år 2010 ökar antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program, enligt regeringens prognos i vårpropositionen, snabbare än antalet arbetslösa. Det innebär att vi år 2010 ser ut att få en öppen arbetslöshet på samma nivå som 2009. År 2011 ökar den öppna arbetslösheten marginellt till följd av små förändringar i arbetskraften och antalet programplatser.

Begreppet öppen arbetslöshet håller dock på att mista sin betydelse. Som öppet arbetslösa räknas de som inte har något arbete, men vill arbeta, söker arbete, kan ta arbete direkt och inte sysslar med någonting annat på dagarna i någon nämnvärd omfattning. Det betyder att de som deltar i arbetsmarknadspolitiska program inte har räknats som öppet arbetslösa. De har i stället räknats som studerande, när programmet främst innebär lärande

eller som sysselsatta, när programdeltagaren har arbetsuppgifter och får lön. (De som på heltid studerar i det reguljära utbildningsväsendet och samtidigt söker arbete räknas naturligtvis inte heller som öppet arbetslösa.)

Allt sedan aktivitetsgarantin infördes i slutet av år 2000 består emellertid programmen i allt större utsträckning av olika typer av jobbsökaraktiviteter. Som mest åren 2000–2006 var nästan 38 000 personer inskrivna i jobbsökaraktiviteter, kartläggning och dylikt i början av 2006. Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar som infördes 2007 består till stor del av jobbsökaraktiviteter. Redovisningen av aktiviteterna är emellertid inte lika tydlig som tidigare. I början av 2010 tycks dock drygt 80 000 personer i garantierna delta i jobbsökaraktiviteter, vägledning, kartläggning och dylikt. Därtill är nästan 25 000 personer utanför garantierna inskrivna i den typen av aktiviteter.

De som deltar i dessa aktiviteter redovisas som programdeltagare, i utbildning. Vi ser emellertid att de allra flesta definitionsmässigt borde kunna räknas som öppet arbetslösa – de saknar arbete, vill arbeta, söker arbete och sysslar inte med någonting annat än att försöka få arbete. Ytterligare en komplikation, när öppet arbetslösa och programdeltagare redovisas tillsammans, är att antalen kommer från olika källor. Den öppna arbetslösheten redovisas av SCB och bygger på en urvalsundersökning där de svarande själva redogör för sin situation. Det är mycket möjligt att SCB inte får reda på att alla som är inskrivna i jobbsökaraktiviteter, är det.

Det ursprungliga syftet med att redovisa programdeltagarna separat från de öppet arbetslösa, att få kännedom om hur många som använder tiden i arbetslöshet till någonting kompetenshöjande, såsom utbildning, praktik eller subventionerat arbete, kan nu endast uppfyllas om man gräver djupt bland knapphändiga statistiska uppgifter. I början av år 2010 deltar nästan 80 000 personer i kompetenshöjande insatser, utanför garantierna, eller i fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin. Då har nystartsjobben, som regeringen väljer att inte betrakta som arbetsmarknadspolitik, inkluderats. Därutöver tycks närmare 7 000 personer i garantierna få del av någon form av kompetenshöjande insatser. Regeringens ambitionsnivå när det gäller den kompetenshöjande arbetsmarknadspolitiken de närmaste åren är inte känd. I vårpropositionen redovisas endast antalet programplatser inklusive jobbsökaraktiviteter och dylikt.

Löner och vinster

I avtalsrörelsen 2010 ska nästan 600 avtal omförhandlas vilka omfattar 3 miljoner anställda, det vill säga 3/4 av hela arbetsmarknaden. De flesta av dessa kommer att omfattas av nya avtal som ska börja gälla det andra kvartalet i år. Statens avtal ska börja gälla det fjärde kvartalet. Bland de avtal som inte omförhandlas i år kan nämnas

det största som är Finansförbundets avtal och omfattar 40 000 anställda. Det svaga arbetsmarknadsläget kan väntas medföra mindre lokal löneglidning än normalt. Utfallet av årets avtalsrörelse kommer därför att i hög grad styra den kommande löneutvecklingen.

De avtal som hittills (i mitten av april) har tecknats inom industrins och byggsektorns område har en "baktung" profil, det vill säga lägre löneökningar i år och högre nästa år. Inom handelns område har avtalet en "jämntjock" profil med ungefär lika stora löneökningar i år och nästa år. De centrala avtalen höjer lönerna med omkring 2 procent i årstakt. Inom industrins område är höjningarna några tiondelar lägre och inom handelns några tiondelar högre. Lönerna höjs från 1 april 2010 eller senare, och avtalens längd ligger mellan 18–24 månader.

Mätt mellan årsgenomsnitten väntas lönerna i hela ekonomin under 2010 och 2011 öka med ungefär 2,5 procent. Eftersom flera avtal är baktunga kan man vänta sig att lönerna i år ökar någon tiondel mindre och nästa år någon tiondel mer. Att skillnaden inte blir större har två orsaker. Den ena är att lönerna under det första kvartalet 2010 påverkas av de treåriga avtalen från avtalsrörelsen 2007. Dessa var högre än vad som nu verkar bli resultatet. Den andra är att inom industrins område har ungefär 1/5 av arbetarna skjutit upp lönerevisionen för 2009 och flyttat den framåt, i de flesta fall till början av 2010.

Den samordnade lönerörelsen inom LO-förbunden innebär bland annat att en extra satsning ska krävas på de avtalsområden som har en lägre lön än 21 300 kronor, det vill säga de kvinnodominerade. Detta kommer att i högre grad beröra tjänstesektorerna (övrigt näringsliv och offentlig sektor) än industrin och byggsektorn. Sammantaget med att avtalen inom industrin och byggsektorn kan bli mer baktunga, så skulle lönerna 2010 kunna öka något mer i tjänstesektorerna. Nästa år bidrar denna baktunghet till att löneökningstakten blir mera jämn mellan sektorerna.

Utgående lön

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Industri	4,4	2,9	2,0	2,3
Byggnads	4,5	3,4	2,0	2,5
Övrigt näringsliv	3,7	3,2	2,6	2,6
Offentlig sektor	4,8	3,9	2,5	2,6
Totalt	4,3	3,4	2,4	2,6
Näringslivet	4,0	3,1	2,4	2,5

Tabell 3:9

Källa: Medlingsinstitutet samt egna beräkningar

En löneökningstakt i näringslivet på 2,5 procent under 2010 och 2011 innebär att lönerna följer det samhällsekonomiska löneutrymmet. Vinsterna återhämtar sig i takt med att konjunkturen börjar ta fart under 2010 och börjar 2011 närma sig mer normala nivåer. Bruttovinstandelen väntas då ligga klart högre än i början av 2000-talet medan kapitalavkastningen nästan når 2003 års nivå.

Två vinstmått i näringslivet

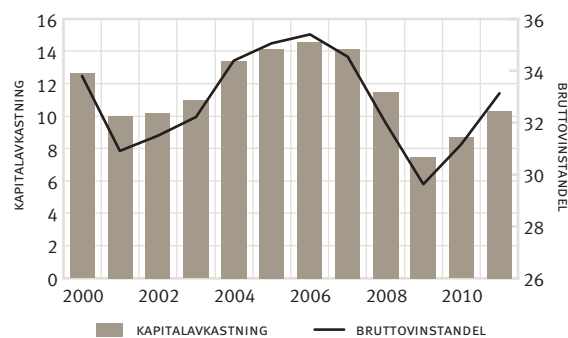

Diagram 3:18

Källa: SCB samt egna beräkningar

De svenska lönerna i näringslivet har ungefär utvecklats sig som i jämförbara länder i Europa, den så kallade europanormen. Den svenska takten har i genomsnitt under 2000-talet legat några tiondelar högre, men detta har motsvarats av en något högre produktivitetsoökningstakt. För år 2009 är statistiken över den internationella löneökningstakten svår att tyda. Detta beror bland annat på att länderna under den ekonomiska krisen inte på samma sätt har registrerat förändringar i bonusbetalningar samt hur avtal om förkortad arbetsvecka får påverka löneökningstakten. Man kan dock bedöma att löneökningstakten under 2009 i denna län-

Näringslivets löneökningar

Procentuell förändring

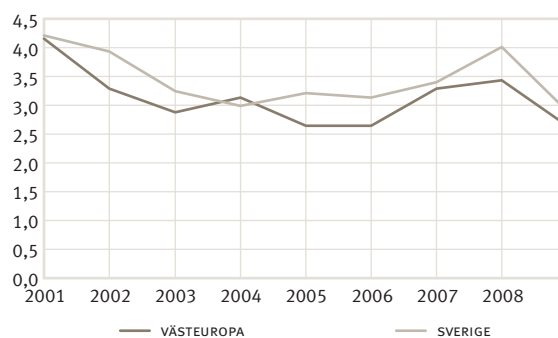

Diagram 3:19

Källa: SCB, Eurostat samt egna beräkningar

dergrupp som genomsnitt har dämpats på liknande sätt som i Sverige. För 2010 har vissa centrala avtal som nu ingåtts i övriga Europa hamnat ungefär på samma nivå eller strax under de avtal som tecknats i Sverige.

Svagt inflationstryck från arbetsmarknaden håller tillbaka inflationen framöver

Inflationstakten enligt KPI har stigit till drygt 1 procent i början av i år efter att ha varit negativ under stora delar av fjolåret. Skälet är att effekterna av sänkta boräntor i spåren av Riksbankens sänkningar av reporäntan börjar klinga av. KPI-inflationen väntas stiga framöver, framför allt under 2011, när hushållens räntekostnader börjar stiga i takt med att Riksbanken höjer reporäntan.

Inflationstakten enligt KPIF, där effekten av ändrade räntesatser för bolån har exkluderats, var 2,5 procent i mars i år efter en viss uppgång under vintern, bland annat beroende på snabbt stigande elpriser. En starkt bidragande orsak till att inflationen enligt KPIF och andra mått på den underliggande inflationen är hög är att fallande produktivitet har medfört snabbt stigande enhetsarbetskostnader under de senaste åren.

Den underliggande inflationen väntas sjunka påtagligt under 2010 som en följd av sjunkande enhetsarbetskostnader och svag importprisutveckling när växelkursen förstärks. Det svaga resursutnyttjandet de närmaste åren talar för fortsatt låg inflation de närmaste åren.

Vår inflationsbedömning utgår bland annat från hur implicitpriset för privat konsumtion (IPI) förändras. Ökningstakten för IPI skiljer sig normalt från inflationstakten enligt KPI bland annat beroende på hur priset på bostadskonsumtion mäts. När bostadsräntorna går ner påverkar det KPI mer än IPI. De stora förändringarna i bostadsräntorna under prognosperioden avspeglas i stora förändringar i inflationstakten mätt med KPI. IPI utvecklas betydligt lugnare.

Inflationstrycket mätt som den genomsnittliga, årliga förändringen av IPI beräknas bli 1,1 respektive 0,7

procent 2010 och 2011. De viktigaste faktorerna för prisökningarna är enhetsarbetskostnad (arbetskraftskostnad per producerad enhet, ULC), importprisernas utveckling och vinstförändringar (se tabell 3.10). Enhetsarbetskostnaden är på lite sikt den viktigaste bestämningsfaktorn för inflationen. Företagen anpassar på sikt priserna till utvecklingen av enhetsarbetskostnaden så att vinsterna upprätthålls på en rimlig nivå.

I år och 2011 dämpas inflationstrycket från arbetsmarknaden markant till följd av att produktiviteten då åter stiger snabbt. Enhetsarbetskostnaden, som ökade med runt 6 procent per år 2008 och 2009, minskar 2010 och 2011 med cirka 1,5 procent. Samtidigt väntas kronan bli starkare och importpriserna faller trots en viss uppgång i det genomsnittliga oljepriset i år jämfört med i fjol. Minskande enhetsarbetskostnader och svag importprisutveckling ger utrymme för ökade vinster trots modesta prisökningar.

Det på grund av efterfrågefallet nedpressade vinstläget kan innebära att företagen strävar efter snabbare prisstegringar, men det fortsatt svaga efterfrågeläget bedöms inte tillåta det.

KPI och KPIF
Årlig procentuell förändring

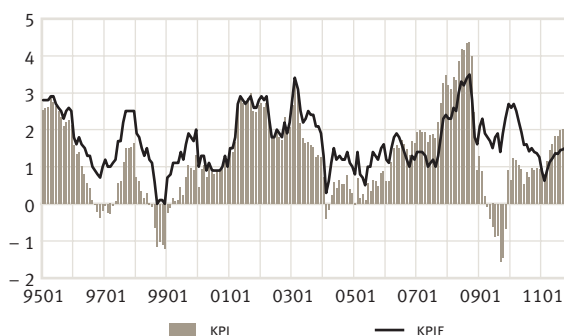

Diagram 3:20

Källa: SCB samt egna beräkningar

Bidrag till prisökningen

	2008		2009		2010		2011	
	% förändring	prisbidrag	% förändring	prisbidrag	% förändring	prisbidrag	% förändring	prisbidrag
ULC	5,6	3,4	6,2	3,7	-1,5	-0,9	-1,6	-0,9
Kapitalandel	-4,9	-2,3	-3,4	-1,6	5,0	2,3	4,6	2,1
Importpris	4,3	1,7	-0,4	-0,2	-0,9	-0,4	-1,5	-0,6
Indirekta skatter, taxor		0,1		0,2		0,0		0,1
Prisökning		2,8		2,2		1,1		0,7

Tabell 3:10

Källa: SCB samt egna beräkningar

4. Ekonomisk politik

Problembild och förutsättningar

Liksom i Ekonomiska Utsikter hösten 2009 är vår utgångspunkt för diskussionen om den korta siktens ekonomiska politik i Sverige att den internationella vändningen efter finanskrisen är relativt trög. Bilden har dock för 2010 uppmuntrande nog ljusnat mycket för tillväxten i USA sedan i höstas, men läget på arbetsmarknaden i landet är oerhört dystert. Däremot har utsikterna för tillväxten i euro-länderna enbart förbättrats marginellt för i år, vilket är oroväckande och av större betydelse för svensk ekonomi. Att kapacitetsutnyttjandet i euro-området är mycket under det normala visar på fortsatt behov av att få till stånd en effektiv stimulanspolitik.

Storbritanniens vändning är likaså svag och mycket lik den bild vi hade i höstas, medan det i Asien går något bättre än vi bedömde i höstas. Att Japans tillväxt ser starkare ut är en viktig faktor i världsekonomin vändning, liksom den kinesiska ekonomins goda tillväxttakt. I det för svensk ekonomi viktiga närområdet Norden är vändningen också trög och svag förutom i Norge.

Den internationella bilden präglas dessutom av stor osäkerhet i prognoserna för de kommande två åren och riskerna ligger tyvärr främst i att det blir en sämre utveckling. Skälen till den stora osäkerheten är att vägen framåt, efter en sådan speciell och omfattande finanskris som världsekonomin går igenom, kommer att kantas av överraskningar och att de dåliga skulderna i det finansiella systemet måste hanteras.

Mot denna internationella fond analyserar vi i detta avsnitt den ekonomiska politiken, främst i Sverige. Den avtalsrörelse som nu är i full gång diskuterar vi inte i nuläget, men vi kommer att återkomma med en utvärdering av den i höstens utsikter.

Vi börjar här med en bakåtblick över åren 2008–2009 främst för att diskutera hur finanskrisen och den djupa lågkonjunkturen möttes med ekonomisk politik. Vi lyfter i detta avsnitt också fram vissa delar i den borgerliga regeringens långsiktiga ekonomiska politik där vi har gjort nya analyser. Ett tema som blivit internationellt uppmärksammat under vintern och som vi LO-ekonomier också tidigare noggrant diskuterat belyser vi i en ruta. Det är på vilket sätt finanspolitiken – det vill säga den ekonomiska politik riksdag och regeringen beslutar om via den offentliga budgeten – ska användas för att möta konjunktursvängningar i ekonomin, när man som Sverige har valt att ha ett inflationsmål om 2 procent och en växelkurs som är rörlig.

Regeringen lade i mitten av april sin sista ekonomiska proposition till riksdagen – vårbudgeten – och val till riksdagen äger rum i september. Arbetslösheten bedömer vi kommer att ligga på mycket höga 9 procent i år och fastnar även där 2011. Det är en oacceptabel nivå och dessutom riskerar arbetslösheten att permanent ligga kvar på en högre nivå efter krisåren. Situationen måste snabbt mötas med en effektiv ekonomisk politik för full sysselsättning och minskade ekonomiska klyftor – samtidigt. Vi tar upp ett urval viktiga ekonomisk-politiska förslag som alternativ till den borgerliga regeringens orättvisa politik.

Att möta finanskrisen – en bakåtblick Kort lägesbakgrund

Under 2006 och 2007 växte svensk ekonomi i god takt. BNP ökade 2006 med 4,2 procent och 2007 med 2,5 procent. Det var över vår trendmässiga tillväxt som vanligen bedöms ligga kring 2 procent. Sysselsättningen ökade under 2006 med 1,7 procent motsvarande 73 500 sysselsatta, under 2007 var ökningen 2,2 procent, motsvarande 96 600 personer.

Den 1 januari 2007 gjordes en omfattande omläggning av den ekonomiska politiken och inkomstförsäkringarna, särskilt arbetslöshetsförsäkringen. Det största var att den borgerliga regeringen då införde det första steget i det så kallade ”jobbskatteavdraget”, vilket är ett förvärsavdrag som omfattar arbetsinkomster i alla inkomstlägen. Det var en permanent skattesänkning om cirka 40 miljarder kronor. Ett antal andra skattesänkningar genomfördes också under 2007, bland annat togs förmögenhetsskatten bort och fastighetsskatten sänktes och gjordes om till en kommunal avgift.

Den 1 januari 2007 sänktes också ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen och avgifterna höjdes kraftigt. Sedan differentierades dessa avgifter också efter arbetslöshetsnivå i olika a-kassor. Ersättningen i sjukförsäkringen ändrades och tidsbegränsad sjukpenning infördes 2008.

Under slutet av 2007 kom tecken på att svensk ekonomi var på väg in i en vanlig lågkonjunktur. Finanskrisen hade slagit till i sin första fas i USA med fallande fastighetspriser, hushåll som inte kunde betala de så kallade subprime-lånen och stora problem i mycket svagt reglerade bostadskreditinstitut som började förtänta sig in i banker och hypoteksbolag. Men svensk ekonomi visade inte tecken på problem kopplade till finanskrisen då.

Tillväxttakten avmattades i svensk ekonomi 2007 i

en takt som uppfattades som normal efter en längre period med hög tillväxt. Sysselsättningsökningen började också mattas av, men arbetslösheten steg inte då utan fortsatte att sjunka under 2007. Som årsgenomsnitt blev den cirka 6 procent enligt ILO-måttet. Under 2008 fortsatte avmattningen av svensk ekonomi och utsikterna för svensk ekonomi var allt annat än ljusa.

Finanskrisen slog till med full kraft och i princip samtidigt över alla världens ekonomier i mitten av september 2008. Det som utlöste det globala kreditstoppet och att banksystemen inte längre lånade ut pengar alls till varandra i princip över en natt, var att den stora investeringsbanken Lehman Brothers i USA försattes i konkurs. Med bara ett par dagars varsel stod det klart för Bush-administrationen i USA att denna stora bank som var motpart i många värdepappersaffärer över hela världen var konkursfärdig, bland annat på grund av sina innehav av värdepapper kopplade till bolån i USA. Administrationen valde att inte rädda den. Svensk ekonomi gick in i ett skede med dramatiskt fall av BNP och sysselsättning under sista kvartalet 2008, med de dominerande effekterna i industrisektorn.

Riksbanken: En snabbfotad och extrem omläggning av penningpolitiken

Riksbanken har utnyttjat räntevapnet kraftfullt sedan det under hösten 2008 stod klart hur omfattande den finansiella krisen var och att en dramatisk nedgång i den reala ekonomin var för handen. Dessutom har man genomfört en rad extraordinära åtgärder för att ge ytterligare stimulans till ekonomin och för att värna om den finansiella stabiliteten.

Reporänta i Sverige

Procent

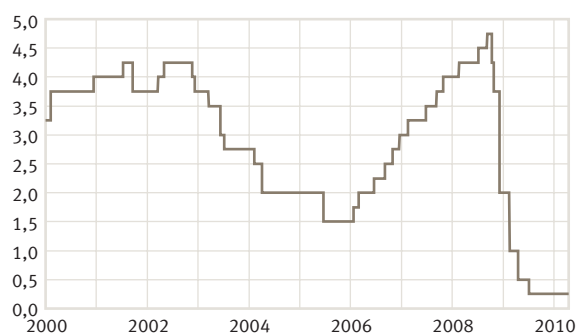

Diagram 4:1

Källa: MacroBond

Under 2008 höjde Riksbanken reporäntan med 25 punkter vid tre tillfällen. Inflationen var då hög, mycket beroende på kraftigt ökande råvarupriser. LO-ekonomerna menade att det var viktigt att utgå från stela

priser, som priset på arbete, snarare än flexibla priser, som priset på energi och argumenterade emot dessa höjningar. Effekterna av höga energi- och livsmedelspriser väntades klinga av och inflationstrycket från arbetsmarknaden lätta.

Men så sent som den 3 september höjde Riksbanken reporäntan med 25 punkter till 4,75 procent. Bara två veckor senare förändrades bilden dramatiskt i samband med att den amerikanska investmentbanken Lehman Brothers ansökte om konkurs. Denna exceptionella händelse var inte förutsägbar för vare sig Riksbanken eller andra aktörer i svensk ekonomi. Den finansiella krisen gick in i ett akut skede och i krisens spår följde en mycket djup internationell lågkonjunktur. Riksbanken bemötte detta genom sänka reporäntan från 4,75 procent till extremt låga 0,25 procent i juli 2009 och då annonsera att man tänkte låta räntan ligga kvar på denna låga nivå en längre tid.

På grund av den djupa finansiella krisen kompletterades penningpolitiken via styrräntan och räntebanan, med mer okonventionella åtgärder för att få de finansiella marknaderna att fungera bättre och underlätta kreditförsörjningen. Ett betydande problem var att störningarna på de finansiella marknaderna gjorde att genomslaget av reporäntan på de räntor som företag och hushåll möter blev mindre än normalt. Därtill kommer att när reporäntan närmar sig noll kan okonventionella metoder behövas för att penningpolitiken ska vara tillräckligt expansiv.

Finanskrisen betydde bland annat att bankerna inte lånade ut pengar till varandra och därmed blev det likviditetsstopp. Banksystemet fungerade inte. Under slutet av 2008 och första halvåret 2009 erbjöd Riksbanken bland annat lån till rörlig ränta på längre löptider än vanligt. Vidare erbjöd banken lån i US-dollar, godkände ett större antal värdepapper som säkerhet och utökade kretsen av motparter. Från juli 2009 erbjöds bankerna vid tre tillfällen att låna pengar till fast ränta under upp till 12 månader. Den kraftigt utökade utlåningen i US-dollar och på längre löptider har gjort att Riksbankens balansräkning svällt kraftigt, från cirka 200 miljarder kronor 2007 till mer än 700 miljarder kronor 2009.

Det har funnits vissa mindre skillnader inom direktionen i Riksbanken under senare tid i synen kring räntenivån och räntebanan. Det förtar dock inte helhetsintrycket: den penningpolitik som förts under den djupa krisen förtjänar toppbetyg. Riksbankens snabba och resoluta agerande, initialt även tillsammans med andra länders centralbanker, har varit avgörande för att svensk ekonomi inte föll ännu djupare genom krisen.

Aktiv finanspolitik viktig för stabilisering

I Sverige har Riksbanken huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Det är fallet när man som vi valt en regim för den ekonomiska politiken som består av inflationsmål och rörlig växelkurs. Finanspolitiken bidrar i första hand till att dämpa konjunktursvängningarna via de automatiska stabilisatorerna, det vill säga att skatteintäkterna automatiskt minskar i en lågkonjunktur och att utgifter för bland annat arbetslöshetsförsäkringen ökar.

Aktiv finanspolitik är nödvändig som komplement till penningpolitiken vid utbudsstörningar och stora efterfrågestörningar, när penningpolitiken ensam inte lyckas dämpa fallet tillräckligt mycket, eller när reporäntan närmar sig noll. Detta har finanskrisen tydliggjort och det innebär en viss omprövning av synen bland strömfåran av ekonomer när det gäller finanspolitikens roll.

Den aktiva, konjunkturstabiliserande, finanspolitiken måste vara förutsägbar för att hushållens förväntningar ska mobiliseras på rätt sätt. Därtill måste problemen med att det tar tid innan beslut tas och genomförs hanteras så bra som möjligt för att effekten på produktion och sysselsättning ska bli så bra som möjligt. Det bör därför finnas i förväg framförhandlade *stabiliseringspolitiska paket* bland poli-

tikerna som snabbt kan sjösättas. Då kan de tidsfördröjningar som finns i den politiska beslutprocessen motverkas väl. En regering bör ha god beredskap för att använda aktiv finanspolitik och denna beredskap bör kommuniceras i förväg.

Den aktiva finanspolitiken kan antingen påverka skatterna, investeringarna, offentlig konsumtion eller transfereringarna. Effekten på ekonomin av olika åtgärder skiljer sig åt, beroende på hur stor del av stimulansen som går till import och sparande. Utgångspunkten bör naturligtvis vara vad som ger störst och snabbast effekt på efterfrågan. Den aktiva finanspolitiken bör bestå av åtgärder som är temporära, symmetriska och fördelningspolitiskt neutrala.

Tankegångar som liknar dem här skisserade finns i en rapport från Internationella valutafonden, IMF. Där talas om exempelvis ekonomiska stimulanser för låginkomsttagare och investeringsstöd som automatiskt aktiveras om ekonomin passerar förutbestämda, kritiska nivåer för arbetslöshet eller BNP-tillväxt. LO-ekonomerna välkomnar att den viktiga frågan om aktiv finanspolitikens betydelse för sysselsättning och tillväxten nu också förs upp på dagordningar och debatter av fler ekonomer.

Regering och riksdag – mest fortsättning av långsiktig inriktning

Det så kallade utanförskapet

Regeringen använder begreppet utanförskap och den borgerliga alliansen gjorde det före valet 2006. Även en del av företrädarna för oppositionen gör det. För oss LO-ekonomerna är begreppet otydligt och inte användbart i en diskussion om arbetslöshetsproblemen i Sverige. Vi vill dock, på grund av den betydelse det fått i den ekonomisk-politiska debatten, i en återblick över krisen också granska det så kallade utanförskapet. Dessutom blev begreppet bred arbetslöshet en del av ekonomdebatten i Sverige 2006 och har en direkt koppling till utanförskapsbegreppet. Vi tar därför också upp det här.

Utanförskapet mättes före valet 2006 av den borgerliga alliansen som den totala arbetslösheten, de som hade kunnat och velat arbeta men inte sökt jobb, heldidsstuderande som samtidigt sökte arbete, de med sjuk- eller rehabiliteringspenning samt förtidspensionerade.³

Utanförskapet, enligt denna definition, omfattade 1,3 miljoner personer i januari 2007, om man till de sjukskrivna och förtidspensionerade också räknar dem som bara får ersättning på deltid. I januari 2008, när svensk ekonomi befann sig på kulmen av en högkonjunktur, hade det så kallade utanförskapet enbart minskat med 85 000 personer sedan början av 2007 och omfattade hela 1,2 miljoner personer.

I januari 2010 omfattade utanförskapet enligt denna definition närmare 1,4 miljoner personer. För dem som har fäst vikt vid begreppet måste detta betraktas som ett misslyckande. Vår syn är att hög sysselsättning är eftersträvansvärt och att arbetslöshet, sjukdom med mera som hindrar människor att arbeta ska bekämpas. Vi anser emellertid inte att det så kallade utanförskapet är ett relevant begrepp som bidrar till förståelsen av problemen.

Det är framför allt grupper som får (sjukskrivna och förtidspensionerade), eller kan få (arbetslösa) ersättning från socialförsäkringarna som räknas till utanförskapet enligt 2006 års definition. Men här är det inte människors försörjning som avgör hur stort utanförskapet blir. Gruppen som vill och kan arbeta, men inte

³ Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet (2006), En politik för arbete och trygghet, Alliansgrupp Ekonomisk politik för tillväxt. www.maktskifte06.se 06-05-29.

Utanförskapet enligt 2006 års definition

	Januari 2007	Januari 2008	Januari 2009	Januari 2010
Öppen arbetslöshet	252 200	224 000	266 000	320 000
Konjunkturberoende program ¹	108 032	84 322	94 962	177 907
Total arbetslöshet ²	360 232	308 322	360 962	497 907
Kunnat, velat, ej sökt ⁵	97 600	94 200	120 800	138 600
Heltidsstuderande som söker	77 700	81 300	80 100	131 600
Sjuk-, rehabiliteringspenning ⁴	193 725	164 311	127 293	91 246
Förtidspensionerade ³	554 181	550 369	528 228	493 827
	1 283 438	1 198 502	1 217 383	1 353 180

Tabell 4:1

Källa: SCB (AKU) och Försäkringskassan

1 Exkl. Nystartsjobb (och exkl. SIUS).

2 Risken för dubbelräkningar ökar när jobbsökaraktiviteterna blir fler.

3 Antal individer som, på hel- eller deltid, har sjuk- eller rehabiliteringspenning.

4 Det vill säga har sjuk- eller aktivitetsersättning på hel- eller deltid. 71–73 % har haft ersättning på heltid dessa månader.

5 Alliansen tycks inte mena att de heltidsstuderande är en delgrupp av denna.

söker arbete bör exempelvis inte ha någon försörjning från samhället.

Utanförskap skildrar inte som namnet antyder de som är socialt exkluderade, utstötta eller fattiga. Det beskriver dem som får sin försörjning från samhället, men inte dem som inte bidrar till det gemensamma. För att betraktas som utanför räcker det att få sin försörjning från till exempel sjuk- eller arbetslöshetsförsäkringen i någon vecka. Utanförskapet är märkligt nog inte konsekvent knutet till sysselsättningen, trots att den borgerliga alliansen och även regeringen kopplat det till sin "jobbpolitik".

Kluvenheten när det gäller om det är sysselsättningen eller transfereringarna som ska vara i fokus för de borgerliga består. I Budgetpropositionen för 2008 står det, å ena sidan, att huvuduppgiften för regeringen är att återupprätta *full sysselsättning* och minska utanförskapet.⁴ Samtidigt står det att det är viktigt att det finns väl fungerande sociala försäkringssystem som träder in i livet då sjukdom, olyckor och arbetslöshet drabbar individen. Utanförskapet definieras dock här, tydligare än före valet, som antalet personer som erhåller ersättningar och bidrag.⁵ Detta begrepp används fortfarande i 2010 års ekonomiska vårproposition i analysen av sysselsättningsutvecklingen.

⁴ Prop 2007/08:1.

⁵ I en förklaring till det diagram som används för att analysera utanförskapets utveckling framgår att utanförskapet mäts som antal helårsekvivalenter i olika ersättningsystem. Med helårsekvivalent avses det antal individer som skulle kunna försörjas under ett helt år med full ersättning från sjukpenning, sjuk- eller aktivitetsersättning, ersättning vid arbetslöshet och ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd, socialbidrag).

Personer som får ersättning från vissa trygghetssystem

Tusental, mätt som helårsekvivalenter

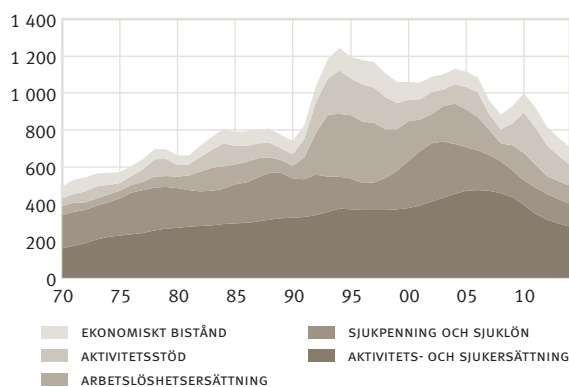

Diagram 4:2

Källa: Finansdepartementet, vårpropositionen 2010

Nytt i denna definition av utanförskapet är att deltidarbetslösa som uppstår arbetslöshetsersättning räknas in, men att arbetslösa utan arbetslöshetsersättning inte räknas såvida de inte får försörjningsstöd (socialbidrag). Vidare är det nytt att räkna dem som får försörjningsstöd till utanförskapet.

Att räkna in försörjningsstödet, på det sätt regeringen gör, är särskilt anmärkningsvärt. Försörjningsstödet är ett behovsprövat hushållsstöd och därmed ett mycket dåligt mått på hur mycket eller lite arbete som utförs i hushållet. En arbetslös person, utan rätt till arbetslöshetsersättning, som är gift med någon som har höga inkomster får inte försörjningsstöd. Å andra sidan

Bred arbetslöshet

	Januari 2007	Januari 2008	Januari 2009	Januari 2010
Befolkning 16–64	5 853 700	5 903 800	5 946 700	5 980 800
Sysselsatta	4 349 000	4 390 600	4 371 900	4 272 400
Studerande	592 300	631 700	653 300	736 800
Heltidsstuderande som söker arbete	77 700	81 300	80 100	131 600
Bred arbetslöshet, andel av befolkningen	16,9 %	16,3 %	16,8 %	18,4 %

Tabell 4:2

Källa: SCB (AKU)

kan någon med låg lön, som har många barn att försörja, få försörjningsstöd. Lönen reducerar försörjningsstödet och därmed motsvarar denna familj mindre än en helårsekvivalent. Men att den ändå, till viss del, räknas till utanförskapet visar att begreppet utanförskap, åtminstone inte nu längre, har så mycket att göra med om man arbetar eller inte som först antydde.

De i arbetsför ålder som varken arbetar eller får sin försörjning från stat eller kommun är alltså inte en del av problemet, enligt regeringen. Varken de resurser samhället går miste om på grund av dem som tidigt drar sig tillbaka från arbetsmarknaden med avtalade eller privata pensionslösningar eller de som tvingas bli försörjda av sin familj för att de inte lyckas hitta arbete räknas.

Vår slutsats blir att utanförskapsbegreppet användes till att opinionsbilda för arbetskraftsdeltagande och sysselsättning. Vi tolkar dock politikens inriktning som att regeringens mål att minska offentliga utgifter för inkomstförsäkringarna är viktigare än att öka sysselsättningen och de offentliga inkomsterna.

Den breda arbetslösheten

För att förstå regeringens tankar om utanförskapet kan det vara upplysande att gå tillbaka till hur moderaterna och deras experter analyserade arbetsmarknaden och utanförskapet före regeringstillträdet. De hade då tydligt uppfattningen att problemet var att för många hade ersättningar från stat och kommun. Men hur såg de på den grupp som inte var med och bidrog till de offentliga inkomsterna genom arbete på arbetsmarknaden?

Moderaterna använde sig då av begreppet ”den breda arbetslösheten”. Det mäter hur många som inte har jobb eller studerar på heltid (utan att samtidigt söka arbete) det vill säga alla som försörjs på annat sätt än genom eget lönearbete eller studerar.⁶ Bred arbetslöshet blev en fråga för debatt bland akademiska ekonomer.

6 Namnlöst dokument funnet på www.moderat.se (moderat_12085.pdf) den 23 april 2008, daterat 2006-08-14.

I en debattartikel av Eva Uddén Sonnegård 2006, framgår att vad moderaterna avsåg var att på ett enkelt och överskådligt sätt mäta hur många som inte arbetar och försörjs med samhälleliga stöd, såsom arbetslöshetsersättning, förtidspension, försörjningsstöd med mera.⁷ Hon tar upp det som en brist att måttet även inkluderar personer som har valt att sköta hushåll och familj eller dra sig tillbaka från arbetslivet före 65 års ålder utan ekonomiskt stöd från samhället. Kontentan blir ett synsätt där det är rimligt att inte med eget marknadsarbete vara med och bidra till välfärdstatens inkomster, men fel att ta emot ersättningar från samma stat. Den breda arbetslösheten uppges i artikeln vara runt 17 procent. Nyttan, för ekonomer, av begreppet avfärdades i samma tidskrift av professor Bertil Holmlund.⁸

Den breda arbetslösheten, såsom den definierades av moderaterna minskade mellan januari 2007 och januari 2008 från 16,9 procent till 16,3 procent, vilket kan betraktas som ett förhållandevis litet framsteg. I den konjunkturuppgång som pågick minskade samtidigt den totala arbetslösheten (öppet arbetslösa och deltagare i konjunkturberoende program) med 1,2 procentenheter, vilket är en påtaglig förbättring. Under lågkonjunkturen som följde har den breda arbetslösheten, såsom den definierades, ökat med drygt 2 procentenheter till 18,4 procent i januari 2010.

Vår slutsats är att båda begreppen ”utanförskap” och bred arbetslöshet är oanvändbara och vilseledande och bör inte tjäna som grund för en diskussion av arbetslöshetsproblemet i Sverige i dess olika dimensioner. Vi analyserar gärna arbetsutbud och problem med omfattande långa sjukskrivningar eller förtidspensioner, men utifrån vedertagna begrepp och specialanalyser.

7 Uddén Sonnegård, E. (2006), Mått som speglar utanförskapet på arbetsmarknaden behövs i debatten, Nr 1, Ekonomisk debatt.

8 Ekonomisk Debatt nr 1 2006.

Finanspolitiken

Starka statsfinanser

Den borgerliga regeringen har inte utnyttjat det starka statsfinansiella läget fullt ut genom krisen. Den har en mycket stark preferens för att snabbt återgå till ett överskott i de offentliga finanserna efter krisåren. Det finansiella sparandet i offentlig sektor blev 2009 enbart minus 0,8 procent av BNP och bedöms av regeringen i vårbudgeten uppgå till enbart minus 2 procent av BNP 2010. För 2011 så krymper budgetunderskottet utifrån vårbudgetens bedömning till enbart 1 procent och budgetbalans uppnås 2012. Det så kallade konjunkturjusterade saldot är positivt under hela perioden 2009–2011.

Detta är att betrakta som mycket låga budgetunderskott, givet den stora konjunkturrella obalans som svensk ekonomi befinner sig i under dessa år. Arbetslösheten är mycket hög och resursutnyttjande svagt. Trovärdigheten för statsfinanserna är mycket goda på finansmarknaderna och hos medborgarna och förtröendet har enligt vår syn lämnat utrymme för större stimulanser än vad regeringen lagt fram till riksdagen.

Eftersom krisen slog till mot slutet av 2008 studeras här enbart de förändringar som gjorts i finanspolitiken under 2009 och framåt. Med utgångspunkt i vårbudgeten 2010, men inte enbart, anges dessa förändringar i rutan och i vilka propositioner merparten av förslagen lagts fram.

I budgetpropositionen för 2009 som lades på hösten 2008, mitt i det akuta skedet av finanskrisen fortsatte regeringen med jobbskatteavdraget och tog då ett tredje steg i detta. Det motiverades som tidigare främst med det strukturpolitiska skälet att regeringen vill göra det mer lönsamt att arbeta.

Arbetsgivaravgifterna (sociala avgifter) sänktes också kraftigt för alla anställda med en procentenhet och för alla unga under 25 år sänktes dessa avgifter med ännu mer. Detta kom senare att utvidgas till alla under 26 år. Dessa mycket omfattande permanenta sänkningar av skatter på lönesumman motiverades av att man ville att det skulle bli billigare att anställa och mer attraktivt att driva företag.

Tidigt 2009 kom regeringen att lägga en proposition om vissa mindre krisinsatser för bilindustrin och ett ROT-avdrag som aviserades i media i början av december 2008. Under våren 2009 lade regeringen efter omfattande kritik om senfärdighet med hanteringen av kommunsektorns ekonomi genom krisen i vårbudgeten fram ett tillfälligt statsbidrag. Dessa åtgärder har tydligt motiverats med att dämpa fallet i sysselsättning i sektorn, vilket också är en helt korrekt politik.

För 2010 har regeringen också anslagit medel för infrastruktur, samt infört ytterligare ett steg i jobbskatteavdraget, steg 4. Motiveringen som framhölls till det

Huvudsakliga finanspolitiska åtgärder 2009–2010

Budgetproposition för 2009

- Jobbskatteavdrag steg 3 om 11 miljarder kronor, permanent
- Sänkta sociala avgifter på lönesumman, generellt och för ungdomar, om totalt 22 miljarder kronor, permanent

Kris-proposition – tidigt 2009

- ROT-avdraget, permanent
- Ökade anslag till arbetsmarknadspolitik
- Vissa tillfälliga insatser för fordonsindustrin

2009 års ekonomiska vårproposition

- Kommunsektorn får ett tillfälligt statsbidrag om 7 miljarder kronor 2010 och en permanent höjning om 5 miljarder kronor från 2011

Budgetproposition för 2010

- Kommunerna 10 miljarder kronor, tillfälligt
- Infrastruktur 1 miljard kronor
- Jobbskatteavdrag steg 4 om 10 miljarder kronor, permanent
- Sänkt skatt för pensionärer 3,5 miljarder kronor, permanent

2010 års ekonomiska vårproposition

- Inga ytterligare (större) temporära åtgärder anses behövas. Utfasning är viktigt av de som ligger.

ta steg var att förhindra att arbetslösheten skulle bita sig fast. Pensionärerna fick också sänkt skatt 2010.

I tabell 4:2 visas vilka budgeteffekter vissa av regeringens finanspolitiska förändringar har medfört jämfört med 2008. Det innebär att uppgifterna för 2010 även innehåller effekter från de förändringar som gjordes under 2009. Åtgärderna i tabellen är ofinansierade. Totalt har budgeten 2010 underbalanserats med 80,7 miljarder kronor jämfört med år 2008. Detta är i storleksordningen 2,5 procent av BNP.

Finanspolitiska åtgärder 2009 och 2010

Nivåhöjning jämfört med 2008, miljarder kronor

	2009	2010
Jobbskatteavdrag	10,8	20,8
Statlig inkomstskatt	4,2	4,2
Socialavgifter	21,7	21,7
Kommunerna		17
Hushållstjänster (ROT+RUT)		3,7
Skatt på 65+	1,9	5,4
Infrastruktur, temporärt	0,9	1,4
Utbildning, temporärt	0,6	2,7
Arbetsmarknad, temporärt	2,8	3,8
Summa	42,9	80,7
% BNP	1,4 %	2,5 %

Tabell 4:3

Källa: Finansdepartementet, vårpropositionen 2010

I en djup lågkonjunktur medför en underbalanserad budget en mer eller mindre stor stimulans av ekonomin. Stimulanser bör utformas så att de ger maximal effekt på sysselsättningen per satsad skattekrona. För att klassificeras som en konjunkturstimulerande åtgärd, ska en insats antingen vara temporär eller vara en tidigareläggning av en strukturell åtgärd. Exempel på en temporär åtgärd är den tillfälliga höjningen av statsbidraget till kommunerna på 17 miljarder kronor 2010. Det är klassisk konjunkturpolitik.

Såsom vår redogörelse här tydliggör har regeringen i hög grad motiverat sina ofinansierade finanspolitiska åtgärder under 2009–2010 för att möta krisen med strukturpolitiska långsiktiga skäl. Regeringens angivelse i vårpropositionen 2010 att de vidtagit ett antal åtgärder för att mildra krisens effekter på efterfrågan är enligt vår syn delvis en efterhandskonstruktion, eftersom flera av dessa åtgärder lanserades med strukturella motiv då de genomfördes. Det hade också gjorts klart tidigare att de skattesänkningar som är huvuddelen av åtgärderna, ingick i regeringens långsiktigt uttalade strategier.

Alltför ineffektiva stimulanser

I det här avsnittet betraktar vi de stora ofinansierade finanspolitiska åtgärder som regeringen beslutat om för 2009 och 2010 som stimulanspolitik och diskuterar kortfattat deras effektivitet i att stabilisera ekonomin genom krisen. Just det faktum att de är ofinansierade är det som gör att vi betraktar dem som stimulanspolitik eftersom de då ger en expansiv effekt i ekonomin.

Åtgärderna som regeringen gör skiljer sig väsentligt åt i effektivitet, då det är avgörande att utan tidsför-

dröjning stimulera inhemsk efterfrågan men också gällande effekten på inhemsk sysselsättning. Åtgärderna kan grovt delas upp i fem grupper efter hur pass effektiva de är som stimulanspolitik. Effektiviteten beror på hur stora spar- och importläckage åtgärderna har. Sparläckage handlar om att en del av satsningen leder till en sparandeökning och inte till ökad efterfrågan. Importläckage handlar om att en del av efterfrågeökningen riktas mot utlandet och inte leder till ökad produktion och sysselsättning i den svenska ekonomin.

De mest effektiva åtgärderna är satsningar på offentliga investeringar och konsumtion. Dessa har oftast inget sparläckage och importläckaget är lågt. Till denna grupp hör regeringens satsning på infrastruktur, ökat statsbidrag till kommunerna samt vissa satsningar på utbildning och arbetsmarknad. Statsbidrag till kommunerna kan dock leda till begränsat sparläckage i de kommuner som väljer att använda dem till att förbättra sitt finansiella saldo.

Sänkta skatter riktade mot hushåll är mindre effektiva eftersom de ger upphov till både sparläckage och importläckage. Sänkta konsumtionskatter är dock mer effektiva än sänkta inkomstskatter. Visserligen har båda samma effekt på hushållens köpkraft, men sänkta konsumtionskatter gör konsumtionen billigare och medför att hushållen vill konsumera mer och spara mindre, det vill säga sparläckaget blir lägre. De olika skattesänkningarnas importläckage kan också skilja sig åt om konsumtionsmönstret skiljer sig åt.

ROT-avdraget hör till gruppen konsumtionskatter eftersom det är att betrakta som en sänkt konsumtionskatt på byggtjänster. Om endast byggarbetare som finns i landet anlitas, så uppstår inget importläckage och åtgärden är att betrakta som relativt effektiv. ROT-avdraget skulle dock vara betydligt mer effektivt om det hade utformats som en temporär åtgärd av regeringen. Då skulle så kallade tidigareläggningseffekter uppstå då planerade renoveringar i stället genomförs under perioden då ROT-avdraget gäller. I posten konsumtionskatter ingår avdrag för hushållstjänster med 0,7 miljarder kronor.

Regeringen satsar stora medel på att sänka inkomstskatterna främst genom att införa och utvidga jobbskatteavdraget, höja skiktgränsen i inkomstskatteskalen samt sänka inkomstskatten för personer över 65 år. I posten inkomstskatter ingår även höjd skiktgräns. Dessa åtgärder har relativt högt sparläckage och importläckage och måste anses vara ineffektiva åtgärder för att stimulera den inhemska sysselsättningen.

Dagens lågkonjunktur och fall i efterfrågan beror på finanskrisen och inte på att lönekostnaderna skulle vara för höga. Regeringens åtgärd med sänkta arbetsgivaravgifter har därför marginell effekt på efterfrågan och leder främst till att företagets vinster blir

högre. Åtgärden har därför i detta konjunkturläge ett mycket högt sparläckage och framstår som den mest ineffektiva åtgärden för att påverka efterfrågan och sysselsättning.

Regeringens politik fördelade på åtgärder

Rangordnade efter fallande effektivitet

	2009	2010
Offentliga investeringar	2 %	2 %
Offentlig konsumtion	8 %	29 %
Konsumtionsskatter	0 %	5 %
Inkomstskatter	39 %	38 %
Arbetsgivaravgifter	51 %	27 %
Summa	100 %	100 %

Tabell 4:4

Källa: Vårpropositionen 2010 samt egna beräkningar

Sammanfattningsvis kan sägas att regeringens politik för att stimulera efterfrågan och sysselsättning i dagens lågkonjunktur framstår som i hög grad ineffektiv. Tabell 4:4 visar att regeringen har koncentrerat sin politik på de minst effektiva åtgärderna ur ett konjunkturperspektiv, nämligen sänkta arbetsgivaravgifter och inkomstskatter (jobbskatteavdragen). 2009 hamnade hela 90 procent av beloppen där och 2010 hela 65 procent. Anledningen till förbättringen 2010 är dock uteslutande det tillfälliga statsbidraget till kommuner och landsting.

Med en inriktning på krisåtgärder av det slag vi LO-ekonomer föreslagit under 2009 i Ekonomiska Utsikter hade en betydligt bättre effekt på sysselsättningen kunnat uppnås med mindre belastning på statsbudgeten. Skattekvoten hade då enbart påverkats tillfälligt och i liten utsträckning, vilket skulle ha säkrat den generella välfärdens finansiering när krisen ebbat ut, och omfattningen av offentlig sektor skulle vara oförändrad.

Den permanenta skattesänkningsspolitiken är en del av regeringens medvetna strävan att krympa offentlig sektors storlek av ekonomin långsiktigt, vilket också leder till en mindre offentlig välfärdsproducerande sektor samt mindre utjämning av ekonomiska skillnader mellan olika grupper. Det ger en ökande grad av privat finansiering av konsumtion av välfärdstjänster och privat produktion. Därför har denna skattepolitik också vidmakthållits av regeringen genom krisen, trots att den är betydligt mindre effektiv för att möta nedgången i efterfrågan. Det är den långsiktiga inriktningen på finanspolitiken som styrt regeringens agerande trots att krisen innebar ett massivt snabbt efterfrågebortfall.

Vår slutsats är att Sverige går ur krisen med ett mycket starkt budgetsaldo och en av de västliga industriländernas lägsta offentliga skuld – till och med en nettoförmögenhet – men med en mycket hög arbetslöshet. Poängen med starka statsfinanser i goda tider är att kunna använda nödvändig mängd resurser i svaga konjunkturlägen för att stabilisera produktion och sysselsättning. Arbetslösheten har inte bekämpats tillräckligt i krisen och mer skulle ha gjorts genom effektiva finanspolitiska stimulanser av tillfällig karaktär, i stället för permanenta skattesänkningar som ligger kvar efter krisåren. Dessutom är de fördelningspolitiska kostnaderna av regeringens politik genom krisen höga och varaktiga.

Arbetsmarknadspolitik – volymer upp, kvalitet ner

En viktig del av konjunkturpolitiken som sker via den offentliga budgeten är aktiv arbetsmarknadspolitik. Den är att betrakta som "halvautomatisk" stabiliseringspolitik i Sverige. Traditionen är stark i svensk ekonomisk politik av att öka antalet platser i arbetsmarknadspolitiska program när konjunkturarbetslösheten ökar.

Stora programvolymer med hotad kvalitet

Sedan hösten 2008, då finanskrisen slog till på allvar, har svensk arbetsmarknad upplevt den allvarligaste krisen sedan 1990-talet. Arbetslösheten har ökat med cirka 170 000 personer mellan september 2008 och februari 2010, antalet långtidsarbetslösa har ungefär fördubblats och sysselsättningsgraden för 20–64-åringar har fallit med 2,9 procentenheter till 77,4 procent. Erfarenheterna från 1990-talskrisen säger att detta kan medföra bestående hög arbetslöshet under lång tid, så kallad persistens, minskande arbetskraft och stora svårigheter för framför allt arbetslösa med kort utbildning att komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken har en viktig roll i kristider. Den kan upprätthålla arbetsutbudet och samtidigt rusta människor för de nya jobben som kommer när konjunkturen vänder. Därför är det bra att programvolymer har ökat kraftigt under det senaste året för att möta krisens effekter. Under 2010 och 2011 bedömer vi att cirka 5 procent av arbetskraften kommer att delta i arbetsmarknadspolitiska program. Det är en mycket hög andel, som sällan varit så hög i historiskt perspektiv.

Förklaringen till att programvolymer ökar kraftigt är dock att allt fler arbetslösa kvalificerar sig till de två så kallade jobbgarantierna (jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar). Deltagandet i jobbgarantierna ökar närmast per automatik när arbetslöshetstiderna blir längre, eftersom arbetslösa som förbrukat alla sina a-kassedagar går in i den

ena och den andra är en del av kravet att få a-kassa för unga efter cirka 3 månader. Den ökningen av programvolymerna är alltså inte resultatet av en medveten satsning och ambitionshöjning i aktiva program från regeringens sida.

Enligt vår bedömning kommer nästan 250 000 personer delta i något arbetsmarknadspolitiskt program under 2011, varav 200 000 personer eller nästan 80 procent i jobbgarantierna. De båda jobbgarantierna håller alltså på att sluka det mesta av programverksamheten

Arbetsmarknadspolitik för unga

Det är svårt att hitta effektiva vägar för unga till arbete i form av aktiv arbetsmarknadspolitik. Den omläggning som regeringen gjorde till en så kallad jobbgaranti har mycket stora brister och ungdomsarbetslösheten har ökat mycket kraftigt under krisen från en redan hög nivå under de goda åren 2007–2008.

I jobbgarantin för ungdomar går arbetslösa unga vuxna mellan 18–24 år in i efter tre månaders sammanhängande arbetslöshet. För att få a-kasseersättning är det ett krav för individerna i åldersgruppen att delta. I februari 2010 fanns nästan 99 000 unga arbetslösa inskrivna på Arbetsförmedlingen. Av dessa deltog drygt 58 000 i något konjunkturberoende program och 95 procent av dem deltog i jobbgarantin för ungdomar. Det är alltså det helt dominerande programmet för unga som Arbetsförmedlingen har idag. För en fjärdedel av deltagarna, 14 500 personer, skedde aktiviteten hos en kompletterande aktör.

Diagram 4:3 visar hur aktiviteterna i jobbgarantin för unga fördelar sig. I februari 2010 fick endast 2,2 procent av deltagarna arbetsmarknadsutbildning och 9 procent praktik i någon form (arbetspraktik eller Lyft). Det stora antalet, hela 65 procent, ägnade sig åt jobsökaraktiviteter med coachning, fördjupad kartläggning eller studie- och yrkesvägledning. Resterande 24 procent saknade vid tillfället registrerad

aktivitet. Skillnaden mellan innehållet i de insatser som unga arbetslösa får under de första tre månaderna och när de sedan väl är i garantin ser inte ut att skilja sig nämnvärt.

Före krisen, 2008, var det enligt SCB nästan 40 procent av de arbetslösa mellan 15–24 år, som inte samtidigt studerade, som inte registrerade sig som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Om även arbetslösa som studerar tas med sjunker andelen till 33 procent som anmälde sig till Arbetsförmedlingen. Det är ytterligare ett tecken på att utformningen av arbetsmarknadspolitikerna för unga inte fungerar väl. Insatserna och upplägget bör fokusera på att fånga upp alla unga som behöver stöd, vilket inte klaras av väl idag.

Våra tidigare analyser visar också att en hög andel unga saknar fullständiga gymnasiebetyg, men de får inte i någon större utsträckning praktikplats inom eller utanför jobbgarantin, som kan motivera dem åter till studier. Det är sannolikt att individualiseringen av aktiva insatser försvagats i och med jobbgarantin, vilket är olyckligt med tanke på de stora skillnader i problem som finns i gruppen unga arbetslösa. Detta upplägg riskerar leda till förlängning av långvarig arbetslöshet bland unga istället för en effektiv väg in i arbete.

Antalet deltagare i jobbgaranti för ungdomar i februari 2010

Procentuell andel deltagare per aktivitet

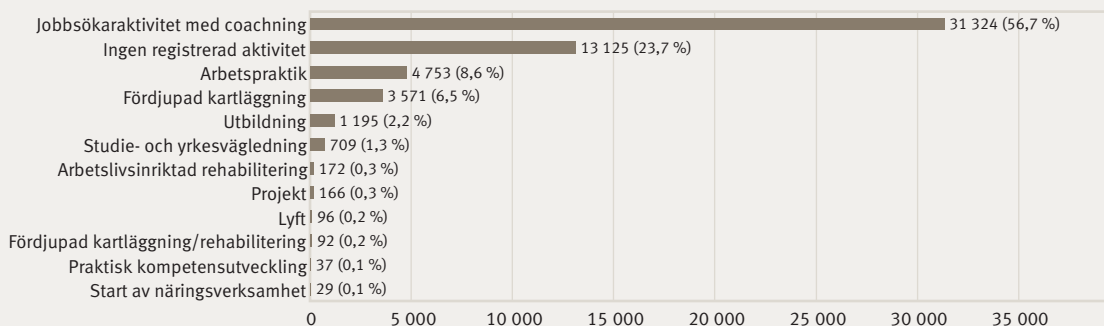

Diagram 4:3

Källa: Arbetsförmedlingen

på Arbetsförmedlingen. Möjligheterna att få ta del av ett arbetsmarknadspolitiskt program på ett tidigt stadium och utanför jobbgarantierna är och förblir begränsade. Dessutom finns det en överhängande risk att kvaliteten i jobbgarantierna blir låg när deltagandet ökar snabbt till höga volymer.

Regeringens tre omläggningar har stora brister

Regeringen har sedan 2006 framhållit tre nya insatser i sin arbetsmarknadspolitik: jobbgarantierna, nystartsjobben och Lyft.

I de båda *jobbgarantierna* ingår en rad olika program. I jobb- och utvecklingsgarantin fick i februari 7 procent av deltagarna arbetspraktik, och ytterligare 8 procent någon form av arbetsträning. Endast 2 procent fick gå en arbetsmarknadsutbildning. Drygt 45 procent ägnade sig åt förberedande insatser, jobbsökaraktiviteter med coachning och kartläggning. Hela 15 procenten av deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantin saknade registrerad aktivitet.

Jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas, som arbetslösa träder in i efter 450 dagars arbetslöshet, utgör nu drygt 20 procent av samtliga deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. I denna fas tre erbjuds de arbetslösa sysselsättning hos en privat eller offentlig anordnare med arbetsuppgifter som annars inte skulle utföras. Den tredje fasen påminner därför om programmet ALU som fanns under 1990-talet, där utvärderingar bland annat visat att deltagarna fick ytterst begränsade yrkeserfarenheter som inte ökade chanserna att få jobb nämnvärt.

Genom *nystartsjobben* ger staten en subvention, i form av en skattereduktion, till arbetsgivarna när de anställer en person som varit arbetslös en längre tid eller nyligen har invandrat till Sverige. Antalet nystartsjobb har ökat sedan starten 2007, men det har hela tiden skett på bekostnad av nedskärningar av antalet anställningsstöd. Sammantaget är det idag färre personer som har en subventionerad anställning jämfört med 2006. I regeringens vårproposition är den i stort sett enda nyheten inom den aktiva arbetsmarknadspolitiken att kvalificeringstiden för nystartsjobb för äldre tillfälligt kortas från 12 till 6 månader. Generösa och varierade former av anställningsstöd som Arbetsförmedlingen beviljar, gärna liknande de tidigare plusjobben, är att föredra framför nystartsjobben.

Den senaste satsningen från regeringen heter *Lyft* och sjösattes i januari i år. Genom lyft ska arbetslösa få "aktivering" hos stat, kommuner eller ideella organisationer inom miljö, skogsvård, kulturarv, omsorg eller skola. Målet är att 40 000 personer ska få "aktivering" via lyft under 2010. I början av april deltog drygt 700 personer i lyft. Det finns stora och uppenbara risker att Arbetsförmedlingen inte kommer att

nå målsättningen i år. Lyft påminner dessutom, i likhet med jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas, om 1990-talets ALU-program, vilket visar på riskerna för svaga resultat. Program som bedrivs på den ordinarie arbetsmarknaden i form av arbetspraktik eller i form av subventionerad sysselsättning ger bättre resultat, men kräver bevakning för att minimera oönskade undanträngningseffekter.

Kompetenshöjande arbetsmarknadspolitik har övergivits

Det har skett en tydlig och medveten förskjutning av innehållet i de arbetsmarknadspolitiska programmen från kompetenshöjande insatser, som arbetspraktik och arbetsmarknadsutbildning, till renodlade jobbsökaraktiviteter.

En arbetsmarknadspolitik som inte fokuserar på kompetenshöjande insatser – utan till stor del förlitar sig på jobbsökaraktiviteter – riskerar i kristider att cementera svaga grupper i långvarig arbetslöshet. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken har med regeringens politik urholkats på ett sätt som vi bedömer allvarligt.

Sedan 2006 har det genomförts omfattande nedskärningar av arbetsmarknadsutbildningen. I mars 2010 fick blott 9 800 personer arbetsmarknadsutbildning, inklusive 3 400 personer inom garantierna. Det är oavsett konjunkurläge en historiskt mycket låg siffra. Trots detta har regeringen signalerat att de inte tänker satsa mer än marginellt på arbetsmarknadsutbildningen framöver.

Det finns starka kopplingar mellan arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik. Eftersom personer med kort utbildning är överrepresenterade i arbetslöshet har även utbildningspolitiken en viktig roll i krisen. Personer som saknar avslutad gymnasieutbildning har i såväl hög- som lågkonjunktur svårt att få, och behålla, ett jobb. I kristider, med hård konkurrens om jobben och höga kompetenskrav, är det ännu svårare. Utbildningsinsatser för alla dem som saknar gymnasieutbildning ter sig viktigt för att vårda arbetskraftsutbudet i Sverige genom krisen. Det skulle höja den lägsta utbildningsnivån, sänka arbetslösheten och samtidigt ge Arbetsförmedlingen mer resurser till andra grupper av arbetslösa. Ett utbildningslyft borde ha genomförts tidigare i krisen för bästa tajming med den kommande återhämtningen på arbetsmarknaden.

Kärnverksamhet förvandlats till särskilda program

Det som tidigare var Arbetsförmedlingens kärnverksamhet, till exempel vägledningsinsatser och stöd i jobbsökandet som erbjöds alla arbetssökande, klassas numer som arbetsmarknadspolitiska program. Det

framgår tydligt vid granskningen av aktiviteterna i de båda jobbgarantierna. Det betyder dels att personer som tidigare räknades som öppet arbetslösa nu "döljs" i program – trots att aktiviteterna är de samma – och dels att de höga programvolymerna vi nu ser till viss del är missvisande som aktiva program på grund av att innehållet inte utgör någon skillnad mot det som en arbetslös tidigare fick del av som öppet arbetslös. Det ger en allvarlig och missvisande bild av regeringens aktiva arbetsmarknadspolitik genom krisen.

Dessutom har den stora omläggningen med upphandling av privata kompletterande aktörer lett till svårigheter att följa vad arbetslösa får för innehåll i programinsatser. Medvetna politiska krav på snabb expansion av privata aktörer har enligt vår bedömning försvårat för Arbetsförmedlingen att vara effektiv gentemot de arbetslösa genom krisen. Omläggningen har sannolikt drabbat många individer som inte fått tillräckliga insatser av hög kvalitet. Regeringen har dock hållit fast vid omläggningen trots stora problem i genomförandet, av ideologiska skäl, i ett allvarligt arbetsmarknadsläge.

Vår slutsats är att siffrorna visar att en omfattande utbyggnad av arbetsmarknadspolitiska program i antal platser har skett för att möta krisen. Men det har samtidigt skett en tydlig omläggning av politiken, som syns vid granskning av innehållet, som innebär att den aktiva arbetsmarknadspolitiken inte har en tydlig kompetenshöjande inriktning längre. Ett viktigt inslag i Rehn-Meidnermodellen har urholkats under krisen, utöver a-kassans numer alltmer begränsade roll som understödande av höga lönestrukturer, främjande av hög omvandlingstakt och god produktivitetsutveckling i ekonomin.

Fördelningspolitik

Ett av den ekonomiska politikens områden är fördelningspolitik. Regeringen summerade i vårbudgeten 2010 de fördelningspolitiska effekterna av sin samlade politik för åren 2006–2011, med både direkta effekter och regeringens egen bedömning av de långsiktiga effekterna. Av den redogörelsen framgår tydligt att de direkta positiva effekterna är mycket större i de övre inkomstgrupperna än i de lägre. Jobbskatteavdraget och andra skattesänkningar har haft mycket skeva fördelningsprofiler.

För att en minskning av de isärdragande effekterna av den samlade politiken ska komma till stånd, förlitar sig regeringen tungt på effekter av en sysselsättningsökning på lång sikt för grupper som idag har lägre inkomster. Det är en osäker kalkyl och en tydlig indikation på regeringens brist på ambition att motverka urholkning av levnadsstandarden bland lägre inkomstskikt. Det oföretliga åtgärder i syfte att utjämna skillnader, har den borgerliga regeringen medvetet försvagat.

Regeringen har genom krisen enbart i ett sent skede börjat kompensera vissa grupper som fått se sina inkomster urholkats av arbetslöshet eller av andra skäl. I vårbudgeten 2010 föreslogs en ökning av flerbarnstillägget, som är ett tillägg i barnbidraget, med god fördelningspolitisk träffsäkerhet. Omfattningen på denna insats är dock liten, cirka 700 miljoner kronor per år. Det motsvarar exempelvis inte ens skatteavdraget för hushållstjänster, som vi uppskattar kommer att medföra cirka 900 miljoner kronor i avdrag 2009. En mindre skattesänkning för pensionärer föreslås också genom ett höjt grundavdrag. Det är en mer kostsam reform än den för barnfamiljerna.

Avdraget för hushållstjänster är ett tydligt exempel på en fördelningspolitiskt skev profil i regeringens politik och därför tar vi upp det här. Vi har gjort en analys på det senaste år som finns tillgängligt i helårsstatistik som är 2008. Det året fick 90 400 individer, eller bara 1,2 procent av alla vuxna i Sverige, del av denna skattereduktion. Den totala reduktionen uppgick då till 435 miljoner kronor.

De med högre inkomster utnyttjar reduktionen i större utsträckning. Medan mindre än 1 procent av dem som har en taxerad förvärvsinkomst på mindre än 300 000 kronor per år gjorde avdrag, så utnyttjade hela 15 procent av dem som hade en taxerad förvärvsinkomst på mer än en miljon kronor möjligheten. I inkomstlägena mellan 300 000 och 1 000 000 kronor var det också så att de med högre inkomster utnyttjade skattereduktionen i större utsträckning.

I diagram 4:4 vill vi jämföra par och ensamstående, med och utan barn. För att kunna använda samma inkomstintervall för alla hushåll, har vi valt att indela paren efter deras snittinkomst, det vill säga den gemensamma inkomsten delat på två. På så sätt kan vi jämföra par med ensamstående. Notera dock att den redovisade skattereduktionen är hushållets totala. Det beror på att hushållstjänster anses vara gemensamma och inte personliga. I ett parhushåll behöver man inte med automatik dubbelt så mycket hushållstjänster som en ensamstående.

Skillnaderna var mycket stora mellan olika inkomstgrupper i respektive familjekategori som använder avdraget. De med höga taxerade årsinkomster drog mest nytta av avdraget. De 7,3 procent av paren med barn som hade en snittinkomst på mer än 500 000 kronor, utnyttjade hela 58 procent av den totala skattereduktionen för alla par med barn. I dessa inkomstintervall var den genomsnittliga skattereduktionerna 2 140 kronor. För par utan barn med samma höga snittinkomster var den genomsnittliga skattereduktionerna 920 kronor.

Bland ensamstående var det bara de utan barn och med en taxerad förvärvsinkomst på mer än 900 000 kronor som i genomsnitt fick en större skattereduk-

Skattereduktion för hushållstjänster

Per ensamstående vuxen eller sammanboende par, i olika inkomstintervall år 2008 (kronor)

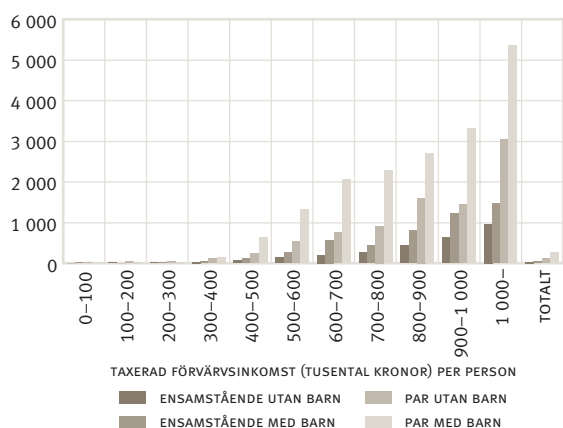

Diagram 4:4

Källa: SCB och egna beräkningar

Not: För sammanboende redovisas skattereduktionens belopp för hela hushållet, inte uppdelat i två lika delar per make/a. Familjens taxerade förvärvsinkomst har här delats lika mellan makar.

tion än 1 000 kronor. Inga ensamstående mammor eller pappor med normala eller låga inkomster utnyttjade möjligheten att göra några avdrag som visade på regelbundenhet eller köp av större arbeten.

Det är viktigt att i det här sammanhanget komma ihåg att det är mycket ovanligt med taxerade inkomster, personliga eller i genomsnitt för sammanboende, som överstiger 500 000 kronor per år. Diagram 4:5 visar hur relationerna ser ut. Enbart 4,9 procent av de ensamstående med barn, 4,6 procent av paren utan barn och bara 2,8 procent av de ensamstående utan barn hade den höga inkomstnivån.⁹

Flest (41 procent) par med barn hamnar i intervallet 200 000–300 000 kronor i vår uppdelning. Det gäller också ensamstående med barn, även om bara 35 procent av den gruppen hamnar i det intervallet och fler av dem ligger längre ner i inkomstfördelningen. Även bland par utan barn hamnar flest i intervallet 200 000–300 000 kronor och det är i det närmaste lika vanligt bland dem som bland ensamstående med barn, att ha en taxerad snittinkomst som är lägre än 300 000 kronor. Hela 81 procent av de ensamstående utan barn hade 2008 en taxerad förvärvsinkomst på högst 300 000 kronor.

Det betyder att inom de grupper i samhället där det finns många personer med vanliga inkomster och barn, användes det mycket små belopp för hushållstjänster som gav avdrag – efterfrågan verkar inte vara så stor

⁹ År 2008 var 27 procent av de vuxna gifta eller sammanboende med gemensamma barn, 23 procent var gifta utan barn, 46 procent var ensamstående utan barn och 4 procent var ensamstående med barn.

Andel ensamstående vuxna eller sammanboende par i olika inkomstintervall

Procent, år 2008. Andel av familjerna

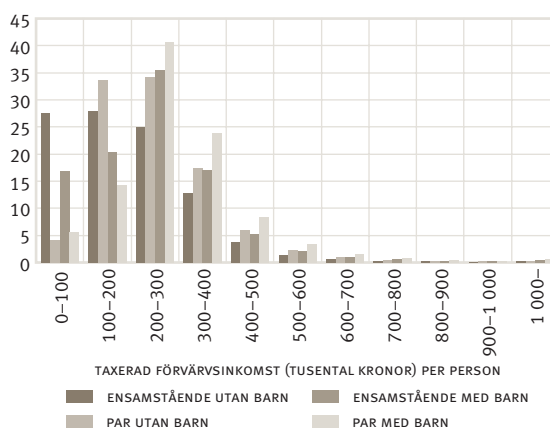

Diagram 4:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: Familjens taxerade förvärvsinkomst har här delats lika mellan makar.

helt enkelt. De totalt cirka 400 miljoner kronor som regeringen satsade på detta 2008 ledde till att ett fåtal par med höga inkomster fick en kraftig skattelättnad på en del av sin konsumtion av en privat nytthet, som hemstädning eller liknande. Fördelningsprofilen är till uppenbar nackdel för dem med vanliga och lägre inkomster. Eftersom avdraget är permanent kvarstår denna profil även efter krisen.

Extraordinära insatser av regeringen och parterna

Finanskrisen ledde särskilt under första halvåret till en mängd extraordinära beslut och insatser. Riksbanken gjorde som vi sett mycket. Regeringen agerade via Riksgälden på lånemarknaderna och öppnade upp långtgående möjligheter för andra att låna ut pengar. Regeringen fick också 2008 gå in och köpa investmentbanken Carnegie via Riksgälden efter att Finansinspektionen dragit in bankens tillstånd att bedriva verksamhet, men den lyckades avyttra Carnegie relativt snabbt.

En av de första sakerna som skedde var, också samordnat inom EU, att enskilda personers insättningsgaranti på sparbelopp i bankerna utökades kraftigt. Detta motverkade säkerligen risken för så kallade bankflyktprocesser. Situationen för Northern Rock i Storbritannien hade redan tidigt 2008 utgjort ett varnande exempel.

Regeringen inrättade också en mycket stor bankgaranti som förlängts. Bankerna har också ålagts att betala avgifter till uppbyggandet av en stabilitetsfond

som kan användas vid framtida bankkriser. Den har påbörjats i en långsam uppbyggnad. Finansinspektionen har på grundval av EU-direktiv utformat en bra, relativt stram föreskrift kring rörliga ersättningar till vissa anställda i finansiella företag.

Krisen kan inte sägas vara över ännu. Många extraordinära former av stöd kvarstår. I praktiken är det staten som ännu idag garanterar att banksektorn har tillräckligt med kapital och fungerar, men i betydligt mindre grad än i slutet av 2009. Vi har huvudsakligen ingen kritik mot de exceptionella insatser som gjordes. Det är dock viktigt att det tillsätts en bra utvärdering av processen så att lärdomar dras. Kostnaderna bör fördelas ut på banker och institut och där bör sannolikt fler aktörer in och betala till stabilitetsfonden eller liknande arrangemang.

Regeringen gjorde också vid årsskiftet 2008/09 en mindre avsättning till så kallade nödlån till fordonsindustrin ifall de skulle behöva utnyttja det under likviditetsstoppet. Det var dock marknadsränta som gällde för dessa relativt kortfristiga lån, vilket var en del av problemet, så de kom inte att utnyttjas i någon större grad alls. Det var en felutformad åtgärd.

Parterna

Under denna kris har arbetsmarknadens parter inom den hårt drabbade industrin vidtagit extraordinära åtgärder genom avtal för att motverka det kraftiga sysselsättningsraset. I mars 2009 tecknade IF Metall och Teknikföretagen ett centralt krisavtal, den så kallade krisöverenskommelsen. Avtalen gjorde det möjligt att på lokal nivå träffa uppgörelser om att gå ned i arbetstid och samtidigt sänka lönen i motsvarande

grad. Lönen kunde dock sänkas med som mest 20 procent. Det var en unik åtgärd på svensk arbetsmarknad. Även på tjänstemannasidan tecknades krisavtal på lokal nivå.

Krisavtalen löpte ut den sista mars 2010. I de nya avtal som gäller från och med april finns en fortsatt temporär möjlighet till uppgörelser på lokal nivå om att gå ned i arbetstid och inkomst till och med oktober 2010. IF Metall bedömer att det kan röra sig om cirka 50–60 industriföretag som kan behöva en förlängd möjlighet till arbetstidsförkortning. Löntagarna kom att bära en tung anpassningsbörda i industrin och den blev tyngre med en kraftigt försämrad a-kassa i utgångsläget. LO-ekonomerna var kritiska till att regeringen inte gick in med stöd till utbildningsinsatser för dem som fick en dag ledig i industriföretagen i veckan. En trepartslösning borde ha kunnat hittas med regeringen.

Vi har här diskuterat några av de bärande delar som genomförts inom ramen för den ekonomiska politiken och parterna för att möta och hantera det mest dramatiska fall i ekonomisk tillväxt som svensk ekonomi upplevt under ett enskilt år sedan perioden under andra världskriget. Finanskrisen är en unik och exceptionell kris som tyvärr fått och kommer att ge skadliga effekter för löntagarna under en längre tid. Det är skälen till att återregleringsagendan för finansmarknaden inte får stanna av.

Summa summarum ger vi både ris och ros. Ros till riksbanken och ris till regeringen, särskilt ris för bristen på tillfälliga träffsäkra stimulansåtgärder för fler jobb och för skadliga omläggningar inom arbetsmarknadspolitiken.

LO-ekonomernas ekonomisk-politiska förslag

I detta avsnitt tar vi upp ett antal förslag på insatser vi tycker bör genomföras för en bättre ekonomisk utveckling.

EU: gemensam stimulans är effektivare politik

Den ekonomiska krisen är som vi visat i vår prognos i högsta grad internationell. Inom euro-området föll BNP i genomsnitt med hela 4 procent förra året och i Danmark, Storbritannien och Sverige med över 4 procent. Prognoserna för den kommande utvecklingen visar på en vändning men återhämtningen går dock trögt, särskilt i euro-området. Bakom de något bleka utsikterna framöver ligger bland annat en svag utveckling av privat konsumtion i dessa länder. En starkare privat konsumtionsutveckling är en nödvändig komponent för en stark och uthållig återhämtning inom unionen.

Det ekonomiska beroendet mellan länderna i EU är omfattande. Om ett land har svag konsumtionsutveckling, blir även importen till detta land svag eftersom en stor del av konsumtionen på marginalen består av importerade varor från de övriga länderna. Detta dämpar dessa länders export och tillväxt.

I den privata konsumtionen är det framför allt konsumtionen av sällanköpsvaror och bilar som utvecklas svagt. Denna del av konsumtionen skulle behöva få stimulans men det är dock oftast ineffektivt för ett enskilt land att ensamt stimulera denna konsumtion. Detta beror på att en stor del av konsumtionen av sällanköpsvaror och bilar består av importerade varor och att en relativt liten del produceras i landet. Detta betyder att konsumtionen har ett stort så kallat importläckage. En stimulans av konsumtion av sällanköpsvaror och bilar skulle bli betydligt effektivare för varje land om alla EU-länderna samordnat genomförde den. Importläckaget blir då i hög grad en stimulans till samma länders export.

Läget i EU är nu sådant att flera länder har trovärdighetsproblem i sin ekonomiska politik och misstro råder på finansmarknaderna kring snabbt stigande budgetunderskott och skuldutveckling. Finanspolitiska stimulanser ligger kvar i många EU-länder till och med 2011, men den ekonomisk-politiska diskussionen kretsar nu i hög grad kring hur utfasningen av dessa ska gå till. Det är allvarligt att det i dagens ekonomiska kris, med rätt dystra utsikter under kommande år för sysselsättning och produktion i EU, inte förs mer diskussion kring vad som kan göras med hjälp av tidsmässigt samordnade stimulanser i flera länder.

Samfällda finanspolitiska stimulanser ger mer utväxling i stimulans av produktion och jobb än enskilda länders stimulanser. EUs återhämtningsplan skulle behöva ses över på grund av den svaga uppgången.

Som en del i en översyn borde tillfälliga momssänkningar och andra samfällda effektiva insatser prövas och genomföras. Strukturella budgetsaldon försvagas inte av denna typ av tillfällig finanspolitik. Vi anser att det är mycket viktigt att stimulanser inte fasas ut för tidigt i EU-länderna eftersom arbetsmarknadsutsikterna är svaga.

Penningpolitik – det brådskar inte med att höja räntan

Enligt Riksbankens bedömning den 19 april i år innebär mer stabila finansiella marknader och en fortsatt återhämtning i ekonomin att det är lämpligt att successivt gå mot en mer normal penningpolitik. Reporäntan, som nu ligger på 0,25 procent, kommer att börja höjas till sommaren eller tidigt höst. Enligt ränteprognosen väntas räntan vara 4 procent det första kvartalet 2013. Till normaliseringen av penningpolitiken hör att de tre lån till fast ränta som gavs ut under 2009 förfaller.

Riksbankens räntebana ligger till grund för våra prognosberäkningar. Vi har också räknat med att utfasningen av de okonventionella åtgärderna ger ett visst tryck uppåt på de långa räntorna. Vidare väntas växelkursen för kronan stärkas. Båda dessa faktorer innebär ytterligare en åtstramning utöver den som kommer via höjd reporänta.

Svensk ekonomi väntas växa i år och utvecklingen på arbetsmarknaden har inte blivit så dystert som vi befarade under 2009. Men även om sysselsättningen har slutat falla så ligger ingen påtaglig uppgång de närmaste åren i vår prognosbild. Arbetslösheten väntas vara höga 9 procent även 2011 och resursutnyttjandet kommer att vara lågt.

Mot bakgrunden av vår bedömning av inflation och resursutnyttjande de närmaste åren går det att argumentera för både en senare första höjning av reporäntan och en lägre räntebana. Hög arbetslöshet, måttliga löneökningar och högre produktivitet samt en starkare krona betyder ett lågt inflationstryck de närmaste åren. Den underliggande inflationen, mätt med KPIF (konsumentprisindex med fast ränta), väntas i både vår egen och Riksbankens prognos minska snabbt i år, för att sedan stiga svagt under 2011 och landa på knappt 1,5 procent i slutet av året. I Riksbankens bedömning ökar sedan den underliggande inflationen relativt snabbt 2012, vilket sannolikt motiverar bankens räntebedömning, men osäkerheten är förstas större ju längre tids horisonten är. Vi gör i vår prognos ingen inflationsbedömning för 2012.

Finns det en bubbla i småhuspriserna?

Det har i debatten framförts farhågor över att dagens låga räntor skulle driva upp villapriserna för högt och att en kommande räntehöjning då skulle orsaka ett prisfall.

Riksbankens räntebana visar att reporäntan kan börja stiga i måttlig takt mot slutet av 2010 och i början av 2013 nå 4 procent. Denna ränteutveckling får direkt konsekvenser för övriga rörliga räntor. Den rörliga bolåneräntan ligger för närvarande på 1,5 procent. Den kan förväntas följa reporäntans uppgång och skulle då i början av 2013 kunna ligga på drygt 5 procent.

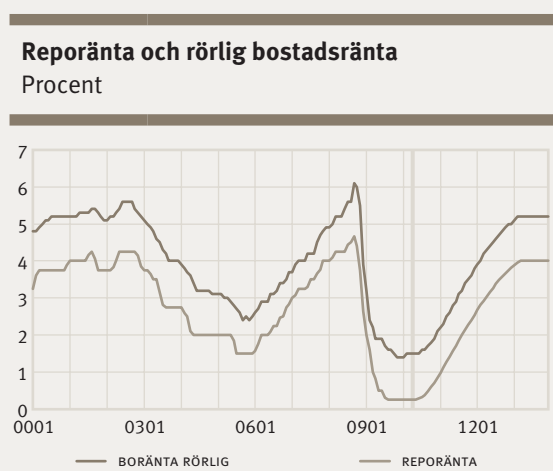

Diagram 4:6 Källa: Riksbanken och SCB samt egna beräkningar

En sådan kraftig uppgång i den rörliga bolåneräntan kommer att få stor betydelse för prisutvecklingen på småhus. Vid köp av småhus idag är hushållens bolån till 85 procent tagna till rörlig ränta. Till dagens låga ränta har hushållen råd att vid villaköp ta ett större lån än annars och kan därmed betala en högre köpeskilling. När räntan i framtiden väntas vara högre, kommer nya hushåll under samma förutsättningar inte att vilja betala samma pris. Detta kan därför i framtiden komma att bli lägre än det skulle blivit om räntan fortsatt varit låg.

Det är inte bara bolåneräntan som styr husprisutvecklingen. Med stigande inkomster kan hushållen också betala ett högre pris, men det förutsätter en stabil utveckling av inkomsterna. Med oro för att exempelvis förlora jobbet, kommer hushåll i större grad att avstå stora bostadslån. När arbetslösheten är hög blir huspriserna därför lägre än de skulle ha varit vid låg arbetslöshet.

Hur kan nu den väntade höjningen av bolånerän-

tan komma att påverka utvecklingen av småhuspriserna? En kraftig höjning av bolåneräntan kommer naturligtvis att få en negativ effekt på småhuspriserna. Men det finns också några faktorer som kommer att verka i motsatt riktning.

För det första har hushållen sannolikt inte helt anpassat sina villaköp till dagens låga ränta. De har sannolikt förväntat sig en ränteuppgång i framtiden och betalat ett villapris som de kan lånefinansiera till denna högre ränta. Ränteuppgångens negativa effekter på villapriserna blir därför mindre än vad man skulle kunna förvänta sig från dagens extremt låga nivåer.

För det andra planerar Riksbanken att höja räntan därför att den förväntar sig att ekonomin kommer att ta fart och sysselsättningen ökar. Fler i arbete innebär att hushållens inkomster också ökar, vilket ger ökande priser och stigande inflation. Samtidigt minskar arbetslösheten, vilket ger ytterligare ökning av priserna.

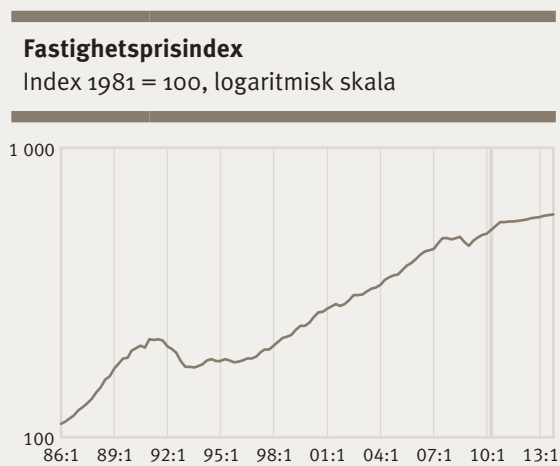

Diagram 4:7 Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: När skalan är logaritmisk så motsvarar en viss lutning på kurvan samma procentuella förändring i hela diagrammet.

Som vår prognos anger bedömer vi att årets husprisuppgång kommer att dämpas betydligt när räntan stiger under 2011. Om den ekonomiska utvecklingen under 2012 och 2013 skulle utvecklas som Riksbanken antar i sin penningpolitiska rapport i april 2010, skulle man kunna förvänta sig en fortsatt svag utveckling av huspriserna. Det verkar dock osannolikt att det skulle uppstå ett prisfall. Det som inträffade i krisen början av 1990-talet kommer fortfarande att framstå som extremt.

Tudelningen i ekonomin som innebär att det i första hand är industrin som har drabbats av den stora internationella nedgången, medan många tjänstesektorer klarat sig relativt bra, är en komplicerande faktor för penningpolitiken. Tudelningen avspeglas bland annat i att utlåningen till företag har minskat samtidigt som utlåningen till hushåll har ökat snabbt.

Penningpolitiken kan inte ta hänsyn till att läget är olika i olika sektorer i ekonomin, och inte heller att penningpolitiken påverkar olika sektorer på olika sätt om än i samma riktning. Det kan inte uteslutas att vissa för inflationen viktiga sektorer som till exempel handeln, tidigare än andra sektorer når fullt resursutnyttjande.

Husprisernas utveckling och hushållens höga skuldsättning har återigen väckt frågan om hur penningpolitiken ska förhålla sig till tillgångspriser. En del bedömare argumenterar för en tidig, eller inledningsvis kraftig, räntehöjning för att man vill förhindra en alltför snabb husprisuppgång byggd på att hushållen förväntar sig en alltför låg bolåneränta. Vi anser dock att Riksbanken i nuläget, med all rätt, fokuserar på inflation och resursutnyttjande.

Vår syn är att risken för en ohållbar utveckling av huspriserna framöver, vilket i förlängningen skulle kunna leda till ett kraftigt prisfall, är liten. Enligt en rapport från Konjunkturinstitutet har svenska hushåll realistiska förväntningar om bolåneräntan de närmaste åren. Snarare är vår syn att stora räntehöjningar under kort tid kan komma att dämpa husprisutvecklingen alltför kraftigt, vilket skulle hålla uppe hushållens spårande och försena återhämtningen. Vi anser att det är bättre med höjningar i små steg under längre tid. Företag och hushåll behöver tid för att anpassa förväntningar och beteende till ett annat ränteläge, ifrån detta extremt låga "krisränteläge".

- Vår bedömning av inflation och resursutnyttjande de närmaste åren talar för både en senare första höjning av reporäntan och en lägre räntebana. Hög arbetslöshet, måttliga löneökningar och högre produktivitet samt en starkare krona betyder ett lågt inflationstryck de närmaste åren.
- Vår syn är att risken för en ohållbar utveckling av huspriserna framöver, vilket i förlängningen skulle kunna leda till ett kraftigt prisfall, är liten.

Finanspolitiken – viktigt att understödja uppgången

Vår prognos visar att det på kort sikt behövs en effektiv stimulans av efterfrågan i svensk ekonomi via den offentliga budgeten för att arbetslösheten ska kunna bringas ner snabbare. Vi har som förutsättning för våra beräkningar lagt en ofinansierad finanspolitisk stimulans om 5 miljarder 2010 och 15 miljarder 2011 utöver

regeringens hittills aviserade politik. Trots detta står sysselsättningen och stampar i år och nästa år i vår prognos och arbetslösheten blir 9 procent till och med 2011.

Penningpolitiken bidrar till stimulans, men regering och riksdag måste bidra mer genom att använda de starka statsfinanser som Sverige har och som löntagarna har bidragit till att bygga upp. Det finns enligt vår syn en risk för att finanspolitiken blir omotiverat åstramande under denna period då ett understödjande av den ekonomiska återhämtningen behövs.

Effektiva tillfälliga insatser bör också kombineras med varaktiga insatser på ett sätt som befäster den ekonomiska uppgången och understödjer en långsiktigt positiv utveckling av både jobb, tillväxt och rättvis fördelning.

Vi har i Ekonomiska Utsikter under hela 2009 diskuterat flera olika finanspolitiska förslag för att möta krisen. Vi tar här enbart upp några få.

Tre tillfälliga insatser

Statsbidrag till kommuner och landsting 2011 måste aviseras

Sysselsättningen i den offentliga sektorn måste upprätthållas under 2011 och det var helt felaktigt av regeringen att inte lägga fram ytterligare tillfälliga statsbidrag i vårbudgeten. Vi har i vår prognos antagit att 10 miljarder anslås till detta, men på grund av den långa planeringshorisonten i kommuner och landsting måste de aviserats tidigt så att planeringen inte innebär färre jobb.

Ändrad utformning på ROT-avdraget

Att stimulera renovering och tillbyggnad genom ett tidsbegränsat ROT-avdrag är en effektiv åtgärd för att motverka konjunkturarbetslöshet. Det tidigare lägger konsumtion och tar lediga resurser i ekonomin i anspråk. Det permanenta ROT-avdrag som regeringen har infört bör därför göras om så att det blir tidsbegränsat till och med 2011 samt till att omfatta arbeten på flerbostadshus. Generositeten för enskilda personer är för hög idag med ett maximalt skatteavdrag på 50 000 kronor. Det bör dras ner så att utrymme skapas för en omläggning till förmån för ROT för flerbostadshus. En koppling till klimatomställningen kan göras, genom exempelvis krav på energieffektivisering och liknande vid subventionerade renoveringar.

Arbetsmarknadspolitik och utbildningsinsatser

Svensk ekonomi återhämtar sig, och när efterfrågan på arbetskraft väl ökar igen kommer det att bli nödvändigt med väl fungerande arbetsmarknadsutbildningar för att motverka bristsituationer. Dessa är dock i hög grad nedmonterade av regeringen, trots att de har upp-

visat goda resultat och kan förkorta arbetslöshetstider enligt senare tids utvärderingar av forskare. Vi anser att det är angeläget att en uppbyggnad av dem påbörjas och att medel ställs till förfogande för det.

Den höga arbetslösheten och det faktum att utvecklingen på arbetsmarknaden kan bli trög talar för att tillfället bör utnyttjas för ett utbildningslyft med inriktning på att höja kompetensen i arbetskraften. Exempelvis saknar cirka 130 000 personer mellan 20 och 29 år en fullständig gymnasieutbildning. Vi anser att det fortsatt är möjligt att expandera vuxenutbildningsinsatserna även om det optimala hade varit om det hade sjösatts under 2009. Det avlastar också Arbetsförmedlingen vilket ter sig nödvändigt för en god effektivitet i den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Tre varaktiga insatser

I debatten påstås ofta ensidigt att stora hinder för rörlighet på arbetsmarknaden orsakas av arbetsrättens turordningsregler, eller den aktiva arbetsmarknadspolitiken så kallade "inlåsnings effekter". Inlåsnings effekter kan vara att arbetsmarknadsutbildningar och andra liknande program skulle kunna motverka ett effektivt arbetsutbud, på grund av att de som deltar inte aktivt söker arbete under tiden och därmed inte finns med i den arbetskraft som finns att tillgå.

Vi delar inte synen att dessa två aspekter på rörlighet och flexibilitet på svensk arbetsmarknad skulle utgöra hinder för en effektiv återgång till betydlig högre sysselsättning. Turordningsreglerna har inte någon betydelse för den totala sysselsättningsnivån i ekonomin. Arbetsmarknadsutbildningar ser vi som en förutsättning för att en effektiv strukturomvandling och rörlighet mellan yrken ska uppstå. Aktiv arbetsmarknadspolitik som är rätt utformad kompletterar väl arbetsmarknadsregleringar och trygghetslagar så att god omställningsförmåga kan uppnås. Det är ett signum för den svenska modellen på arbetsmarknaden.

Bostadspolitik – en viktig arbetsmarknadsfråga

En avgörande insikt och lärdom från 1990-talskrisen är arbetsmarknadspolitiken inte ensamt kan motverka de skadliga effekter av arbetslöshet som riskerar att bli resultatet av en mycket djup lågkonjunktur och kris. Det är helt nödvändigt att andra politikområden avlastar denna för effektivitet och kvalitet i denna kris. Vi har utifrån denna horisont under hela 2009 argumenterat för att regeringen inom utbildningspolitiken behöver göra ett utbildningslyft, annars riskerar arbetslösheten att bita sig fast på en högre nivå efter krisen. Utifrån behoven av en mycket god geografisk rörlighet på svensk arbetsmarknad vill vi lyfta ett annat politikområde som ter sig vara av stor betydelse för arbetslöshetsbekämpningen framöver – bostadspolitiken.

Befolkningsökningen i Sverige har varit stor under 2000-talet, medan antalet påbörjade nya bostäder har varit svagt. Diagram 4:8 visar utvecklingen. Under varje år 2000 till 2009 har antalet påbörjade bostäder varit lägre än befolkningsökningen och skillnaderna började på allvar att vidgas från och med 2006. 2009 var skillnaden extremt stor. En finanskris skapar kreditproblem och en osäkerhet som stoppar nybyggnation och det syns tydligt i data. Men åren närmast före var goda, stabila år i svensk ekonomi och svaret får för den perioden snarast sökas i andra faktorer.

Det är väl känt att den borgerliga regeringen har lagt om bostadspolitiken och att subventionerna till byggande av hyresrätter har dragits ner. I publikationen Boverkets indikatorer (mars 2010) bedömer Boverket att borttagandet av de statliga stöden till produktion av hyresrätter har lett till en ökning av kostnaderna som måste täckas av framtida hyresintäkter med cirka 20 procent 2008, jämfört med kostnadsläget 2005.

Diagram 4:9 visar hur strukturen på påbörjandet av bostäder i flerbostadshus sett ut mellan 2005 och 2009. Antalet hyresrätter har under hela perioden 2005–2008 legat under nybyggnationen av bostadsrätter och gapet ökade 2008. Under krisåret 2009 råder ett omvänt förhållande men produktionen låg då på en extremt låg nivå. Med nuvarande subventionssystem är det sannolikt att relationen vänder tillbaka inom kort.

Regeringen lade snabbt ner den så kallade Boutredningen 2007 som ett led i sin nya politik. Inriktningen bestod bland annat av att så kallade ägarlägenheter skulle införas, vika dock enbart hittills blivit några hundratal. Skattelättnader har också införts för uthyrning i andra hand som ett led att skapa fler hyresmöjligheter. Det förefaller dock som att den omläggning som har gjorts inte varit effektiv och samtidigt står svensk arbetsmarknad inför ett antal år med behov av att kunna underlätta väl för att unga och vuxna ska kunna flytta till de orter där efterfrågan på arbetskraft ökar. Särskilt viktigt är det att unga vuxna kan beredas möjligheter till hyreslägenheter till ett pris som de har råd med.

Problemet som alltmer gjort sig påmint under senare år i Sverige ter sig vara bristen på billiga hyresrätter i främst städer där sysselsättningsdynamiken är god. Att döma av all tidigare utveckling så är det i städerna som sysselsättningsmöjligheterna blir som bäst när vändningen på arbetsmarknaden tar verklig fart 2012, men både Stockholm och Malmö uppvisar stora problem redan nu. Urbaniseringen är en viktig process i ett land som Sverige och måste underlättas för vårt välbefinnande.

OECD-rapporten Employment Outlook tog redan 2005 upp frågan om kopplingen mellan bostadspolitik och utfall på arbetsmarknaden i de västliga industriländerna. I rapporten konstateras att egna hemboen-

de minskar sannolikheten att flytta, jämfört med hyrt boende. Empiriska studier om relationen mellan boendeform, arbetsmobilitet och arbetslöshet finns och de visar bland annat att en hög grad av egnahemsboende kan minska rörligheten på arbetsmarknaden. En blandning av boendeformer är bra men det är troligt att tillgången på hyresrätter är särskilt viktig för en god rörlighet på arbetsmarknaden. Det är en koppling till arbetsmarknadens funktionssätt som är viktig.

Det är mot denna bakgrund relevant för oss att resa frågan om en översyn av statens politik för att säkerställa en bostadspolitik som är effektiv i att understödja en snabb minskning av arbetslösheten. Geografisk rörlighet är en viktig faktor i att bekämpa arbetslösheten och Långtidsutredningen har bland annat visat att pendlingen ökat mycket i Sverige, samt att personer med svag ställning på arbetsmarknaden flyttar i relativt hög grad. Det behöver skyndsamt vidtas åtgärder och ett system även för långsiktighet i denna fråga behöver föreslås. Annars blir vår arbetsmarknad mindre

flexibel och arbetslösheten riskerar att bli högre än vad som annars vore fallet.

A-kassereform

Många har lämnat arbetslöshetsförsäkringen på grund av de stora försämringar som genomförts under de senaste åren. Både stabilisatorerna i svensk ekonomi och löntagarnas trygghet bör stärkas. Detta bör göras med en omfattande förstärkning av arbetslöshetsförsäkringen. Vi anser att en varaktig reform för förstärkt a-kassa, vilken bland annat bör omfatta sänkning av avgiften till cirka 100 kronor totalt i månaden, skattereduktion för medlemsavgiften, kraftigt höjda tak för ersättningen och borttagande av nedtrappningen av ersättningsnivån.

En sådan reform skulle stärka den svenska arbetsmarknadsmodellen och öka omställningsförmågan i vår ekonomi. Den kan också mobilisera ett ökat arbetskraftsutbud. Att kunna försäkra en hög andel av sin inkomst vid arbetslöshet är en del av att det lönar sig att arbeta utöver lön, pensionsförmåner och andra inkomstförsäkringar.

Skattereform

Tillväxt och sysselsättning måste båda främjas i svensk ekonomi och de kan väl förenas med höga fördelningspolitiska ambitioner. En omfattande skattefinansierad välfärdsstat innehåller generösa inkomstförsäkringar, väl avvägda transfereringar till hushållen och välfärdstjänster av hög kvalitet. Det svenska skattesystemet har blivit alltmer fragmentiserat och det är kostsamt att administrera och präglas alltmer av särregler och gränsdragningsproblem. Lön, pension och andra inkomster som är förknippade med arbete anser vi ska beskattas lika.

Vi anser att det är viktigt att politikerna inleder ett arbete med en ny skattereform så att ett stabilt skattesystem kan skapas. Fördelningspolitiskt ogynnsamma effekter kan hanteras i en sådan reform där hela skattesystemet diskuteras samtidigt.

Sista orden

Finanskrisen har lärt oss en mycket dyr läxa och finanssektorn måste återregleras. Politikerna har ett mycket stort ansvar för att detta kommer till stånd. Det viktiga är att reglering och tillsyn samverkar på ett sätt som säkerställer att den finansiella sektorn har sunda drivkrafter och inte kan destabilisera den reala ekonomin. Det kräver bland annat att bankerna håller betydligt mer riktigt riskkapital – det vill säga eget kapital – i förhållande till sina tillgångar. Det kommer att leda till ett mer begränsat risktagande och minska sannolikheten för att samhället behöver stå för förluster i banksektorn. Tillsynen måste ske med högre am-

Befolkningsökning och påbörjade bostäder

Antal

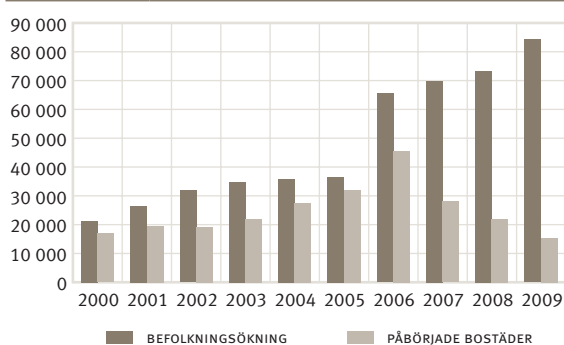

Diagram 4:8

Källa: SCB, bearbetat av Boverket

Påbörjade bostäder i flerbostadshus, nybyggnad

Glidande tolvmånaderstal

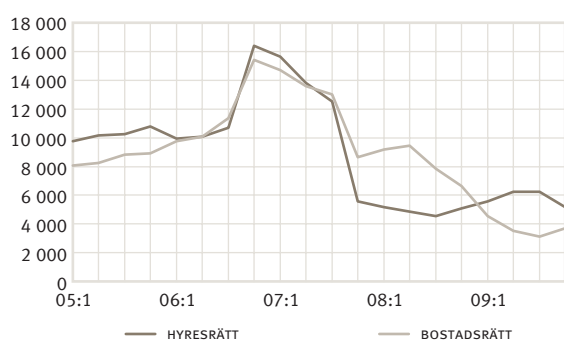

Diagram 4:9

Källa: SCB, justerat av Boverket för eftersläpning i inrapporteringen till SCB

bitioner och ersättningar i finansiell sektor betraktas som en makroekonomisk stabilitetsfråga.

Vägen mot full sysselsättning i svensk ekonomi kräver ett högt arbetsutbud och god flexibilitet. Det handlar om att den arbetskraft som finns ska mobiliseras och möta den efterfrågan som finns, så att utbud också blir sysselsättning. Ett högt arbetsutbud med rätt kompetens och god hälsa är en nyckelfaktor för tillväxt och sysselsättning. Då fungerar matchningen på arbetsmarknaden väl. I svaga konjunkturlägen och kriser som idag resulterar en hårt driven utbudspolitik i arbetslöshet, i stället för i realiserad sysselsättning. Det är en effekt av regeringens politik.

Regeringens politik syftar främst till ett ökat arbetsutbud genom ekonomiska drivkrafter för individer. Regeringen vill också få till en ökad lönespridning, det vill säga strukturreformerna är inriktade på att påverka lönebildningen, så att denna resulterar i en press nedåt på löneökningstakten i genomsnitt och för vissa yrkesgrupper med hög arbetslöshet.

Det finns andra bättre vägar att påverka arbetsutbudet så att det förblir högt och att det också är ett effektivt sådant, med god hälsa och hög kompetens. Den generella välfärden skapar det. Arbetskraftsutbud och sysselsättning, både i antal personer och antal timmar mätt, kan öka väl med helt andra insatser än de som den borgerliga regeringen har genomdrivit.

Vi har här och i tidigare Ekonomiska Utsikter och rapporter från LO-ekonomerna pekat på flera möjliga politikval, för bland annat höjd kompetens och ökad geografisk rörlighet av arbetskraften. Med en sådan ekonomisk politik uppnås inte bara stigande sysselsättning, utan också minskande löne- och inkomstskillnader. Den ekonomiska politikens mål bör alltid vara full sysselsättning och samtidigt minskade inkomstskillnader. Båda målen är av avgörande betydelse för välbefindandet, såväl på kort som på lång sikt.

Economic forecast | Spring 2010

English names of tables and diagrams

Tables

1:1	GDP by expenditure and key indicators.....	5
2:1	International prerequisites	8
2:2	Swedish markets for export of goods.....	15
3:1	GDP by expenditure	17
3:2	Exports and imports of goods.....	19
3:3	Gross fixed capital formation.....	21
3:4	Disposable income and private consumption.....	22
3:5	Production in different sectors	23
3:6	Labour productivity.....	24
3:7	Labour market, percentages	26
3:8	Employment according to national account	26
3:9	Wage increases in different sectors.....	28
3:10	Contribution to inflation	29
4:1	Marginalized persons according to 2006 definition	33
4:2	Wide unemployment.....	34
4:3	Fiscal policy measures 2009 and 2010.....	36
4:4	The Government policies by measures.....	37

Diagrams

2:1	Unemployment in the Nordic countries.....	8
2:2	Production capacity in the Euro area.....	10
2:3	Unemployment in the Euro area.....	11
2:4	Exchange rate EUR/USD.....	12
2:5	New housing starts, privately owned, in USA	14
2:6	Unemployment in USA.....	14
3:1	GDP in Sweden	17
3:2	Volume of exports.....	19
3:3	Inflow of orders from the export markets	19
3:4	Swedish exchange rate towards export competitors	19
3:5	Terms of trade.....	19
3:6	Gross fixed capital formation.....	20
3:7	Private consumption	21
3:8	Households confidence indicator (CCI).....	22
3:9	House prices.....	22
3:10	Household savings ratio	23
3:11	Production in manufacturing.....	23
3:12	Productivity in business sector and industry.....	24
3:13	Hours worked.....	25
3:14	New vacancies and notice of dismissal.....	26
3:15	Employment and labour force 16–64 years.....	26
3:16	Employment rate 16–64 years.....	26
3:17	Unemployment 16–64 years.....	26
3:18	Two measures of profit in the business sector.....	28
3:19	Wage increases in the business sector.....	28
3:20	Consumer prices, with and without constant interest rates, index.....	29
4:1	Policy rate (Repo rate).....	31
4:2	Persons receiving compensation from selected security systems.....	33
4:3	Number of attendants in job guarantee for youth in February 2010.....	38
4:4	Tax reduction for household services	41
4:5	Share of single adults or partners in different income intervals	41
4:6	Policy rate and mortgage rate	44
4:7	Real estate price index	44
4:8	Population increases and newly started residential buildings.....	47
4:9	Newly started residential buildings in apartment blocks.....	47

Ekonomiska utsikter

LO-ekonomerna har sedan 1947 publicerat en serie konjunkturrapporter, *Ekonomiska utsikter*. Rapporterna kommer två gånger om året, vår och höst.

I *Ekonomiska utsikter* analyserar och diskuterar LO-ekonomerna den samhällsekonomiska utvecklingen i Sverige och omvärlden.

En viktig uppgift för LO-ekonomerna är att påverka den samhällsekonomiska debatten. I rapportserien presenteras analyser och argument som bygger på arbetarrörelsens grundläggande värderingar, med LO-förbundens medlemmar i fokus. Den ekonomiska debatten i vårt samhälle präglas ofta av andra värderingar. *Ekonomiska utsikter* bidrar därmed till att bredda och nyansera den samhällsekonomiska debatten, ge motbilder, alternativa analyser och nya argument.

Rapporten beställs från LO-distribution:

lo@strombergdistribution.se

Telefax: 026-24 90 26

April 2010

ISBN 978-91-566-2622-7

www.lo.se

PÅ OMSLAGET:

Niklas Hallingström, 29 år, Pappers,
processoperatör/maskinförare vid
Hallsta pappersbruk i Hallstavik

FOTO: Lars Forsstedt